

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ
ପ୍ରମୁଖ ସାହିତ୍ୟ-ସଂଗ୍ରହ

ନବବାଗ୍ନି ସଂସ୍ଥା
ଭୁବନେଶ୍ୱର

প্রকাশক—

নববাগ সঙ্ঘ

উজান বজাৰ

গুৱাহাটী

প্রথম ভাণ্ডাৰ—১৯৫০

বেটুপাতৰ আলোচ্য খনি The Michelangelo Atelier ৰ

ডিবেণ্টৰৰ সন্মতিক্ৰমে প্রকাশিত হৈছে।

Office of the Michelangelo Atelier,

"Lilac Cottage"

Kharghuli Road,

GAUHATI.

মূল্য—১/- মাত্ৰ

আধুনিক অসমীয়া গল্প সংগ্ৰহ

(প্রথম সংগ্ৰহ)

সম্পাদনা কৰিছে—ৰোমান চন্দ্ৰ দত্ত।

পূৰ্ণ ৰুঞ্চ দাস।

—নববাগ সঙ্ঘ—

গুৱাহাটী।

উজান বজাৰ গুৱাহাটী ভৱানী প্ৰেছত শ্ৰীত্ৰৈলোক্যনাথ বৰ্মাৰ দ্বাৰা ছপা কৰা হ'ল।

নববাণী সংঘ

—গুৱাহাটী—

স্থাপিত—১৯৪৭ইং

স্থায়ী সভাপতি—শ্রীযুত প্রফুল্লদত্ত গোস্বামী।

অধ্যাপক, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়।

সম্পাদক—

শ্রীযুত বোমান চন্দ্র দত্ত

সহঃ সম্পাদক—

শ্রীযুত পূর্ণকৃষ্ণ দাস।

—কার্য্য নিৰ্বাহক সভাৰ সভ্যসকল—

- ১। শ্রীযুত ভগগিৰী বায়চৌধুৰী।
- ২। „ ইন্দু মোহন দাস।
- ৩। „ নিৰোদ চৌধুৰী।
- ৪। „ যোগেশ বৰুৱা।
- ৫। „ অনিল শৰ্ম্মা।
- ৬। „ বিবণ শৰ্ম্মা।
- ৭। „ ঘনদা ভূঞা।

বঙ্গ আজাদ বিড়ি ফেক্টৰী

স্থাপিত—১৯২৬

হেড অফিচঃ—ধুলিয়ানা (পশ্চিম বঙ্গ)

ব্রাঞ্চঃ—ঢাকা, পাবনা, বাজসাহী

(পূঃ বঙ্গ) সম্বলপুর (উৰাঘা) গুৱাহাটী
(অসম)

উৎকৃষ্ট বিড়িয়ে সকলো ঠাইতে আদৰ পায়।

বঙ্গৰ ফেক্টৰিৰ উৎকৃষ্ট ১নং পাটনা বিড়ি ১৯৩৯

নং আৰু ১নং আজাদ বিড়ি ১৯৪৪ নং পান

বি তৃপ্তি লাভ কৰক।

বঙ্গ আজাদ বিড়ি ফেক্টৰি

ফাচিবজাৰ গুৱাহাটী।

অসমৰ নতুন জ্যোতি-আপুনি জানেনে?

জগতত বোল হুৰিৰ বেপাবেই শ্রেষ্ঠ বেপাৰ।

২৫ টকায়া অংশৰ কাৰণে আপুনি আজিয়েই

অসম কথা চৰি লিঃ ওচৰত খবৰ কৰক।

মনত ৰাখিব—

শুই থকা শিয়ালে হাঁহ ধৰিব নোৱাৰে

সকলো ঠাইতে অংশ বিক্ৰী কৰিবলৈ এজেক্ট

লাগে।

অসম কথা ছবি লিঃ

পানবজাৰ, গুৱাহাটী।

—এটি নতুন পোহৰ—

আজিৰ যুগত পৃথিবীৰ জমিদাৰৰ চকুত
টোপনি নোহোৱা হৈছে। ধনৰ বলত ক্ষমতা
সোভী সকলৰ ব্যৰ্থতাৰ পূৰ্ণ গোপন আলোচনা
হৈছে—আনপিনে হেজাৰ হেজাৰ কৃষক, বনুৱাৰ
কলিজাৰ তেজেৰে নৈ বৈ গৈছে।

ডম্বক দাসৰ দ্বাৰাই বচিত “মৰমৰ দীপালী”
পটক।

অসমীয়া ভাষাত সৰ্বপ্রথম ফটোগ্রাফি শিকিব
পৰা কিতাপ “ফটোগ্রাফিৰ চমু পৰিচয়”

মূল্য ৥০ অং মাত্ৰ

দোষ্ট এণ্ড কোং

চন্দ্র কুমাৰ বোড্ পানবজাৰ, গুৱাহাটী

হেমলতা শিল্প প্রতিস্থান

হেমচন্দ্ৰ বোড্, গুৱাহাটী।

নিজা তাতৰ শালত সকলো ধৰনৰ কাপোৰ বোৱা
হয়।

বঙৰ ভাঙত কাপোৰ সুতা বোলোৱা, মুগা,
এৰি কটা, কাপোৰত ছাব মৰা আৰু নিজা চিলাই
কলত সুদক্ষ কাৰিকৰ হতুৱাই কাপোৰ চোলা
আদি চিলাই কৰা হয়।

সূচীপত্ৰ ।

বিষয়	লিখকৰ নাম	পৃষ্ঠা
১। দিঅ'ই চাহাব	শ্ৰীযুত প্ৰেম নাৰায়ণ দত্ত ।	১
২। বোঁৱঁতী স্তুতি	" যোগেশ দাস	২
৩। নাৰায়ণ ৰূপীজোঁৱাই	ডাঃ বাণী কান্ত কাকতি	১২
৪। পচিমব বলিয়া বতাহজাক	শ্ৰীযুত নিবোধ কুমাৰ চৌধুৰী	২৩
৫। বলো শইকীয়াই চাকৰি ইন্তফা দিলে কিয়	" প্ৰমী	৩২
৬। কাশ্মীৰী আপেল	" উপেন্দ্ৰ গোস্বামী	৩৭
৭। ফুটুকাৰ বোল	" অমৰ বৰুৱা	৩৯
৮। বেচেৰা	" ভুবন মোহন দাস	৪৫
৯। কমবেড্	অনুবাদক " প্ৰভাত গোস্বামী	৪৮
১০। মিহঁত কেতিয়া বাওমা হব	" পূৰ্ণ কৃষ্ণ দাস	৫৩
১১। গৰিহনা	" বোমান চন্দ্ৰ দত্ত	৬১

ৱাৰ্ডেন ইন্সিওৰেন্স কোম্পানী লিমিটেড্

হেড অফিছ—বম্বে ।

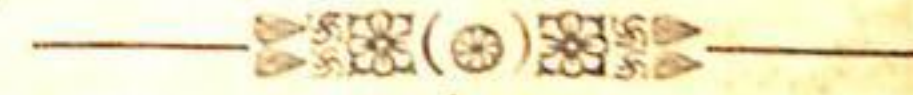

ইয়াত জীৱন, অগ্নি, মটৰ, আৰু ভূমিকম্প আদি বীমাৰ কাম কৰা হয় । সদৌ অসমবাসীলৈ আমাৰ শাৰদীয় পূজাৰ ওলগনি আগ বঢ়ালৈ ।
শ্ৰীউপেন্দ্ৰ নাথ ভাগবতী ।

ব্ৰাহ্ম মেনেজাৰ অসম ব্ৰাহ্ম ।

—গুৱাহাটী—

আমাৰ কথা

সংগ্ৰহৰ বিষয় —

সাহিত্য বিনে বাপ্ত বোবা । অসমীয়া ভাষাৰ চৰ্চ্চা প্ৰত্যেক ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে কৰ্তব্য আৰু এই ভাব মূৰত তুলি লব লাগিব আমাৰ ছাত্ৰ সমাজে । এই উদ্দেশ্যেই নৱবাগ সঙ্ঘই আজি বহুত দিনৰ পৰাই চেষ্টা কৰি আহিছে । তাৰ ফল স্বৰূপেই আজি এই “আধুনিক অসমীয়া গল্প সংগ্ৰহ” বাইজব হাতত । ইয়াত বিশেষকৈ ন ন লিখক নকলকহে বেচি সুবিধা দিয়া হৈছে । পুৰণি লিখকসকলৰ ঠাই পুৰাব লাগিব আমাৰ এই ন লিখক নকলেই । ঠাইবোৰভাৱত আৰু কম সময়ত উলিয়াব লগীয়া হোৱাত কেইবাটাও গল্প প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰি আমি নিজেই বৰ দুঃখিত । এই অনিচ্ছাকৃত ক্ৰটিৰ বাবে লিখকসকলে আমাক মাৰ্জনা কৰিব বুলি আশা কৰিলো । শাৰদীয় পূজালৈ বেচি দিন নথকাত লবালবিকৈ প্ৰেছৰপৰা সংগ্ৰহখন উলিয়াবলগীয়া হোৱাত মাজে মাজে দুই চাৰিটা ভুল থাকি গৈছে । সেই কাৰণে পাঠক পাঠিকাসকলৰ ওচৰত ক্ষমা বিচাৰিছোঁ । এই সংগ্ৰহে অসমীয়া সাহিত্য ভঁৰাললৈ যৎকিঞ্চিৎ দান আগবঢ়োৱা বুলি জানিলে সঙ্ঘৰ পৰিশ্ৰমৰ সাৰ্থকতা হৈছে বুলি ভাবিম । অৱশেষত পঢ়ুৱৈ সমাজৰ হাতত এই পুথিখনিয়ে সমাদৰ লাভ কৰিলে আগলৈ দুই এখন কিতাপ আৰু আলোচনী উলিয়াবলৈ চেষ্টাৰ অকণো ক্ৰটি নকৰোঁ ।

সংঘৰ উদ্দেশ্য —

নৱবাগ সঙ্ঘ এটি ছাত্ৰ তন্ত্ৰস্থান । ইয়াৰ লগত আন কোনো ৰাজনৈতিক অনুষ্ঠানৰ সম্পৰ্ক নাই । সকলো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে ইয়াত যোগ দিব পাৰে । সঙ্ঘৰ মুখ্য উদ্দেশ্য, সাহিত্য চৰ্চ্চা, সমাজ সেৱা, অশিক্ষিত লোকক শিক্ষা দিয়া, শিশু-সংগঠন, খেল ধেমালিৰ অনুশীলন আদিয়ে প্ৰধান ।

তাৰোপৰি সঙ্ঘত এটি পুথিভঁড়াল আছে । এই পুথিভঁড়ালৰ আৱশ্যকতা গাৱলীয়া কৃষকৰ পৰা আদি কৰি প্ৰত্যেক নগৰবাসীয়ে উপলব্ধি কৰিব পাৰিছে । কিন্তু বৰ্ত্তমান এই পুথিভঁড়ালৰ অৱস্থা নিচেই চালুকীয়া । একোটা পাঠাগাৰক গঢ় দি তোলেঁতে কিমান ধনৰ আৱশ্যক সেইটো কাৰো অবিদিত নহয় । এই পাঠাগাৰক ন ৰূপ দি তুলিবলৈ সঙ্ঘ অপাৰগ । কিন্তু আমাৰ একমাত্ৰ উপায় হৈছে গ্ৰন্থকাৰসকলৰ ওচৰত হাত পতা মাথান । অসমৰ গ্ৰন্থকাৰসকললৈ আমাৰ এয়ে অনুৰোধ যেন দুই চাৰি খন কিতাপ আমাৰ নুমলীয়া অনুষ্ঠানটোলৈ আগ বঢ়াই ইয়াৰ অৱস্থা টনকিয়াল কৰে ।

যোৱা বছৰে এটি নৈশ বিদ্যালয় আমাৰ সঙ্ঘৰ পৰা খোলা হয় । ছাত্ৰসকলৰ আগ্ৰহ বৰ বেছি দেখা গৈছে । তেওঁলোকে ইতিমধ্যে বহু আগ বাঢ়িছে । চৰকাৰৰ পৰা এনেকুৱা

অনুষ্ঠানবোৰলৈ সাহায্য আগ বঢ়োৱা কথা আমি জানিব পাৰিছোঁ। আমি কৰ্তৃপক্ষৰ ওচৰত বহুত আবেদন নিবেদন কৰিও একো ফল পোৱা নাই। অৱশেষত কৰ্তৃপক্ষৰ ওচৰত এয়া অনু-বোধ যেন তেখেতসকলে এই নৈশ বিদ্যালয়লৈ মাহেকীয়া গ্ৰাণ্ট এটা দি সহায় কৰিব।

শলাগৰ শব্দই—

যেই সেই অনুষ্ঠান এটিৰ ভবিষ্যত নিৰ্ভৰ কৰে। বাইজৰ সহায় আৰু সহানুভূতিৰ ওপৰত। কিছুমান লোকৰ পৰা এই সঙ্ঘই পাহৰিব নোৱাৰা দান পাই বহুখিনি সকাহ পাইছে। বামধেনু প্ৰেছৰ গৰাকী শ্ৰীযুত ইন্দ্ৰকমল বেজবৰুৱাই তেখেতৰ তহাৰদানত ওলোৱা দৈনিক বাতৰি কাকত নতুন অসমীয়া আৰু মাহেকীয়া আলোচনী বামধেনু ঘোৱা বছৰৰ পৰাই এই সঙ্ঘলৈ বিনামূল্যে দি আছে। তেখেতৰ ওচৰত আমি চিৰ কৃতজ্ঞ। গুৱাহাটীৰ ব্যৱসায়ী শ্ৰীযুত চান্দমল জৈনে এটি আলমাৰী দান দিয়াৰ উপৰিও টকা-পইচাবে সহায় কৰি যি সহানুভূতি দেখুৱাইছে তাক আমি পাহৰিব নোৱাৰোঁ।

এই সংগ্ৰহখনি প্ৰকাশ কৰোঁতে গল্পবিলাক নকল কৰি দি আমাক চাৰিওফালে সহায় কৰোঁতা

সকল অশেষ ধন্যবাদ দিওঁ। অৱশেষত ভৱিষ্যত প্ৰেছৰ মেনেজিং প্ৰপ্ৰাইটৰ শ্ৰীযুত ভুবনেশ্বৰ চক্ৰৱৰ্তী আৰু তেখেতৰ কৰ্মীসকলে দিনে বাতিয়ে লগি অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে এই আলোচনীখন ছপা কৰি উলিয়াই দিয়াত তেখেতসকলক আমাৰ কৃতজ্ঞতা জনালোঁ।

বেটুপাতৰ ছবিটো আঁকি দিয়াত উদীয়মান শিল্পী শ্ৰীযুত কৰ্ণাকান্ত মেধিলৈ শলাগৰ শব্দই আগ বঢ়ালোঁ।

গুৱাহাটীৰ ব্যৱসায়ী অমৰচান্দ পাণ্ডালালৰ ফাৰ্মৰ মালিক শ্ৰীযুত জুম্মাৰ জৈন ডাঙৰীয়াই আমাৰ সঙ্ঘলৈ ভালেমান কিতাপ দান দিম বুলি প্ৰতিশ্ৰুতি দিছে। তেখেতৰ এই প্ৰাণসন্মিত কামৰ বাবে আমি তেখেতক অশেষ ধন্যবাদ দিওঁ।

শাৰদীয় পূজা উপলক্ষে আমাৰ পৃষ্ঠপোষক আৰু সদৌ অসম বাসীক শুভ সন্দেশ জনাইছে। আমাক দুগুণে সহায় আৰু সহানুভূতি দেখুৱাবলৈ তেখেতসকলক ভগবানে যেন শক্তি দিয়ে এই আমাৰ প্ৰাৰ্থনা।

—• জয়-হিন্দ •—

শ্ৰীৰোমানচন্দ্ৰ
সম্পাদক, নববাগ সঙ্ঘ

দিঅ'ই চাহাব

—শ্ৰীপ্ৰেমনাৰায়ণ দত্ত

নীতি বচনত আছে বোলে “স্বধৰ্ম্মে নিধনো ধনঃ, পৰ ধৰ্ম্মো ভয়াবহ”। কথাবাৰ নানা-কমে গমিপিতিকি চায়ে মোৰ কাৰণে এইটো ভয়াবহ হবনে নহয় স্থিৰ কৰিব নোৱাৰি অস্থিৰ হৈ পৰিলে।

কথাবাৰ নুবুজিলে হবলা, ভাঙি পাতি কওঁ উলক—গাওঁখনৰ ভিতৰত কেৱল ময়েহে বুলি দলও অহংকাৰ কৰা নহয়। লিখাপঢ়া শিকি পাধ্যাৰণ তৰপৰ পৰা এখোপ চৰা হৈ অসাধ্যৰণ কিবা এটা হৈ পৰিছিলে। মোৰ ঘৰতহে আৰ্চি থাকে, মোৰ মূৰতহে গোক্ৰ তেলৰ গোক্ৰ, আৰু ধোকাটক ফলা সেওতা, মোৰ গাতহে বমক-

জমক্ কৰে বঙিন কপোৰৰ চোলা আৰু মোৰ ভৰিতাহ কিৰিচ, কাৰাচ, কৰে মাত উঠা কাণ-পুৰীয়া জোতা। মোৰ বাহিৰে বাকী আটাই-বোৰে কেঁকোৰামুঠিয়া অৰ্থাত হলধৰ।

সেয়েহে বিবুধি হৈ স্তবুধি এটা বিচাৰি অস্থিৰ হৈ পৰিছিলে। যে পিতৃপিতামহৰ কেঁকোৰা মুঠিতে ধৰোঁ নে পণ্ডিত বাপুসকলৰ চেকনি-ডালকে হাতত লৈ ল'ৰাৰ পিঠিত পেলাওঁ?

আমাৰ গাওঁখনৰ চাৰিওফালে দ খেতিপথাৰ আৰু বিল। বানবাৰিষা হলে ই এটা দ্বীপ। ওচৰৰ তিনি চাৰি মাইলমান ব্যাসাৰ্দ্ধত কোনো গাওঁ নাই। ৰেল ষ্টেচনলৈ যাৰ লাগিলে পূৰা

দহ মাইল। যানবাহনৰ ভিতৰত খবালি হলে খীচৰণ যুগল আৰু বাৰিষা হলে শাল কাঠৰ নাও। এনেহেন আওচৰীয়া অপূৰ্ব স্থানত আমাৰ বাসস্থান খন বিশ্বকৰ্ম্মাৰ বংশৰে কোনোবা গ্রাম্যকৰ্ম্মাই সৃষ্টি কৰিছিল নে আমাৰ পূৰ্ব-পুৰুষৰ কোনোবা কৃতকৰ্ম্মাই সৃষ্টি কৰিছিল জানিবলৈ হলে কামৰূপ অনুসন্ধান সমিতিৰ জৰিয়তে সন্ধান কৰিব লাগিব।

ইস্কুল আৰু পঢ়াশালিৰ লগত পৰিচয় কাৰো নাছিল বুলি কলেও মিছা কোৱা নহয়। কাৰণ স্কুল থকা দূৰৰ কথা তাত পঢ়াশালি এখনো নাছিল। কিন্তু তাৰ পৰিবৰ্ত্তে আছিল কমাৰ-শালী, কুমাৰশালী, কঁহাৰশালী আৰু ওচৰতে এখন মৰিশালী আৰু শালৰ ভিতৰত আছিল জুইশাল, ঢেকিশাল আৰু তাতশাল। সেইবুলি আটাইবোৰে নিৰক্ষৰ আছিল বুলি ভাবিলেও ভুল হ'ব। তাৰ ভিতৰতে কেবাগৰাকীয়েও ৰামায়ণ, কীৰ্ত্তন-ঘোষা, বৰগীত আৰু কাণখোৱা আদি পঢ়িব আৰু মুখস্থ গাব পৰা কৃতবিদ্য লোক আছিল।

অৱশ্যে সুধিব পাৰে—তেওঁলোকে নো কেনেকৈ ইমান বিদ্যা জানিলে। কিন্তু শিকিবৰ কেবা বৰমো প্ৰথা প্ৰচলিত আছে, যথা—দেখি শিকা, লেখি শিকা, শুনি শিকা আৰু ঠেকি শিকা ইয়াৰ ভিতৰত কোনজনে কি প্ৰথাত শিকিছিল মোৰ গল্পৰ অনাৱশ্যকীয় দেখি অনাবিষ্কাৰ হৈয়ে থাকে। অৱশ্যে আমাৰ গাঁৱৰ পৰা চাৰি মাইল আঁতৰত এখন নিম্ন পাঠশালাও আছিল আৰু আমাৰ গাঁৱৰ কিছুমানে বুজন বয়সত আৰু অকল

খবালী কালত তালৈ গৈ পদধূলি দিছিল বুলি শুনিছিলোঁ। কিন্তু সেইবোৰ থাকে।

নবাগাং মাতুলাকৃতিঃ—মই ছোৱা দেখিবলৈ মোমাইৰ দৰে, এতেকে স্থলক্ষণীয়া ল'ৰা দেখি ঘৰৰ সকলোৱে পৰামৰ্শ কৰি কেবা মাইলৈ দূৰত থকা মোমাইৰ ঘৰত মোক থৈ দিলে অথবা নিৰ্দাসন দিলে বুলিও ক'ব পাৰি। আৰু কালত ছোৱা শিষ্যসকলে গুৰু গৃহতহে বৈ বিদ্যাৰ্জন কৰা নিয়ম আছিল। মোকো সেই সাধু উদ্দেশ্যেৰে তাতে থৈ গ'ল, কিয়নো মোমাইদেও সেই গাঁৱৰ পাঠশালাৰ পণ্ডিত। গতিকে অতি যত্নেৰে মোমাইদেৱে তেওঁৰ ভাগিনাক অৰু ভাগ-নিয়াক বিদ্যাৰ ভাগ যথেষ্ট দিলে। এনেকি তেওঁৰে সমান পাণ্ডিত্যৰ পণ্ডিত এজন হ'ব পৰাকৈ গঢ় দিলে। মই বিদ্যাৰ টোপোলাটো বুকুত বান্ধি লৈ হৰ্ষিত মনে স্বগৃহলৈ উলটি যোৱাত—ক'লা হাঁহে বগা পোৱালী পালে অৱস্থা হয় আমাৰ পৰিয়ালবৰ্গ তথা গ্ৰাম্যজনগণৰো সেই একেৰকমৰ অৱস্থা হৈছিল।

যোৱাৰ ভোটযুদ্ধৰ আগে আগেয়ে ছোৱা চিঞৰমেন ডাঙৰীয়াই আমাৰ গাঁৱলৈ আহি ক'বলৈ চিঞৰি চিঞৰি কৈছিল বোলে তেওঁক ভোট দি নিশ্চয় আমাৰ গাঁওতে পঢ়াশালি এখন গঢ় দিব। ঘৰ-দুৱাৰ চকি, মেজ, বেঞ্চি আদি লাগে গঞাই নিজে সাজি ঠিক কৰি দিব লাগিব আৰু নিজৰ ল'ৰাবোৰকো স্কুলত ভৰ্ত্তি কৰি দিব লাগিব। তেতিয়াহলে অনুগ্ৰহ কৰি চিঞৰমেন ডাঙৰীয়াই পণ্ডিতৰ দৰমহা মাহিলী একদহ হ'ব অৰ্থাৎ বাৰ টকাকৈ মজুৰ কৰিব। তেৰাৰ বাক্য

বিশ্বাস কৰি গাঁওৰ বাইজে লগ লাগি একে মাহতে বাবতীয় কাম শেষ কৰি মুখ মেলি বহি থাকিল।

ভোট সাগৰ পাব হৈ ডাঙৰীয়াই আকৌ চিঞৰ-মেনৰ চেয়াৰখন পালে। চাওঁতে চাওঁতে খবালী গৈ বাৰিষা পৰিল। পঢ়াশালি ঘৰৰ বাৰাণ্ডাত বহি গৰখীয়াবোৰে ছপৰীয়াৰ ব'দত জিৰায়, আম দায়, বাঘবোল খেলে। ভিতৰ খনত কেচুমটা আৰু বেঙ, সাপ আদিয়ে বাহ ললে। কিন্তু সদৰলৈ অৰ্থাৎ চিঞৰমেন প্ৰভুৰ ওচৰলৈ সঁজাতি দলে মাহে এবাৰকৈ গৈ চিঞৰি চিঞৰিও কোনো ফল নাপালে।

বাৰিষা গ'ল। শৰৎকালৰ শস্য-শ্যামলা ধবল শীতল বাই ধান গছ বোৰত চউ তুলি দিয়াত উলাহেৰে ছেৰে ছেৰে নাচি নাচি খেতি-দুৰুৰ মন-প্ৰাণ শীতল কৰিছে। তেনে সময়ত গাঁৱৰ সঁজাতি দল এটাই আকৌ এবাৰ গৈ মহা প্ৰভুৰ দৰশন মাগিলে গৈ। অনিচ্ছা সত্ত্বেও চিঞৰ মেন চাহাবে দৰ্শন দি দন্ত ঘৰ্ষণ কৰি চিঞৰ মাৰিলে—কি আপদ, কি লাগে তোমালোকক?

—ভুজুৰ সিবাৰ যাওঁতে আমাৰ গাঁৱৰ পঢ়াশালিৰ বাবে ঘৰ সজাব কৈ আহিছিল...

—ক'তা, মোৰ দেখোন মনত নপৰে। কোন গাঁৱত থকা?

—ভুজুৰ, আমি নামনিং গাঁৱত থাকোঁ। ঘৰ সজোৱাৰ আজি ন মাহ হৈ গ'ল।

—অ' নামনিং গাঁও সেই বিলৰ মাজৰ গাঁও খন নহয় নে? তাত স্কুল হ'ব নোৱাৰে। তোমালোকৰ সেই বিলৰ মাজত মৰিবলৈ কোন পণ্ডিত

হবলৈ যায়? পণ্ডিত যদি বিচাৰি পোৱা তেনেহলে এবাৰ চেক্টা কৰি চাব পাৰা। নহলে মিছা, উলটি যোৱা, মোৰ সময় নাই।

এইবুলি কৈ তেৰাই তৎক্ষণাত অন্তৰ্দ্ধাণ হল। বিফল মনোৰথেৰে আৰু বিষন্ন বদনে সঁজাতি দলটোৱে অসাফল্যৰ বাতৰি লৈ উলটি আহিল।

সেইদিনা সঁজাতি দল টোক লগ ধৰিবলৈ গাঁৱৰ প্ৰায় আটাইবোৰ মানুহেই পাতিব খোজা পঢ়াশালী ঘৰৰ চোতালতে বহি বৈ আছিল। যথা সময়ত দলটো আহি পাই চিঞৰমেনৰ চিঞৰৰ কথা কলে।

সকলোৱে পৰামৰ্শ কৰি স্থিৰ কৰিলে যে ময়েই পণ্ডিতৰ বাবটো লৈ পঢ়াশালি খন পাতি গাঁওৰ তথা নিজৰ উপকাৰ কৰিব লাগে। মাহে মাহে বাবটো কৈ টকা! নাই কেনো আপত্তি নাখাটে। ময়ো ভাবিলোঁ, ইমান পঢ়ি শুনিবো কেঁকাৰা মুঠত ধৰিম নে? কিন্তু স্বধৰ্ম্ম? ধৰ্ম্মটো এৰি দিয়া নাই, কেৱল বাবটোহে। তাৰোপৰি কেতিয়াবা কেতিয়াবা বন্ধ দিনত ইচ্ছা কৰিলে কেঁকাৰা মুঠতো ধৰিব পাৰিম। ডবল লাভ। সন্মত হৈ সকলো বন্দোবস্ত কৰি পাঠশালাত পাঠ দিয়া আৰম্ভ কৰি মজুৰি আৰু নিয়োগ পত্ৰ আনিবলৈ এই বাৰ নিজে নিজে তেৰাৰ ওচৰত হাজিৰ হলোঁগৈ।

ঘৰৰ পৰা টোপোলা বান্ধি লৈ যোৱা পিঠা গুৰি খাই থাকি দুদিনৰ মূৰত তেৰাৰ দৰশন পাই স্তুতি-নতি কৰি বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰিলোঁ।

তেৰাই প্ৰশ্ন কৰিলে—মাহে বাৰ টকাকৈ এব-ছবত কিমান টকা হয় ক'ব পাৰানে?

—হয় দেউতা পাবো বাবং বাবং এশ চোৱালিছ...

—তিমান খিনি চালানী বুজিছা? চিয়ৰ মৰ্গ হওঁতে মই পূৰ্বা আট্টে হেজাৰ খবছ কৰিছোঁ। বুজিছা? এতেকে বুজিছা? এতিয়া যোৱা, চালানী খিনি লৈ যিদিনাই আহিব। সেইদিনাই নিয়োগ পত্ৰ বিনিয়োগ হব, বুজিছা?

নকলেও হব যে তাৰ পৰা উলটি আহি কেইদিনমানৰ পাছত ধন বেচি ধন গোটাই তেৰাৰ পূজাটো সম্পূৰ্ণ কৰি দি আহি তেতিয়াৰ পৰাই পণ্ডিতৰ চেকনি ডালকে মূঠা মাৰি ধৰি আছে। কিন্তু এমাহ দুমাহকৈ আজি তেৰমাহ পাব হৈ গ'ল, পৰিদৰ্শকৰ অভাৱত মোৰ পাঠশালা নিগাজিকৈ মজুৰ নোহোৱাত আজিকোপতি পাই-পইচা এটাও দ্ৰবমহা বুলি চকুৰে দেখা নাই।

বহুত আবেদন নিবেদনৰ পাছত তেৰ মাত্ৰ অস্তুত আজি পৰিদৰ্শক মহোদয়ে আমাৰ পাঠশালাত শ্ৰীচৰণৰেণু পেলোৱাৰ কথা। তেৰাৰ পূজাৰ কাৰণে প্ৰয়োজনানুসাৰে নৈবেদ্যৰ আয়োজন কৰি আৱাহন কৰি আদৰি আনিবলৈ মানুহ পঠিওৱা হ'ল চাৰি মাইল দূৰলৈ। ইপিনে পাঠশালাৰ ওচৰতে থকা বাজলুৱা গোঁসাই ঘৰটোতে বেৰ আদি ভালকৈ দি তেৰাৰ খাদ্য সম্ভাৰ মজুদ কৰি ৰাখি পঢ়াশালিৰ ছুৱাৰ মুখেৰে পৰা আবন্ত কৰি প্ৰায় এমাইল দূৰলৈকে কলপুলি পুতি আৱালবুদ্ধবণিতাদি সকলোয়ে মহা সমাৰোহেৰে তেৰাৰ চান্দবদন দৰ্শন কৰিবলৈ জুম বান্ধি বৈ আছে।

আঠকটাৰ পৰা টোকোণ ধৰা লৈকে—সকলোৰে মনত কি আনন্দ, কি যে উল্লাস! সকলোৰে মুখত একেধাৰ কথা—দি অ'ই চাহাব আহিব !!

আহ যাহ কৰাৰ পক্ষে আহিন মাহটো আমাৰ গাওঁখনৰ বাবে বৰ অসুবিধা। দ্বীপ গুছি গাওঁ খনৰ পৃথিৱীৰ লগত স্থল পথেৰে এই মাহতে সংযোগ হয়। এই সময়ত নাও নচলে আকৌ খোজকাটি আহিবলৈ হলে আলিৰ ঠায়ে ঠায়ে বানপানীয়ে খহাই নিয়া হোলা। তাতে একো-ডালি বাহৰ শাকো। অৱশ্যে আমাৰ মানুহৰ কাৰণে সেইবোৰে কোনো বাধা বিধিনিষ কৃষ্টি নকৰে। কিন্তু জোতা পিন্ধি সাকোৰ ওপৰেৰে পাৰ হ'বলৈ খোজা মানে হোলাত পৰি গাহৰি আকৃতি লোৱা বুলি কব পাৰি।

তেবাই চাহাব নাছিল যদিও সাজ-পাৰ-চাহাবৰ আছিল। আমাৰ মানুহৰ উপদেশ অৱহেলা কৰি জোতাৰে সৈতে বাহৰ পিছল সাকোৰ ওপৰেৰে পাৰ হৈ বীৰত্ব দেখুৱাবলৈ যাওঁতে পিছলি পৰি দৰ্শক নামৰ সার্থকতা দেখুৱাই দিলে। অৰ্থাৎ বোধহয় নকলেও বুজিব। তাৰ পাছতে দুজন মানুহৰ চাংদালাত উঠি আহি প্ৰায় আবেলি বেলা প্ৰভুয়ে সশৰীৰে অথবা শৰ শৰীৰে দৰ্শন দান কৰিলে। পৰিদৰ্শকক দৰ্শন কৰি দৰ্শক বৃন্দই হৰ্ষধ্বনি কৰিলে।

আমাৰ ঘোষাত আছে বোলে—নাজা-নোহো আৱাহন, নাজানোহো বিসৰ্জন, পূজামাত্ৰ নাজানো কিঞ্চিৎ.....আগে পিছে এনেকুৱা পূজা কৰা দূৰৰ কথা দেখাও নাছিলোঁ। কি কৰিব লাগে তাকে ভাবি বুদ্ধি নাপাই প্ৰথমে ধতমত খালে। লাহে লাহে সাহস

সঞ্চয় কৰি মনটো ডাঠ কৰি আগবাঢ়ি গৈ হাতযোৰ কৰি নমস্কাৰ দিলোঁ।

টিঙ্গিত খুন্দা মাৰিলোহে ফিৰিঙতি ওলায়। কিন্তু তেবাই বোধহয় সাকোৰ পৰা পিছলি পৰাত সংঘাত পাই তেতিয়াৰ পৰাই ফিৰিঙতিৰ উত্তৰ হৈছিল। মোক দেখা মাত্ৰকে সেইবোৰে তেওঁৰ মুখতে বোমা ফটাৰ ফাটি মোক আক্ৰমণ কৰিলে।

—হেই পণ্ডিত....?

তেৰাৰ বজ্জনাদ শুনি সকলো দৰ্শকে খৰখৰি কম্পমান। এই নাদ এলা পচা নহয়....প্ৰলয় মেঘৰ যেন শব্দ....তেৰাৰ মূৰ্তি দেখি নৃসিংহ অৱতাৰৰ বৰ্ণনাটো মনত পৰিল—নোহি সিংহ নোহি ইটো মনুষ্যৰ ৰূপ....তপ্ত সুবৰ্ণৰ বৰ্ণ জ্বলে জ্বলিছে; (আকৌ) বাইল মুখ যেন গিৰি গহ-বৰ পৰাই, প্ৰচণ্ড-বতাস যেন নিশ্চাস বজাই। ভকুটি কুটিল মুখ বিকট দৰ্শন, (তাৰোপৰি) বহলহ কৰে জিহ্বা যেন ক্ষুব্ধ ধাৰ.....

বুজিলোঁ, বাটতে হোলাত পৰি চোলাত বোকা লগাব উপৰিও মনৰ খঙে চুলিৰ আগ পাই কেশৰী মাৰ্ক লৈছে। মৰণত শৰণ দি চয়োহাত ঘূৰি গদগদ মাতেৰে স্তুতি কৰি নাতিলো—দেউতা?

চাহাবে হুকাৰিলে—এনেকুৱা দুৰ্গম ঠাইত স্থল পাতি মোক মাতি আনি এটিখটি কৰিবলৈ কোনে কৈছিলে, হেঁ?

মই উত্তৰ দিয়াৰ পূৰ্বেই দৰ্শকৰ মাজৰ পৰা এজনে কৈ উঠিল চিঞৰমানে চাহাবে.....

দি অ'ই চাহাবে বিকট দৰ্শন ঘৰ্ষণ কৰি উঠিল মোৰ কোট পটলুৰ দাম কোনে দিব এতিয়া? তোমালোকে দিব লাগিব।

বাইজ নিমাত দেখি মৌনং সন্মতি লক্ষণং ভাবি অলপ শাস্ত হৈ ৰ'ল দেখি কৰঘোৰে কলোঁ। দেউতা, দয়া কৰি অলপ গোঁসাই ঘৰলৈ আহক।

জোতাজোৰা তাতে সোলোকাই ব'দৰ ফালে দলিয়াই থৈ মোৰ পিছে পিছে আহি গোঁসাই ঘৰত সোমাল। এনেতে আগধৰি বন্দোবস্ত কৰি থোৱা মতে এজনে ডাব এটা কাটি এগিলাচ ডাবৰ পানী আনি সম্মুখত ধৰিলে। একে উশাহতে সেইখিনি পি উগাৰ এটা মাৰি হুকুম দিলে আৰু এটা কাট দ্বিতীয় গিলাচ পি আৰু দুটা উগাৰ মাৰি কলে বৰ মিঠা ডাব। পণ্ডিত মই বাটত খাবলৈ দহোটা ডাব দিবা চোন।

ভাল দেউতা।

তাৰ পিছত হে তেবাই মোৰ মুখলৈ এবাৰ দৃষ্টি কৰি আমি আগতে পাতি থোৱা চকি খনত বহিল। তেৰাৰ পাছ ফালে থিয় হৈ লাহেকৈ স্থধিলোঁ। দেউতাই ভৰি হাত ধুব নেকি? ভাত ৰন্ধাই থৈছিলোঁ.....

ইষৎ প্ৰসন্ন বদনেৰে উত্তৰ দিলে হয়নে? এহ্, ভৰিনো কি ধুম? ভৰিৰে ভাত খামনে? হাত খন তিয়ালেই হব বাক। এই টেবিলতে ভাত দিবলৈ কোৱা।

হুকুম পাই বান্ধনিটোৱে নতুন বেলাবান কঁহী এখনত একাঁহী ভাত, বান বাতি দুটাত মাছৰ আৰু পাৰৰ মজ্জাৰ আঞ্জা, সৰু বানবাতি এটাত অলপ মান ঘিউ, আৰু ডাঙৰ বানবাতি এটাত এসেৰ মান দৈ গাখীৰে সৈতে মালভোগ কল দুটা আনি টেবিলৰ ওপৰত দিলে।

পণ্ডিত ?

দেউতা.....

ইমানবোৰ নতুন কাঁহী বাতি ক'ব পৰা
যোগাৰ কৰিছা ?

গাৱঁতে কাঁহাৰ আছে, তাৰে পৰাই খুজি
আনিছোঁ দেউতা। আকৌ ধুই পখালি ফিৰাই
দিলেই হ'ব।

দুফট হাঁহি এটা মাৰি মোৰ প্ৰতি কষ্ট দৃষ্টি
কৰি কলে—মই ভাত খাই চুৰা কৰিলোঁ যেতিয়া
ইয়াক আক ফিৰাই দিবলৈ নাপায়। কিয়নো
সিহঁতে ক'বাত গোঁসাই গুৰুত বেছিলে মোৰ
পাপ হ'ব। এতেকে এইবোৰ ধুই পখালি ডাবৰ
লগতে মোলৈ পঠিয়াই দিবা।

—ভাল দেউতা।

তাৰ পিচতে দুগৰাহ মান ভাত গিলি আচ-
ৰিত হৈ কৈ উঠিল—পণ্ডিত, এয়া কি চাউল ?

মই ভাবিলোঁ, সৰ্বনাশ, চাউলত কিবা বেয়া
বস্তু মিহলি আছে হবলা। ভয়ে ভয়ে উত্তৰ
দিলোঁ—জহা চাউল দেউতা।

ইয়াৰে এমোন চাউল মোৰ বস্ত্ৰ লগতে
দিবা।

—ভাল দেউতা।

তাৰ পিচত পাবৰ মজ্জা চোবাই সুধিলে
পণ্ডিত, ইয়াত পাবৰ দাম কিমান ?

—ক'ব নোৱাৰোঁ দেউতা, এইবোৰ গাৱঁৰ
মানুহে য'ব পৰা দিছে।

—এ, হয় নেকি ? মোকো কেইজোৰ মান
দিবা চোন।

—ভাল দেউতা।

তাৰ পিচত গোটেইবোৰ উদৰস্থ কৰি হা-
খন চেলেকি টকালি মাৰি যেন অনিচ্ছা সহ
চৰিয়াটোত মুখ হাত ধুই ঘন ঘনকৈ উ-
কেইটা মান মাৰি কলে পণ্ডিত, এনেকুৱা ডা-
কাঁৱে নাছ দুকুৰি মান যোগাৰ কৰি দিব পা-
বানে ? আক শুনা, খাবলৈ যে ঘিউ দিছি
এনেকুৱা ভাল ঘিউ আঠেসেৰ মোক যেনো
যোগাৰ কৰি দিবা দেই।

—ভাল দেউতা।

তাৰ পিচত তামোল চোবাই চোন
হোৱা পেটটো পিছি পিছি উগাৰ মাৰি
আছি পাচালিত সোমাল। মই শিকাই
মতে ল'ৰাবোৰ থিয় হ'ল। চাৰিও ফালে
দৃষ্টি ঘূৰাই চালে। হাজিৰা বহিটো এবাৰ
চালে।

পণ্ডিত ?

দেউতা.....

—তোমাৰ স্কুলত কিমান ল'ৰা আছে ?

—ষাঠিজন.....

—কেইটা শ্ৰেণী খুলিছা ?

—এবছৰত এটা হে শ্ৰেণী হৈছে আৰু এই মান
ত্ৰিশজন ভৰ্তি কৰিছোঁ। দুটা শ্ৰেণী
দেউতা !

—দুটা শ্ৰেণীত এখন স্কুল হয় নেকি ?
উগাৰ এটা মাৰি চাহাবে কমালেৰে মুখখন মচি
এটাৰ ফালে চাই সুধিলে—মেওতা শিকিছা
সি উত্তৰ দিলে—এশলৈ মুখস্থ গাব পা-
—ওঁ বাক, ক'চোন এই ঘৰত যিমানজন
আছে তিমান শিয়ালৰ নেজ কেইডাল ?

ল'ৰাটোৱে অলপ ভাবি উত্তৰ দিলে ষাঠি
ডাল।

—ষাঠি ডাল হল কেনেকৈ ?

তপৰাই সি মাত লগালে—আমাৰ ষাঠিডাল আৰু
মাপোনালোক দুজনৰ দুডাল

তাক এৰি আন এজন ল'ৰালৈ চাই সুধিলে—
ত' তহঁতৰ ঘৰত হাঁহ আছেনে ?

—আছে।

—কেইটা ?

—তিনিটা।

—বাক ক'চোন তিনিটা হাহে দুদিনত কেইটা
মৰি পাবে ?

—দুটা।

—কেনেকৈ ?

ল'ৰাটোৱে মূৰটো খজুৱাই উত্তৰ দিলে—মতা হাঁহ
টা বদমাচ, সি কণী নাপাবে। পোৱালীটোয়ে কণী
পাৰি শিকাই নাই, অকল মাইকী হাঁহজনীয়েহে....

আন এটা ল'ৰাৰ ফালে চাই সুধিলে—হে'ব
তহঁতৰ ঘৰত কেইটা গৰু আছে ?

—পাঁচোটা।

—বাক ক'চোন পাঁচটা গৰুৰ শিং কেইটা ?

—পাঁচটা।

—পাঁচটা কেনেকৈ হ'ব ভালকৈ ক' ?

—কিয় নহ'ব ? পোৱালী দুটাৰ শিং নাই। গাই-
জনীৰ এটা শিং ভাগিল। বলদ দুটাৰ চাৰিটা
আৰু গাইজনীৰটো...

—পণ্ডিত, ইহঁতৰ অক্ষৰ জ্ঞান মুঠেই হোৱা নাই।

—আজি এ ছবে তুমি কিটো শিকাইছা ?

—মই উত্তৰ দিম বুলি মুখ মেলিছোঁহে এনেতে

বিনা দৰমহাৰ চকিদাৰে বাতিবত ছুটাৰ ঘণ্টা বজালে।
ল'ৰা বোৰে ওলাই যাবলৈ কোচাল কৰি উঠিল।
কিয়নো, আজি সিহঁতে বাতিপুৰা ষাঠি বজাতে
আহিছিল আৰু এতিয়া চাৰি বজালৈ ভোঁকাত
কলমতিয়াই আছিল।

ঘণ্টাৰ মাত শুনি পৰিদৰ্শক প্ৰভুই সুধিলে
—পণ্ডিত সেইখন কি বজাইছে।

—ঘণ্টা বজাইছে দেউতা।

—কিহ'ব ঘণ্টা এইটো ? কাঁহৰ মাত নহয়
দেখোন ?

—কাঁহ ক'তপাম দেউতা, কিনিবলৈ গ'লে
পোন্ধৰ টকা লাগে। কিন্তু ঘণ্টা নুবজালে নহয়
দেখি ভগাৰোৰ এখনকে আনি আঁৰি দিছোঁ
দেউতা.....

—পণ্ডিত, তুমি খালা, খালা, খালা। তুমি
কাঁহৰ পৰিবৰ্ত্তে কোৰ বজাই মোক অপমান
কৰিলা ? এইদৰে হলে তোমাক মই পণ্ডিত
কৰি ৰাখিব নোৱাৰোঁ ! তোমাক মই জৰিমনা
কৰিলোঁ, এমাহৰ বেতন জৰিমণা.....

—বেতন দেখোন আজিলৈকে পোৱাই নাই
দেউতা.....

—নাপালে মই কি কৰিম ? তেনেহলে পাটৰ
চাদৰ এখন জৰিমণা হ'ল।

—ল'ৰাবোৰক এতিয়া যাবলৈ দিমনে দেউতা ?

—সোনকালে ছুটি দিলে সিহঁতে মোক কি
দিব ?

—একোটাকৈ হাঁহকণী আনিব দিম দেউতা,

—বুলি কৈ উত্তৰ নাপাই একোটাকৈ কণী
আনিবলৈ কৈ সিহঁতক ছুটি দিলোঁ।

চাহোবে বাবাগালৈ ওলাই আহিল। চকিখন
আনি তাতে পাবি দিলে। গঞাই তেতিয়ালৈকে
বাহিৰত জুম বান্ধি বাট চাই বৈ
আছিল। গাওঁবুঢ়াই ঠগা এখনত এবিধ নতুন
থান এটা আনি চাহাবৰ আগত থলে। তেবাই
ইমং বক্রহাস্য কৰি কলে—এইবোৰ কি?

গাওঁবুঢ়াই উত্তৰ দিলে—ভজুৰে এজোৰ চোলা
ঠেঙা কৰি লব ভজুৰ।

—এং মই ধেমালী কৰিহে কৈছিলোঁ। বাক
বাক, দিলা যেতিয়া ফিৰাই নিদিওঁ.....

গাওঁবুঢ়াই সুধিলে—পিছে আমাৰ পাঠশালাটো
মজুৰ হ'ল নে ভজুৰ?

গাওঁবুঢ়াৰ কথালৈ কাণ নকৰি অলপ দূৰত
ঘাঁহ খাই থকা ছাগলীজনীলৈ আঙুলিয়াই সুধিলে
—সোঁ জনী কাৰ ছাগলী?

যহু খুৰাই উত্তৰ দিলে—মোৰেই ছাগলী ভজুৰ?

—ওঁ, বেছ ভাল ছাগলীজনী! এইজনী
মই কিনিলোঁ। কেতিয়াবা আকৌ আহিল দাম
খিনি দি যাম, বুজিছা?

দামনো কেলেই লাগিছে ভজুৰ? আপো-

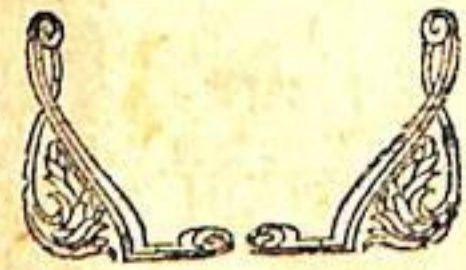
নাৰ চকুত পৰিছে যেতিয়া এনেয়ে দিম। ছাগলী
বোৰক দেৱতাৰ আগত বলি দিয়াৰ বাবে
চৰজিছে। পিছে আমাৰ পাঠশালাটো
হ'ল নে ভজুৰ?

—স্কুলৰ কথা সুধিছা? বাক-বাক
চেয়াৰ মেণলৈ লিখিম। ছমাহৰ মূৰত মই আৰু
পৰিদৰ্শন কৰিমহি।

গাওঁৰ অকাল বুদ্ধ বণিতা সকলোৰে মুখ
একেধাৰ কথা—দি'অই চাহাব আহিছে। সকলো
লোৱে ঘৰৰ কামবন খতি কৰি কোনোবাই
বৰ পৰা, কোনোবাই দূৰ পৰা, কোনো
কোনোৱে বেৰৰ জলঙাৰে দি-অই চাহাবৰ
দৰ্শন কৰি কৃতার্থ হৈছে।

নৈবেদ্য উপকৰণ আদিৰে সৈতে বৰ সম-
বোহেৰে চাং দোলাত তুলি দি-অই চাহাব
চাৰি মাইল দূৰত পাব কৰি থৈ সেই দিন
পৰাই আমি সকলোৱে মুখ মেলি বৈ আঁ
কিন্তু আজি সাত মাহেও কলতক বৃক্ষৰ
সৰি পৰা নাই। *

* গল্পটো দুই যুগ আগৰ।

বৌৰতী সঁতি

শ্ৰীযোগেশ দাস।

নৈখন কিমান দিন পৰা বৈ আহি আছে
কোনেও কব নোৱাৰে। আটাইতকৈ আলৰ বুঢ়া-
জনক সুধিলেও হয়তো কব, তাৰ বৈ অহা পানী-
ধোৱা আদি অত্ত নোহোৱাৰ দৰে আঁতি গুৰি
কিচাৰি পোৱা টান। নৈখন সকলো নানি পাব হৈ
খাব নোৱাৰিলেও সঁতুৰি পাব হা লগা বিধৰ
নয়।

নটবে পাবৰ বঙা জলকীয়া

পানী পাই মেলিলে শিয়া

বামুণে গণকে গণিছে চেনাই ঐ

তোমাৰ আমাৰ আঘোনত বিয়া।

হি হি হি!

দিঘলীয়া চেওৰ পিচত টেটুকলা কিৰিলিগৈ
প্ৰতিধ্বনি উঠে ভালেমান দূৰত। অলপ পিচত
দিপাবৰ পৰা উত্তৰ আহে—হি হি হি।

এই পাবৰ পৰা গীত গোৱা ডেকাই চিঞৰে
“ঐ ভকত লাংকাটি!”

সিপাবৰ উত্তৰ অহাৰ ফালৰ পৰা আকৌ
উত্তৰ আহে, “কি হ'ল ঐ!”

“আহ আহ ভাত কটিয়াবৰ হ'ল।”

“ব গৈছোঁ বুঢ়ীমাৰে—তই বাপবক ভাত
কটিয়াব, মুখাৰ।”

নৈৰ চাৰিও ফালে বহল দ-পথাৰ, পথাৰ
দাঁতিলৈ পাতল হাবিয়নী। ওখ গৰাণ্ডাবত

চাহ বাগিছা, দূৰৰ পৰা কলঘৰৰ ধোঁৱা পাক খাই
খাই ওপৰলৈ উৰি যোৱা দেখা যায়। দোপনি
আৰু ঘূলি পুখুৰীৰে ভৰি থকা প্ৰকাণ্ড পথাৰ খনত
দিনৰ ভিতৰত অকল গৰু ম'হবোৰ চৰি থকা আৰু
গৰখীয়াবোৰক গৰু ম'হ চৰাই থকাহে দেখা
যায়। মাজে মাজে মাছ লৈ অহা দুই চাইটা
মাগুহকো দেখা যায়।

আৰু কেতিয়াবা দেখা যায় ওচৰৰ বাগিছাৰ
পৰা গা বা কাপোৰ ধুবলৈ অহা কুলী মতা মাইকী,
লৰা ছোৱালী বোৰক। কাহানিবা আকৌ দলেবলে
কোনোবা চাহাৰে শৰালি, টেলটুপি গুলিয়াবলৈ
আহে।

উজাই নাৰ আছে ভটিয়াই ভাঙনে

চেনাই পানী অনা ঘাটত,

এখন কটা তামোল খাবলৈ নাপালে। ;

চেনাইৰ কুমলীয়া হাতত।

গীত গাই গাই সিপাবৰ গৰাত থিয় দিয়েহি
ভকত; গাত চোলা নাই, ককালত এডুখৰি কাপোৰ
তাকো কোচাই লোৱা, আঠুনৈকে বোকা, ডিঙিত
আৰি লোৱা ফাকেৰে সৈতে মিট দা, সোঁহাতত
এপাত এচাৰি। মিঠা বৰণীয়া থুলন্তৰ গাৰে স্তাস্ত্ৰ্যমান
ডেকা ভকত।

সি চিঞৰে, “ঐ বগাধৰ, বগাধৰ!”

এই পাবত থকা বগাধৰে মাত দিয়ে “আহ আহ

ভাত হল।”

“হাতী জনীক বিচাৰি নেপালোং পাই।”

“সৌ জনীছোন হাতী পাৰহৈ বহি আছেহি।”

মিটখন এহাতেবে ডাঙি ভকতে পানীত নামি পৰে। ভবতপৰৰ গৰমতে কষ্ট কৰি অহাৰ পিচত পানীৰ মাজতে তাৰ গা খন জুব পৰি আছে। এই পাৰৰ ওচৰলৈ আহি মিটখন পাৰলৈ দলি মাৰি দিয়ে আৰু দ চাই পানীলৈ নামি গৈ সাঁতুৰি সাঁতুৰি গা ধোৱে।

পাৰলৈ উঠি আহি দেখে মহখুটিৰ সাৰি থোৱা বনমাঠাই কণৰ অলপ আঁতৰত থিয় দি হাতীজনীয়ে পোৱালীক পিয়াই আছে। কাপোৰ সলাই সলাই ভকতে কৃত্ৰিম সুবত কয়, “হয়নে পাখৰী হাতী, তোক সিপাৰে বিচাৰি বিচাৰি মই হায়বাণ, আৰু তই ‘মজাচে’ পিয়াহ খুৱাই আছহি। গাঁত ভবতী!”

বগাধৰ আৰু ভকতে ভাত খাবলৈ বাহ।

“হেবাং, মাগুৰ মাছ কেইটাহে পুৰিব পাৰিলি? ভকতে কয়।

“কি হল নো পিচে?”

“গৈ কিটা ভাজিছ, ভাল মাছ কেটা হল পুৰিলি।”

“বাক খাটোন সেই গোটেই।”

“মোমাই আজি ঘূৰিবনে লুঘুৰে?”

“গাওঁ পালেগৈ আৰু কত ঘূৰিব?”

“তোন বুঢ়াই মজা মাৰিলে আজি ঘৰত!”

“হুঁ!”

খাই উঠি সিহঁতে পানী চূৰনীত চুৱা ধোৱে।

চাপৰ খেৰী বাঁহাটোৰ ভিতৰত জুহালৰ ওচৰতে

পাৰিলোৱা বিচনা খনত বহি ভকতে কয় “হেনো থাক। বিচনা শুই, হাঁয় ঐ।
বিবি আছে, দেচোন এটা। মোৰ চিগাৰেট
আদায় হ’ল পায়।

“চাছোন মোৰ শোৱা থলত বিচাৰি
ভকতে বিচাৰি চাই কয় “কত অ নাই।”

“তেনে চোলা জেপত চা।”

ভকতে চোলা জেপত চাই কয় “নাই অ ইয়াত।

“তেনে নায়েই তামোলকে খা কাটি।”

উপাই নেপাই ভকতে তামোল কাটিবলৈ
লগে লগে দীঘলীয়া চেও ধৰে “খুৰিয়াই খুৰিয়াই
তামোল কাটি দিছিল। তাৰ মাজত দিছিল
বগা, চাদা আছে নে নাই অ?

“আছে, সেইপিনে মোৰ যুৰশিতানৰ
চুঙটো আছে চা।”

“মান নে মৰাণ?”

“কত মটক মৰাণৰ চাদা একাত আছে।

অ, হয় যি হয়ই! মান ধপাত, মৰাণ আ
বগা আহি পাটত কাতি হয়হি, ভকত
তক তামোল এখন দি নিজে এখন মুখত
লৈ বহাৰ পৰা ওলাই যায়। বগাই খেৰৰ
খুচি থোৱা বিজুলী বাঁহৰ বাঁহীটো উলিয়াই
মিটখন ডিঙিয়েদি পিঠিফাললৈ ওলোমাই

ভকতে ম’হ এটাৰ পিঠিত জাপ মাৰি উঠে।

“বলচোন ‘চাহাব’ মিতাৰ খুটিলৈ যাওঁ।

বল। —চাহাব নামৰ বাহন মহটোক
দিয়া মাত্ৰকে সি খোজ ললে। ভকতৰ
বাগৰি আছিল;

হাঁয় ঐ!

বাতি পৰে পৰে তোলৈ মনত পৰে

“ঐ মিতিনী, মিতিনী!”

—“হা”, মিতিনীয়ে মাত দিয়ে।

“আও বালক!” ভকত যেন আচৰিত হৈ পৰে।

“তইনো এবাৰ ওলাবও নেপাৰ নে? চাওঁ ওলা
ওলা। বৰ কোব চোন।”

মিতাৰ ঘৈণীয়েক ওলাই আহে, স্বাস্থ্যৱতী, কলী,
ওঁঠ বঙা এজনী তিবোতা। “এবা!” ভকতে
ভাবে। মিতা ওলাই আহি বিড়ি আৰু জুই
দিয়েহি। নিজও এটা লগাই সোধে, “তামোল
খাবি নেকি?”

ভকতে তপবাই কয় “নাই নেলাগে।”

মিতিনীয়ে কয়, “জাত যাব নেকি?”

“জাত? অঁ যাবতোন আৰু! জাত নেযাব
নেকি বৰ?”

“বিবি চোঁন খালি!” মিতিনীয়ে তৰ্ক জুৰিলে।

“এঃ! বিৰিটোত জাত নেজায়।”

“অঁ বিৰিটোত নেযায়! নেযাবতোন। তামোল
খালেহে যায়। তোক এদিন ভাত খুৱাবহে লাগিব।”

ভকতে ডাঙৰকৈ হাঁহে, কয়, “তই কম জনী নহৰ
অ’ মিতিনি। আচল কথা কি জানিছ? এই জাত
ফাত বোৰ মই নেমানো; আনে গাৰত দিগদাবী
কৰে নহয়, সেই—দেখিহে অলপ মচকিল।”

মিতায়ে মিচিক মিচিককৈ হাঁহিছিল। সি
কলে, “বৈ বৈ, যাওঁ; মহ’বোৰ কৰ’বাত পাবগৈ।

“এবা হয়েই। দে অ’ মিতিনী, তামোলাক
দে, জাতটোকে মাৰোঁ।”

সিহঁত বহাৰ পৰা উঠে, তাই সঙ্কোচ কৰে।

ভকতে জোৰ কৰি তাইৰ পৰা তামোল এখন লৈ মুখত
ভৰায়। পিচত পিক পেলাই হাঁহি কয়, তইতে

হেনো থাক। বিচনা শুই, হাঁয় ঐ!

আবুজন মনাক বুজনি চোন দি থাকোঁ।

তোমাৰ গুণৰ কথা কই।

ঐ পুলি এটাৰ ওচৰত আৰু এটা খুটিৰ বহা
দখা যায়, ভকতে দূৰৰ পৰাই চিঞৰি মাতে
“ঐ মিতা। মিতা ঐ!

“কি অই ককাই! বহাৰ ভিতৰৰ পৰা কোনোবাই
পৰি দিয়ে।”

“কি কবিছ? চাঁও ওলাচোন ওলা।”

মিতা হাউলি ওলাই আহে, ক্ষীণ দেহা, কলা
মল, মলতীয়া কাপোৰ কানি, মলিয়ন দাঁত,
দিয়ে ভকতৰ মিতা, কোনোবা চাহ বাগিছালৈ তিনি
চীয়া গিৰ্টি লৈ অহা বনুৱাৰ বংশধৰ। চাহ বাগি-
চাৰ কাম এৰি হাবি-বননিয়ে সংসাৰ পাতি বহিছে।
অমীয়া মানুহৰ দৰে মহখুটি পাতি বহিছে।

“কি হল ভকত?”

“এ নকৰি। ভকতে জাপ মাৰি নাগি পৰে”

“বিবি বিচাৰি আহিলোঁ। আছে যদি দেচোন এটা।”

“আহ আহ বহ।” মিতাই ম’ৰা পীৰা এডুখৰি
পাৰি দিয়ে, ভকত বহে। মিতাৰ নামটো ভকতে
নেজানে, মিতা বুলিয়েই মাতে। গাওঁ এৰি ইমান
দূৰত, নিজান জয়াৰ পথাৰত খুটি পাতিবলৈ আহি
খাভাবিকাত সিহঁতৰ মাজত বন্ধুত্ব হৈ যায়।
বগাধৰ আৰু ভকতক মিতাই চিনি পায়।

বহাৰ ভিতৰত মাইকী মানুহৰ মাত শুনা যায়।
ভকতে, মাতে “মিতা”

“অই!”

“তোৰ মাইকী জনী গ’লগৈ নেকি?”

“নাই মোৱা! এয়া নহয় আছে ককাই।”

বগাধৰক নকৰি খালি । কাকো নকৰি ।

দুয়ো দুটা ম'হত উঠি থুটিব পৰা আতৰি যায় ।

তাৰ বাহন "চাহাবৰ পিনে চাই ভকতে কয়,
"মিতা আমাৰ অসমীয়া ম'হ দেখিছ কি মন্ত!
তহঁতৰ কি ? একেধাৰে শুকান । আমাৰ শিং
দেখিছ ? যুজিলাগিলে তোৰটোক একেখোচে
ধাব ।"

"হয় বাক হয় ।" মিতাই স্বাক্ষৰ কৰে ।

দূৰ নৈৰ পাৰৰ পৰা বগাধৰৰ বাহীৰ মাত
শুনা যায় ; কান পাতি মিঠাই কয়, বগাধৰ
নহয় জানা !"

"হয় । বপুৰ মনত পৰিছে হব পায় ।"

"সি বিয়া কৰোৱা নেকি ?"

"এহ বিয়া নকৰালে নো মনত পৰিব নেপ'য়
নে ? তইহে বিয়াও কৰালি, বস্তিৰ পৰা ইমান দূৰতো
একেলগে আছহি । আমাৰ আক কি আছে !"

ভকতৰ হুমুনিয়াহ ওলাই আহে ।

তাৰ দুখটো মিতাই বুজি পায়, গতিকে সন্ত-
নুভূতি দেখুৱাব মনেৰে কয়, "তহঁতক চাবলৈ
কোনোবা অহাৰ কথা আছিল নহয়— মালো নেকি ?"

"কথাতো আছিল, পাচে জানো—কাহানি আছে
নে নাই ?"

"আহিব আহিব ।"

"মোমাই আজি গাঁৱলৈ গ'ল ।"

"মালো তাৰে জীয়েক নেকি ?"

"ঐ ।"

"পিচে, তোৰ মোমাই হয়চোন ?"

"এ, এনেয়ে মোমাই বুলি মাতো ।"

আচৰতে একো নহয় ।"

ইয়াৰ পিচত দুয়ো আঁতৰি যায় । ভকত
বিচাৰি ম'হবোৰ যোৱা আঁতৰি চৰি চৰি দূৰলৈ
যায় । বেলি নামি ভালেমান খিনি পালে
চপাবৰ হৈছে আক । বগাধৰৰ চিঞৰ শুনা যায়
"ঐ ভকত লাংকাচি !"

ভকতে সহাৰি দিয়ে, "ই হি হি !"

নিজান হৈ আহিব ধৰা পথাখনৰ চাৰিও
ফালে তাৰ চিঞৰটো বিয়পি পৰে । ওখ গছ
গছনিবোৰৰ সিপাৰে পশ্চিম ফালে বেলি তেতিয়া
আঁৰ হৈছে । গৰখীয়েবোৰে গৰু-গাই চপাই
তেতিয়া ঘৰমুৱা হৈছে । ভকত আক বগাধৰ
ম'হবোৰ চপাই বান্ধি খীৰাবলৈ আৰম্ভ কৰে ।

"বগা" ভকতে খীৰাই থকাৰে পৰা সোম
কলহ আক কৈইটা আছে অ' ভৰিবলৈ ? তিনিটা
ভৰিলেই হুগাই ।"

"ঐ" আক দুটা আছে । দুদিন লাগিব ।

"মহৰি বাবুটো আকো আহিছিল নেকি ?"

"ওঁ খবৰ খাতি লৈ গৈছেহি । সেই মিঠাই
দোকানীটোও আহিছিলে ; মহৰি বাবু হৈ গলে
তাকো দিব লাগিব আক ।

"এবা লাগিব তেনে আক !... তই পান
তপোতাৰা নাই জানো ?

চুঙাটো দি থৈছোঁ । তই যা, চা-পানীৰে
বাকগৈ ।

"এবা হাতীজনী থাকিলগৈ । তই খীৰা ।
ভকত উঠে ; অলপ আঁতৰত চাহাব'ক লেপেত
কাঢ়ি বহি ঘাঁহ পাণ্ডলি থকা দেখি সি তাৰ
ওচৰলৈ গৈ গায়ে মূৰে হাত বুলাই মৰম কৰেগৈ ।
'চাহাব তই বৰ ভাল মানুহ অ' । মনে মনে

হি বহি আছ । এবা, এনেকুৱাহে ভাল লাগে ।

পবাগছ 'চাহাব'ৰ ডিঙিত স্তম্ভুৱাই দি ভকত
হাত সোমায়গৈ আক লুমাই যোৱা জুই কুৰা
বাবলৈ আৰম্ভ কৰে ।

গাখীৰ খীৰাই ম'হবোৰ ভালদৰে চাই-চিন্তি
হাত লগে লগে আন্ধাৰ নামি আহে আক
ইতি সেই দিনাৰ কামৰো অন্ত পৰে । মিহকে
প'য় তাৰে এমটি বান্ধি খাই সিহঁতৰ আক
শেয়াৰ বাহিৰে আক একো কাম নেথাকে গৈ ।

বগাধৰে পাটিত বাগৰি বাঁচী বজাই যায়;
আন্ধাৰ মাজত নিতাল মাৰি পৰি থাকি ভকতে
কোম মনে শুনি থাকে । ঘৰৰ পৰা ইমান দূৰত,
মিন নৈৰ পাৰৰ জয়াৰ পথকৰা এই ম'হখটিত
হৰ মনটো হঠাতে উকঙা উকঙা লাগি যায় ।

শুৱা মনেৰে বগাধৰে বাঁচীটো খোচমাৰি থৈ
ইয়াৰ সলালে ।

"বগা !" ভকতে মাত লগালে ।

"কি ?"

ভকতে একো নেমাতে ।

বগাধৰে সোধে, "কি অ' মনে মনে থাকিলি
দেখোন ?"

"মোমায়েৰ লগত বাক সিহঁত আহিব নেকি
বহিলে ?"

"কোন মালোঁহত ?"

ভকতে একো নেমাতে । বগাধৰে কয়,
"হয়নে নহয় অ' ? কথাটো উলিয়াব খুইছ, আক,
নেমাতে । মই হুগায় বজা নাই যেন পাইছ ?"

ভকতে একো নেমাতে ।

বগাধৰে কৈ যায়, "মালোঁহত আহিব বুলিতো

মে'মায়ে কৈছিল । পিচ জানো পায় আহিব নে
নাহে । হওঁতে আহিব লাগে দেখোন । সিহঁতৰ
কামত আমি ঘৰবাৰী এৰি ইমান দূৰ আছোঁ, অহি
আহিব হুগায় । আক মালোঁ..... মালোঁৰ জানো
তোলৈ মন নাই ।"

"ওঁ ।"

"তাই আহিব লাগেতোন আক । আহিব
আহিব ।"

তাৰ পিচত তাহাঁত শুই পৰে ।

পিচ দিনা বগাধৰৰ মোমায়েক আহি থুটি
পায়হি । লগত আক কোনো অহা নাই । অৱশ্যে
মোমায়েকে বাতৰি আনিছে কালি পৰহি মানতে
মালোঁ, মালোঁৰ মাক, বগাধৰৰ দুসন্দীয়া পেহায়েক
আক পেহীয়েক, গাঁৱৰ মানুহ এটাৰ লগত আহিব ।

ভকত নিৰাশ নহয় ।

সি ভাগৰত অহা মোমায়েকক চাহ এটোপা
খুৰাবৰ মনেৰে জুইকুৰা ধৰি চাহৰ চুঙাটোত পানী
ভৰাই বহাই দিয়ে । মোমায়েকে আন লাগতিয়াল
বস্তুৰ লগতে চাহপাত আক চেনিও আনিছে বাটৰ
দোকানৰ পৰা কিনি ।

"ঐ ককাই ! এইদিগি নামি যাব পাৰিম না
মিতাই সোধে ।

মোমায়েকে বহাৰ ৰাহিবত বহি কিবা এটা
কৰি আছিল । মিতাৰ পিনে চাই উত্তৰ দিয়ে
হাঁহি হাঁহি, "মতা যদি পাৰিবি, মাইকী যদি
নোৱাৰ ।"

মিতাই হাঁহি হাঁহি পানীত নামি পৰে ।

বুঢ়া মোমাইৰ কথাত বস পাই লাজ লাগিলেও
বগাধৰ আক ভকতে তলমূৰকৈ মিচিক মিচিক

হাঁহে। মিতা আহি ইপাবত উঠেহি। মোমায়ে তাক বহিবলৈ দি মহখুটি সন্ধে নানান কথা বতৰা পাতে। মিতাৰ পিনে বিড়ি আগ বঢ়াই দিয়ে, মিতাই জলাই ছপিবলৈ ধৰে।

চাহ কৰি কৰি ভকতে ভিতৰৰ পৰা সোধে,
“ঐ মিতা, তই চাহ খাবিনেকি?”

“দে দিয় যদি এবাতি।

“জাত নেযাব জানো?”

“আমাৰ বঙালী মানুহৰ কিতো জাত যাব? তই হবহে যায়। মোমায়ে কয়, “তই কিবা এটা বিচাৰি ল তেনে। আমাৰ বাতিত খাবলৈ হলে নিদোং দেই!”

মিতাই সঙ্কোচ নকৰে; সেই নিচিনা কথা সি সদায় দেখি শুনি আহিছে। সি উঠি গৈ। মজলীয়া চাই কচুপাত এখিলা চিঙি আনেগৈ। বাবে দোনা কৰি সি পাতি ধৰে আৰু ভকতে চাহ বাকি দিয়ে।

চাহ খোৱাৰ পিচত মিতা আৰু ভকত দুয়ো নৈৰ পাৰে পাৰে উজাই খোজ লয়। ভকতে মহবোৰ চাব লাগিব, মিতাই ভাত খাবগৈ।

“বুইছ মিতা হেৰি আহিব নহয় দুই এদিনতে, ইয়ালৈ!”

মিতাই বুজে, হাঁহে কয়, ‘হয় নেকি? তেনে মজাই আৰু।’

“নকৰ।” ভকতৰ মজা লাগি যায়।..... দেচোন মিতা কটা তামোল আছে যদি এখন। দাঁত কটা শুব শুবাইছে।

“এঃ আকোঁনো জাতটো মাৰ না?”

“এ থ থ তোৰ জাতটো। সেইবোৰ বুঢ়া

মানুহৰ কাম, জাত বখা, ধৰম কৰা। আন সেইবোৰ কেলে? তামোলখন খাবৰ মন যতে পালো, খালে—কি জাত বিজাত আ দে দে।”

মিতাই হাঁহি হাঁহি তামোল এখন তাৰ টোৰ পৰা উলিয়াই দিয়ে।

মহবোৰ চপাই মেলি খেদি আনি আনি আৰু বগাধৰে নৈৰ পাৰত বহি কথা পা ভকতে কয়,

“বুইছ বগা, এই পিনেদি সিহঁত আহিব নহয়।”

“তইনো কেনেকৈ জানিলি এই পিনে অহি আনপিনেওতো আহিব পাৰে? নোৱাৰে জানে।

“যি ফালেই নাহক, এইখন নৈ পাৰ আহিব তো?”

“সেই দেখি হবলা নৈখন তোৰ বৰ হৈ গ’ল নহয়?”

“হবতোন? এইখন নৈয়েদি চেৰ মানুহ আৰু চেৰ মানুহ গৈছে। কিন্তু মাৰ্লেইত বুলিয়েই নৈখন মোৰ বৰ মৰমৰ হৈ গৈছে আৰু চা, নৈবোৰ আমাৰ বৰ মৰমৰ বগা।

নেথাকিলে আমাৰ খোৱা পানী কোৱা দিলেহঁতেন। আমাৰ গাঁৱত নৈখন আছে দেখি পানী খাবলৈ পাইছে তেওঁ।”

ভকতে নৈৰ বোঁৱতী স্তুতিটোলৈ একে চাই থাকে। দিগন্তৰলৈ আগবাঢ়ি বোৱা হেলনীয়া বশ্মিবোৰ পানীৰ ওপৰত পৰি বৰ ধুনীয়া জিলমিলাই উঠিছিল। সৃষ্টিৰ পাতনিৰ পৰা জগতৰ উপকাৰ সাধি অহা নৈৰ গুণবান্ধিৰ পাহৰিব নোৱাৰি ভকতে সেই ফালে চাই থাকে।

এই নৈয়ে আজি তাৰ চকুত নতুন সৌন্দৰ্য্যৰ সৃষ্টি কৰিছে, তাৰ মালোক নৈয়ে বোকোচাত তুলি লৈ আহিব।

মোমায়েকে বহাৰ পৰা চিঞৰে, “হেৰো বগা ভকত ও!”

সিহঁত লৰা লবিকৈ উঠি পৰে। এৰা গাখীৰ দীৰাব লাগিব, মহবোৰ বান্ধিব লাগিব, ভাত বান্ধিব লাগিব বহুত কাম, বহুত কাম।

নিশা হঠাৎ মেঘে গাজনি মাৰে।

মোমাই সাৰ পাই চক খাই উঠে। মূৰ ডাঙি চাই দেখে আকাশ কলা, তৰাৰ চিন মোকাম নাই; জোনাকীবোৰ পলায়োঁকি দিছে।

বৰষুণ পৰে, বাপ, বাপ, বাপ। বহাৰ ভিতৰত তিনিও উজাগৰে পৰি থাকে। কাৰো মুখত মাত বোল নাই। কিন্তু তিনিওৰে অন্তৰত ঘোৰ চিন্তা, মহবোৰ দেখি তিতি বুৰি তেনেই আহিব হৈছে। এবাৰ সিহঁতৰ মনত পৰে গাৱঁৰ ঘৰাবাৰলৈ। বহাৰ পাতল খেৰৰ চাল পাৰাই দুই এঠাইত পানী উকখি ভিতৰত পৰেহি।

বাতিপুৱা বৰষুণ এৰে, কিন্তু বতৰ ভীষণ ডাৱৰীয়া। বৰষুণ যে আকৌ দিব দেখা কথা। ভকত-হঁতে গাখীৰ নিখীবাই মহবোৰ মেলি দিয়ে। ঠাইবোৰ সাৰি পুচি চাফা কৰে। ওবে বাতি তিতি মহবোৰে বৰ কষ্ট পালে। মিশা আহি বৰ দুখ কৰি গলহি বোলে মহবোৰে ওৰে বাতি দুখ পালে। কি কৰা যায়?

বৰষুণ নিদিলে যদিও সেই গোটেই দিনটো বতৰ মুকলি নহল। বাতি আকৌ বৰষুণ দিলে। বাতিপুৱা ভকতহঁতে শুই উঠি দেখে নৈত পানী

বাঢ়িছে, এৰা খৰালি মাহ কটা যাবৰ হলহি আৰু। বৰষুণ আহিবই, বানপানীও আহিব।

মোমাই সাতুৰি পাৰ হৈ গল, নামি পাৰ হোৱা আৰু নচলিব। থিয় সাতোৰ দি ভকতে শুকান কাপোৰ এখন মোমায়েকক সিপাৰত দি আহিলগৈ।

মহবোৰৰ বান্ধ মুকলি কৰি ঠাই বগাধৰে বাঢ়নি এটা লৈ সাৰি আহিল, তাৰ ওচৰলৈ গৈ বৰ দুখ মনেৰে ভকতে কলে, “বগা, সিহঁত আৰু নাহিব যেন পাওঁ। এইহেন গেলা বতৰত ক’ত আহিব হ’পায়।”

বগাধৰৰ খং উঠে, উত্তৰ দিয়ে, “থ থ তোৰ বলিয়ালিখন। পানী উঠি আহিছে, খুটি সামৰি বেগেতে যাব লাগে নে নাই তোৰ লগত, সিহঁত নাহে, পৰি থাকিব লাগিব?”

ভকতে নিৰৱে গৈ কামত লাগে গৈ। তাৰ মনৰ কথা-জুখিব নোৱাৰা বাবে বন্ধুৰ প্ৰতি তাৰ মনত ক্ষোভ জন্মে। বগাধৰেজানে অন্তৰৰ গোপন কোনত ভকতে ইচ্ছা পুহিছে, সি কিমান কষ্টত এই দূৰৈৰ ভূত পিশাচৰ দেশত মহখুটি পাতি আছেহি সেই কথা মাৰ্লেৰে জানক।

ফটা ছিটা মেঘৰ মাজেদি বদালিয়ে ভুমুকি মাৰিছিল! বৰষুণ নাই মহবোৰে খুটিৰ ওচৰতে যি পায় খাইছিল। ভকতে নৈৰ পাৰত থিয় দি সিহঁতৰ পিনে চায়, নিশা তিতি জাৰলগা অৱস্থাটো মনতে অনুভৱ কৰি তাৰ বেয়া লাগে, দেহি! লাহ লাহে ওফন্দি আহিব ধৰা নৈখনৰ পিনে ভয়ৰ চকুৰে চাই থাকে, নিচেই মূৰৰ

ওপৰেদি ডাৱবোৰ খহি পৰিবলৈ স্বেযোগ বিচাৰি উঠি কৰে। জল কুঁৱৰীৰ এই ভয়াবহ মূৰ্তি দেখি ভকতৰ ভয় লাগি যায়।

মিতা আহি তাৰ ওচৰ পায়হি, “ভকত, খুটি উঠাবই লগিল আক প'য়।”

“এবা মিতা। বৰ মন্সিলেই হ'লতোন।”

“মই বহুতলৈ মানুহ পঠিয়াইছোঁ, ম'হবোৰ নিবলৈ।”

“এবা মিতা, যাবই লাগিব আক।”

ছপীয়া সৰু নাও এখন বাই মোমাই আহি এই পাৰত উঠেহি। নাও নহলে ইপাৰ সিপাৰ হোৱাই টান হৈ পৰিব। মোমায়ে গম্ভিৰ ভাৱে কলে, “কাইলৈ দিনটো বাট চাওঁ, বৰষুণ নেৰিলে যাবগৈয়ে লাগিব। মই গাওঁলৈ খবৰ পঠাইছোঁ।

পানী ক্ৰমাৎ বাঢ়ি আহে, ফেন ফুটুকা উটিবলৈ ধৰে। তবানিৰ মাজত ডাউকে ‘কোৱা’ কৰিবলৈ ধৰে।

তথাপি ভকতে সিপাৰৰ দূৰলৈ চাই থাকে কিজানি সিহঁত আহেই।

তৃতীয় দিনা ব'দ ওলাল। আকাশত ডাৱৰ আৰু এচমকাও নাই। ভকতৰ চকুৱে মুখে হাঁহি বিৰিঙি উঠে। মোমাই আৰু বগাধৰো ভাল লাগে, মোমায়ে নিজে মহাবোৰ মেলি চাবলৈ লৈ যায়গৈ। মনটোত জীপ দিবৰ বাবে মিতাই মদ বিচাৰি ওচৰৰ বাগিছা খনলৈ খোজ লয়।

কিজানো ভাবি ভকতে নাওখন খুটিৰ পৰা ভালেমান আত'বত সিপাৰত থৈ আহিল গৈ বগাধৰে কাৰণ সোঁধাত মাজ কলে, “মোমাই

অহাৰ আগতে লৈ আহিম গৈ।”

সি ঘনে ঘনে সিপাৰলৈ চাই থাকে। মুখে শাসন নেমানে,

আই এ!

নিজে ভাত বন্ধা নিজে পানী অনা

নিজে বনে কৰি খোৱা

তাইনো কৈ বাটকি দি দখ লাগিছে

তুমি ভাবি গুনি চোৱা।

দূৰত দেখা যায়, পথাৰৰ মাজেদি আগবাঢ়ি আহিছে তিনিজনী মাইকী মানুহ আৰু কোনোবা এটা মতা মানুহ। ভকতৰ বুকু কঁপি উঠে। কিন্তু বগাধৰে ঠেলি শ্ৰেচুকিও তাক আগবাঢ়ি পঠাব নোৱাৰিলে। শেষত বগাধৰ নিজে আগবাঢ়ি গ'ল। ক'ৰ পৰা নো ইমান লাজ লাগি আহিল ভকতে কবই নোৱাৰিলে।

সি চিঞৰিলে, “মোমাই এ আহ, আহ সেইহঁত আহিছে।”

মোমাই আহি দেখেহি সঁচাই; নাওখন তিনিওজনী উঠি ভালদৰে বহিছে। মানুহটোৱে বৰ্তাপাত লৈ মাৰিবলৈ সাজু হৈছে। তিবোত তিনিজনীও মুখ ঢাকি হাঁহিছে।

মোমায়ে আগবাঢ়ি গ'ল।

ভকতে বহাৰ চোতালৰ পৰাই চাই থাকিল। এবি দিয়া মাত্ৰক নাওখন খুব বেগত ভটিয়াই পানীত উঠি যাবলৈ ধৰিলে। মানুহটোৱে খুব কোঁশলেৰে নাও চন্তালিব লগাত পৰিছে। ভকত ভাবিলে, নাওখন বৰ সৰু, মানুহ বৰ বেচি হল। চাৰিটাকৈ মানুহৰ ভাৱ সহিব পাবলৈই, বন্ধা

এই পাৰলৈ আনিবলৈ চেষ্টা কৰোতেই নাও

ভালেমান দূৰ ভটিয়াই আহিল। নৈৰ মাজ ভটিয়েই নাওখন টনাং ভটং কৰিবলৈ ধৰিলে। লোহঁতে দুই দাঁতিয়ে দুহাতেৰে ধৰি আতঙ্কত কঁপক হৈ পানীলৈ চাবলৈ ধৰিলে। পাৰত থকা বগাধৰ আৰু আগবাঢ়ি যোৱা মোমাই অস্থিৰ হৈ পৰিল।

দুটাং নাওখন লুটি খাই গ'ল। নাওত থকা মানুহকেইজন পানীত পৰি ককবকাবলৈ ধৰিলে। দুহজন সাতুৰি পাৰৰ পিনে আহিবলৈ ধৰিলে। দুই মাইকী মানুহ এজনীও বেছিপৰ পানীৰ ওপৰত নেথাকিল।

ভকতে প্ৰাণটাকি লব ধৰিলে। মোমায়ে ধৰিছে। বগাধৰে খুব চিঞৰিছে। ভকত জপ কৰে পানীত জপিয়াই পৰিলগৈ। মোমায়ে জপিয়াই পৰিল। দুয়ো বুৰদি বুৰদি পৰিলে ধৰিলে। বগাধৰে লব ধৰিলে মিতাৰ পৰা জালখন আনিবলৈ। মানুহটো উঠি পাৰত কঁপিবলৈ ধৰিলে।

মোমাই আৰু ভকত দুয়ো পাৰলৈ উঠি আহে। দূৰলৈ মিতাও ওচৰ পায়হি। বগাৰ হাতৰপা জালখন কাঢ়িলে জাল বাবলৈ আৰম্ভ কৰি দিয়ে। ভকত আকৌ জপিয়াই পৰে। মিতা আৰু বগাধৰ চিঞৰত ওচৰৰ চাহ বাগিচাৰ পৰা কেইটা মানুহ আহি জুম বান্ধেহি। দুটা এটাই লব ধৰি জাল বিচাৰি আনিবলৈ।

তৃতীয়বাৰ পানীত জপিয়াই পৰিব খোজা ভকতলৈ চাই কঁপনিৰ মাজতো ফোপাই থকা মোমায়ে কয় “সেইটোক ধৰ।”

ভকতক এহাতে মিতাই আনহাতে মিতিনীয়ে

ধৰি থাকে। সি চকু দুটা ডাঙৰ ডাঙৰকৈ মেলি নাওখন বুৰ ধোৱা ঠাই টুকুৰাৰ পিনে একেবাহে চাই থাকে। তাৰ বহল বুকুখন ঘনে ঘনে উঠা নমা কৰিছিল। তাৰ মুখৰ পিনে মিতিনীয়ে ভয়ত চাব পৰা নাছিল।

কাকো বিচাৰি পোৱা নহ'ল। কাকো বচোৱা নহ'ল।

ভালেমান দূৰ ভটিয়াই গৈ বিচাৰি অহা কোনোবা এটাই কয়হি, “নাই একো চিনকে পাৰলৈ নায। উটি গৈয়ে আছেনে কববাত লাগিয়ে আছে ঠিক কব পৰা নাই।”

বহাৰ ভিতৰত বহি আঠত মূৰ গুজি বুঢ়া মোমায়ে ছকছকাই কান্দে; কান্দি কান্দি বিনায়, “মইনো তইতক কেলেই আহিব দিছিলোঁ। বৰষুণ দেখি নহা হলেই পাৰিলিহঁতেন! ময়ে তইতৰ কাল হলেঁ। বেমাৰ আজাৰত মৰিব নোৱাৰিলি। মোক শতকু কৰি কেলৈ মৰিলি!”

পুৰিবলৈ অনা নফলা কাঠ এডোখৰত বহি বগাধৰে উচুপে।

মাটিত বহি, মূৰত হাত থৈ, নৈৰ পিনে চাই চাই ভকত বহি থাকে, তাৰ চকুত পানী, অৰি-বাম বৈ আছে। সিও মাজে মাজে উচুপিছে।

মানুহটোৱে একেসাজ তিতা কাপোৰেৰে এঠাইত মনে মনে বহি থাকে।

মিতাই আজি তাৰ ম'হবোৰ বেলি থাকোঁতেই চপায় বান্ধি থয়, নিখীৰায়। সি ভকতহঁতৰ মহ-বোৰ খেদি আনি আন্ধাৰ হোৱাৰ আগতে বান্ধিবলৈ যো-জা কৰে। দৈণীয়েকে আহি তাক সহায় কৰেহি আজি ব'দ পাই মহাবোৰ ভালেমান দূৰ-

লৈকে গৈছিল গৈ। মিতাই দুটা চাবিটাকৈ
আনি আনি বৈণীয়েকৰ হাতত দিয়ে, তাই বান্ধি
যায়। লেভেৰা ঠাইবোৰ তাই সাৰি মেলি চফা
কৰে, লেভেৰা ঠাইতে বান্ধি দিলে ম'হাবোৰে বাতি
শুব নোৱাৰিব।

সকলোখিনি কৰি মেলি অতাই মিতাই মাত
দিয়ে, “ককাই! কান্দিলেনো কি হ'ব আক।
থ নেকান্দিবি। মোৰা গ'ল। আমিও এদিন
যাব লাগিব। দুদিন পিচত হ'ব। ভগৱানৰ
মন আছিল, মাতি নিলে। তুমি আমিনো কিটো
কৰিম?”

মিতিনীয়ে কয়, “ভকত, উঠ যা; মানুহটোৱে
বাতি পুৰাৰে পৰা নিতা কাপোৱে আছে। কিবা
এডোখৰ আনি দেহি উঠ।” ভকত অৱশেষত
উঠি পৰে।

মিতা আৰু মিতিনীয়ে নানা ধৰণৰ বুজনি দি
আন্ধাৰে মুন্ধাৰে নিজৰ খুটিলে উলতি যায়গৈ।

ভকতহঁতৰ সেই নিশা খোৱা একো নহ'ল,
ল'ফাণ আৰু প্ৰায় উজাগৰে সিহঁত চাবিওটা
পৰি থাকিল। একেলগে শোৱা বগাধৰৰ বুকুত
সোমাই ভকতে এবাৰ ছকছকাই কান্দি উঠিছিল।
বগাধৰৰ চকুলো নিবৰে নিগৰি আহিছিল।
মানুহটো নিবৰ। মোমাইৰ দুখ কোনেও
নোদখিলে।

বাতি পুৰা খবৰ ওলাল অলপ ভটিয়নিত
এটা ঘুলিত তিনিজনী মাইকী মানুহৰ তিনিটা
মৰা শ ওপঙি পৰি থকা পোৱা গৈছে। মানুহ-

টোৰ লগত মোমাই পাৰতৈ গুচি গল। সি
তব ব্যৱস্থা কৰিবলৈ। আৰু বোধহয় খুটিব
মহাবোৰ নিয়াৰ সুবিধা কৰিবলৈও।

ভকতে মহাবোৰ খেদি চোবলৈ যায় গৈ, মু
একো নিদিয়ে। বগাধৰে দৈনন্দিন কাম
উদাস ভাৱে হলেও গতানুগতিক ভাৱে
যায়।

মিতাৰ বহাৰ ওচৰত মহাবোৰ এৰি দি ভকত
নৈৰ পাৰত বহেগৈ। মিতা আহি কথা পা
তাৰ গধু মনটো পাতলাই দিবলৈ চেষ্টা ক
সি মাত্ৰ দৰ্কাৰী উত্তৰ দি যায়, কথা এ
নেপাতে।

মিতিনী আহি তাক তামোল আৰু বিড়ি
যায়হি, কথাত ছুই চাবি আৰাৰ পাতি যায়,
নিবৰে তামোল চোবাই আৰু বিড়ি ছপে।

চুপৰিয়ালৈকে সি তাতে বহি থাকে। মু
ওপৰত চোকা ব'দ, কিন্তু তাৰ সেই পিনে
নাই। মিতাই আহি ক'হি, “বা ভকত, বহা
বা; খাই বই লগৈ যা।”

“বাওঁ।”

কিন্তু সি বহি থাকে।

মিতিনী আহি মাত দিয়েহি, “ভকত।”

“বাওঁ মিতিনী।” সি উঠি পৰে, লাহে লাহে
খোজ কাটি বহাৰ পিনে যায়। তাইৰ ছমুনিয়া
এটা ওলাই আহে।

নিশ্বল, ক্ষীণভেজ, অবিৰাম বোৱতি
জীৱনত এমেকৈয়ে একোটা ছফটনা ঘটে।

নাৰায়ণকণী জোঁৱাই

শ্ৰীবাণী কাকতি।

এজন তাঁতী আৰু এজন বথকাৰ (গাৰী
হোৱা কৰা কাঠ মিজী) ছয়ো সখি। একে
গাঁৱতে ঘৰ আৰু সৰুৰে পৰা ছয়ো একেলগে
হৈছে। এনিয়া দেৱালয়ত যাত্ৰা
হোৱাৰ লোকে লোকাৰণ্য। সেই দেশৰ ৰাজ-
হীও মাইকী হাতীত উঠি যাত্ৰা ভাৱনা চাবলৈ
গৈছে। ৰাজকুঁৱৰীৰ কপ লাবণ্যৰ বাগী এচাটি
হ'লি তাঁতীৰ গাত লাগিল। তাঁতী মুৰ্ছা গৈ
বথকাৰ পৰিল, সখি বথকাৰে মানুহৰ সন্মুখ
গাতক ঘৰলৈ নিয়াই মূৰত চেঁচা পানী দি
চুমা দিয়াৰে। বথকাৰে হাত মূৰ মোহাৰি দি
নিৰামা হঠাৎ কিয় বিচেতনা আহিল সুখিলে।
গাতীয়ে আমন জিমনকৈ কলে—“সখি মোৰ বোণৰ
কপ নোসোধাই ভাল। তাৰ দৰব দেৱতাৰো
সন্মুখ। এতেকে মোৰ বাবে চিতা বচনা কৰা।
মাক জীয়াই জীয়াই পোৱাহে ভাল।” বথকাৰে
হঁদে দিলে “সখি এবাৰ মোৰ মুখলৈ চাই ভাঙি-
পাৰি কোৱাচোন। যদি দৰব জাতিয়ে লগ
নোপোৱা বেমাৰহে হৈছে ময়ো একে চিতাতে
তোমাৰ লগত পুৰি মৰিম।”

সখিয়েকৰ আশ্বাস পাই তাঁতীয়ে বোগ নিদান
বৰ্ণনা কৰিলে। বথকাৰে ধেমেলীয়া হাঁহীৰে কলে
“অ, সেই ফেৰাহে বোগ তাৰ দৰব মোৰ আজুলিৰ
পাকতেই আছে। আজি ৰাতিয়েই তোমাৰ আৰু
কুঁৱৰীৰ মিলন ঘটাম। যদিও ৰাজ অন্তেষপুৰত
বতাহৰ বাতিৰে আনৰ প্ৰবেশ নিষিদ্ধ মোৰ বন্ধিৰ
কোঁশলেৰে সি তোমালৈ মুকলি থাকিব। এইবুলি কৈ
বথকাৰে তৎক্ষণাত্ কুহিলা কাঠেৰে গৰুডৰ
মূৰ্ত্তি এটা সাজিলে আৰু লগতে শজা, চক্ৰ,
গদা, পদ্ম কিবাটোও তৈয়াৰ কৰিলে। তাঁতীৰ
গাতো বিষ্ণু মূৰ্ত্তিৰ চিন বঙেৰে আঁকি দিলে।
কাঠৰ গৰুৰ মূৰ্ত্তিটো খিলা গজালেৰে কেনেকৈ
উকৰাই নিব লাগে তাৰো কোঁশল তাঁতীক
শিকালে। তাঁতীক গৰুডৰ বথত তুলি দি বথ-
কাৰে বুজনি দিলে “এই আকাশী বথত উঠি
কুঁৱৰীৰ অন্তেষপুৰ পোৱাগ। নিজক নাৰায়ণ
কণী দেৱতা বুলি পৰিচয় দি ৰাজকুঁৱৰীক বিয়া
কৰাবা।”

তাঁতীয়ে গৰুড বথত খিলা জৰি সঞ্চালন
কৰিলে। বথ গৈ কুঁৱৰীৰ ছৱাৰ দলিত উপস্থিত

হ'ল। কুঁৱৰাক টোপনিৰ পৰা তোলাই তাঁতীয়ে সম্বোধন কৰিলে “মই নাৰায়ণ কপী বিষ্ণু, আৰু তুমি মানবী কপিনী বাধা। তোমাক বিচাৰি মই বৈকুণ্ঠত লক্ষ্মীক এৰি থৈ পৃথিৱীলৈ আহিছোঁ। গন্ধৰ্বৰ বাতিৰে মালা এখাৰি দি মোলৈ বিয়া সোমোৱা। নহলে শাও দি সবংশে তোমাৰ পিতৃকুল নাশ কৰিম। কিন্তু সাৱধান, কোনো মানুহক নেমাতিবা, মই কাৰো লগত মোখিক কথা নাপাতা।”

শত্ৰু, চক্ৰ আদি চিনেৰে সজ্জিত নাৰায়ণ কপ দেখি কুঁৱৰীৰ ভয় উপজিল। কিন্তু বিয়াৰ প্ৰস্তাৱত ভয়ৰ লগত লাজো আহি পৰিল। গন্ধৰ্বৰ বিধিৰে গোপন বিয়া হৈ গ'ল। দোক-মোকালিতে তাঁতীয়ে কাথৰ গৰুড় বগ বাই ওলাই গ'ল। এইদৰে দিনৰ পিছত দিন উকলিব ধৰিলে। বাধা-মাধৱৰ বিচ্ছেদ নাই। পৰীয়াসকলে কুঁৱৰাৰ আও-ভাওৰ পৰা গম পালে কথা বিষম। বজাত গৈ সিহঁতৰ সংশয় নিবেদন কৰিলে। বজাই গৈ বাণী। শুচত পৰীয়াহঁতৰ সংশয়ৰ বাতৰি ভাঙিলে। বাণীয়েও গৈ জীয়েকক গালি শপনি পাৰি আচল কথাটো বিবৰি কবলৈ হেঁচা দিলে। কুঁৱৰীয়ে লাজত তলমূ কৈ কেনেকৈ নাৰায়ণ কপী স্বামী লাভ কৰিলে তাৰ বিবৰণ দিলে। বাণীয়ে গোঁসাই ঈশ্বৰক জোঁৱাই কপে পোৱা বাতৰিত আপোন পাহৰা হ'ল। উলাহতে বজাত গৈ নিবেদন কৰিলে। বজা-বাণী দুয়ো খিৰিকিব বিদ্ধাবে জোঁৱায়েকৰ স্বৰ্গাবোহণ জুমি চাই থাকিল।

আকাশৰ পৰা হব্ হব্ শব্দেৰে গৰুড় বহু নামি আহি কঢ়াৰ দুৱাৰ দলিত ব'ল। বজাৰ

বাহু দুখনি নাচি উঠিল। স্বয়ং স্বৰ্গৰ নাৰায়ণ ঘৰ জোঁৱাই। তেওঁ আৰু ক্ষুদ্ৰ বজা হৈ থাকিব কিয়? সামান্ত বজাসকলৰ ৰাজ্য দখল কৰি সমস্ত পৃথিৱী বশ কৰি একচ্ছত্ৰা সম্ৰাট হোৱাত হে তেওঁৰ গোঁসাই ঈশ্বৰৰ শত্ৰুৱেৰে যোগ্যতা প্ৰকাশ পাব।

কামনা অনুযায়ী কাম। পিছদিনা পুৱাৰপৰা সীমান্ত বজাসকলৰ ৰাজ্যত আত্ৰমণ আৰম্ভ হ'ল। বজাসকলে এই আবশ্যিক দুৰ্ঘটনাৰ কাৰণ নুবুজি একগোট খাই বজাৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ ঘোষণা কৰিলে।

যুজৰ পিচত যুঁজ। বজা হাৰিবলৈ ধৰিলে। উপায়ন্তৰ নেদেখি বাণীত খাটনি ধৰিলে, ছোৱালীত গৈ ক'ব লাগে; নাৰায়ণ জোঁৱায়েকে যেন শত্ৰু সংহাৰ কৰে। ছোৱালীয়ে নাৰায়ণকপী স্বামীত সকলো কামনা নিবেদন জনালে। চক্ৰ-ধাৰা তাঁতীয়ে কপট তাচ্ছল্যৰ হাঁহি এটি মাৰি ডাক্ষোপ মাৰি কলে, “মোৰ আগত আকৌ কীট পতঙ্গবোৰ বজা। চাই থাকিবা, চক্ৰেৰে ইহঁতক তিল তিলকৈ কাটি নাইকীয়া কৰিম।” কিন্তু দিনৰ পিছত দিন যাবলৈ ধৰিলে, নাৰায়ণ কপী জোঁৱাইৰ শত্ৰুৰ প্ৰতি কানসাৰ নাই শত্ৰুৱেৰে ৰাজ্য গল, বাকী আছে মাথোন কাৰেং ঘৰটো বাতি পুৱালে তাকে এৰিব লাগিব। ছোৱালীৰ হতুৱাই ৰাজ্যৰ শেহ বাতৰি জোঁৱায়েকত নিবেদন কৰিলে। কুঁৱৰীয়ে বিষ্ণুকপী স্বামীক জনালে, “আজিয়েই আমাৰ শেহ মিলন, কালি পুৱা সপৰিয়ালে ৰাজ্য এৰিব।” তাঁতীক মহা দুষ্টি-স্তাই আৱৰি ধৰিলে। এফালে দুৰন্ত বিচ্ছেদ

ৰন ফাল নিজৰ মৰণ।

তাঁতীয়ে মৰণতে শবণ ললে। কিন্তু মনত টি বুদ্ধি সাজিল। মিছা হলেও বাতিপুৱা সি যাত্ৰাব আটোপ এপালি দেখুৱাব। গৰুড়ত টি শত্ৰু, চক্ৰ আদিৰে বিভূষিত হৈ সি আকা-ত বগাই ফুৰিব, কি জানি শত্ৰু বজাবোৰে ধৰ ঘৰ-ঘৰণি শব্দত উধাতু খাই পলায়েই। বীৰ উদ্দেশ্য কৰি কলে, “তোমাৰ পিতৃ দেৱতাক প কোৱা মই শত্ৰু সংহাৰ কৰিম। সিহঁতে খাতু খাই কাঠৰ পুতলাৰ দৰে বীৰ্যাহীন হব। তাৰ সৈন্যই গৈ সিহঁতক কাটিব।

ই কিন্তু নিজে অস্ত্ৰ নধৰে। মই মাৰিলে সিহঁত বৈকুণ্ঠত বাস কৰিব। শত্ৰুৰ স্বৰ্গপ্ৰাপ্তি নঘটে। বজাই অহোপকম্যৰ্থ কৰে যেন। কুঁৱৰীয়ে জোঁৱায়েকৰ সঙ্কল্প বজাত নিবেদন কৰিলে। শেষ পৰলৈ সাজু হৈ বজাই যুঁজলৈ ওলাল।

ইফালে বৈকুণ্ঠত লক্ষ্মীপতি আচল নাৰায়ণ পৰিমাৰত পৰিল। গৰুড়ক স্তম্ভ কৰিলে। গৰুড় প্ৰস্থিত হলটি। নাৰায়ণে কলে “গৰুড় তাঁতীৰ মৰচাজী তুমি লক্ষ্য কৰিব পোৱা। মোৰ কপলৈ তোমাৰ প্ৰতিমাত উঠি সি মৰিবলৈ ওলাইছে। ইলৈ ওলালেই ক্ষত্ৰিয় সৈন্যই তাক কাঁড়ৰে খুন্দা মাৰিব। তেতিয়া লোক সমাজত দুৰ্ণাম প্ৰচাৰ হব ক্ষত্ৰিয়ৰ হাতত বাহুদেৱ আৰু গৰুড়ৰ মৰণ হোৱা বুলি। আগলৈ তোমাক আৰু মোক কানেও পূজা-পাতল নিদিয়া হব। সেই কাৰণে তুমি কাঠৰ গৰুড়ত ভৰ খাই নিজৰ শক্তি সঞ্চাৰ কৰা আৰু ময়ো তাঁতীৰ গাত লাঙলাগৈ। শত্ৰু হলে আমাৰ দুয়োৰে মাহাত্ম্য হৈ বাঢ়িব।

সঙ্কল্প অনুসাৰে কাম। গৰুড় কাঠৰ গৰুড়ত ভৰ ললে আৰু নাৰায়ণে তাঁতীৰ গাত শক্তি সঞ্চালন কৰিলে। শত্ৰু-সৈন্য নিস্তেজ হ'ল। অনায়াসে শত্ৰুৱেৰে বজাৰ বিজয় মিলিল। লোক সমাজত আৰাও হ'ল নাৰায়ণ কপী জোঁৱায়েকৰ যুগত বজাৰ শত্ৰুৰ নিপাত ঘটিল।

আকস্মিক ঘটনাত তাঁতীৰ মনত উলাহ। গৰুড় বথেৰে আকাশৰ পৰা নামি আহিল। বজা মন্ত্ৰী সকলোৱে সন্মুখত কৰিবলৈ গৈ দেখে যে তেওঁলোকৰ পৰিচিত সেই নগৰৰ তাঁতীৰ পোৱালী সকলো নিমাত। ইটোৱে সিটোৰ মুখলৈ চায়। নিস্তব্ধতা ভঙ্গ কৰি তাঁতীয়ে গুৰিৰ পৰা সকলো বৃত্তান্ত ভাঙি কলে। তাঁতীৰ মৰসাহত মুগ্ধ হৈ আৰু বিশেষকৈ শত্ৰুৰ হাতৰ পৰা ৰাজ্য ৰক্ষা পৰিলত আনন্দিত হৈ সকলো প্ৰজাৰ সমুখতে তাঁতীলৈ কুঁৱৰীক বিয়া দিলে আৰু ৰাজ্যৰো এডোখৰ যৌতুকলৈ বুলি দান কৰিলে।

কালৰ পৰিবৰ্তন ঘটিছে। গৰুড়ধ্বজৰ লগত সময়ে সময়ে ত্ৰিবৰ্ণ পতাকাৰে সাধনা ক্ষেত্ৰত সংযোগ ঘটিছে। ত্ৰিবৰ্ণ পতাকাত চৰকাৰ ছাব মাৰি দুই এজনে লক্ষ্মীদেৱীৰ অনুগ্ৰহ লাভ কৰিব পাৰিছে। বৰ্তমান যুগত তাঁতীৰ সমান ধৰ্ম্মীপুৰুষ বহুত কেৱল কৰ্ম্মক্ষেত্ৰেহে বেলেগ।

ঐশ্বৰিক মাহাত্ম্যৰো লোপ ঘটা নাই। কিছু দিন আগত আঁৰ বজাৰৰ প্ৰকাশ্য প্ৰকোপৰ সময়ত উজনি আৰু নামনি অসমত দুজন অৱতাৰী পুৰুষে মাহাত্ম্য প্ৰচাৰ কৰিছিল। দুয়ো দুৰাবোগ্য বোগৰ দৰে বুলি খালৰ পানী বটলত ভৰাই মন্ত্ৰপুত কৰি বেচিছিল। সম্প্ৰতি মাহাত্ম্য সন্মৰণ কৰিছে বুলি

শুনা গৈছে। কিন্তু আধুনিক কালৰ ডাঙৰ অৱতাৰ এটিৰ আবিৰ্ভাব হৈছিল চল্লিচ বহুমান আগত কামৰূপৰ এখনি গৱঁত।

অৱতাৰী জন্ম গৱঁতীয়া খেতিয়ক। ভাং খোলাত অতিপাত অনুবল্ল বুলি তেওঁক সিদ্ধ ভাস্কৰী বোলা হৈছিল। অসমীয়া পদপুথি পঢ়িব পাৰিছিল। গীতাৰ ৩৭গোবিন্দ মিশ্ৰৰ ভাঙনি তেওঁৰ কণ্ঠাগত। গীতাকেই আলম কৰি সমাজৰ খলা বমা সমান কৰিবৰ উদ্দেশ্যে নতুন ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিলে। ভাঙৰ খোলাত নিতৌ নতুন নতুন শিষ্য আহি যোগ দিলেহি। সিদ্ধ ভাস্কৰীয়ে দ্বিগ-বিজয়লৈ বুলি বাহিৰ হৈ বৰপেটা ধামো মাৰিলে। গীতাৰ পদৰ আগত পণ্ডিতসকল নিকটব। ভাস্কৰীৰ শিষ্যৰ সংখ্যা বাঢ়িল। আশ্ৰম স্থাপিত হ'ল। কমিউনিষ্ট পদ্ধতিৰে যব মাটি বেচি শিষ্যসকল আহি সপৰীয়ালৈ আশ্ৰমত বাহ ললে। টকা-শিকা উন্নৈহতীয়া ভ'বালত জমা হ'ল। সিদ্ধ ভাস্কৰীৰ আখ্যা হল প্ৰভু, আই ঘৈণীয়েক হ'ল আই গৌসানী। ভাস্কৰীৰ মাহাত্ম্য চাৰিও ফালে বিয়পি পৰিল।

এদিন আশ্ৰমত থকা শিষ্য এজনৰ সন্তান

এটি মৰিল। শোকত অধীৰ শিষ্যই প্ৰভু নিবেদন জনালে। প্ৰভুয়ে কীৰ্ত্তন পুঠিৰ “বিপ্ৰ পুত্ৰ আনয়ন” পৰ্বৰ স্মৰণ কৰি ইন্দ্ৰৰ লগত যুজ কৰি শিষ্য পুত্ৰ আনিবলৈ কাচি পাৰি ওলাল।

চ'তমহীয়া খবাং, তাৰ ওপৰত ভাস্কৰ ব'ৰ প্ৰভুয়ে গৈ সৰিয়হৰ মৰণা মৰা চাকতিত সৰিয়হৰ খেৰৰ পুজিব আঁৰত শুই আছে। বতৰ ছেগ চাই গিৰিহঁতে খেৰ পুজিত জুই লগা দিলে। প্ৰভুৰ কাপোৰত জুই লাগিল। সাপাই পোৰণিত তৎ নেপাই ওচৰৰ পাগলা হিৰ নদীত জাপ দি পৰিল। পোৰা ঘাত চেঁ পানী লাগি বখলা বখলি ছাল উঠি গ'ল।

কেকাই গেঁথাই প্ৰভু আহি আশ্ৰমত উপস্থিত হ'ল। ইন্দ্ৰ দেৱতাৰ লগত তেওঁৰ তয়া যুদ্ধ লাগিছিল। ইন্দ্ৰ দেৱতা হাবিছিলেই শেষত উপায়ন্তৰ নেদেখি ধৰ্ম যুদ্ধৰ পথ এৰি বজ্ৰ মাৰি তেওঁৰ গাটো পুৰি পেলাল। তৰু সকলে হৰাভৰ দিলে বিষ্ণু কিছুদিনৰ মূৰত প্ৰভু পোৰা ঘাট পোকে দেখা দিলে। প্ৰভুই এইক লীনা স্মৰণ কৰিলে।

—[:::]—

পাচিমৰ বলিৰা বতাহ জাক

শ্ৰীনিবোধ কুমাৰ চৌধুৰী

খিৰি খিৰিকৈ বিয়পি পৰে।

হীয়াৰ জোনটি ডাৱৰৰ বুকুত পোহৰৰ আলো-
ৰ ওলাই আহে।

দৰাশৰ বুকুত থকা খাই ডাৱৰবোৰ অলপ
কপ। দূৰত আৰু আন একোৱেই নাই—

প্ৰধান—অসীম বেদনাৰে নীলা ধুনীয়া আকাশখন।
পাহাৰ বুকুত বতাহজাক থকা খায়। ককণ

জ এটি তুলি মাৰ যায়..... একেবাবে অসীমত লীন
হ যায়। খুব কণ এটি শুব। আন একোৱেই

নাই—
সী বেদনাৰে নীলা ধুনীয়া আকাশ নি

দৰ আৰু কমা।
পাহাৰ কঠুৰা শিলগোবৰ মাজে মাজে দুয়ো দৌৰি

যায়। আগত কমা আৰু পিছে পিছে খেদি
হয় ইবাণ। কমাই—দৌৰি থাকে। ইবাণও।

সি যায় তাইক ধৰিবলৈ বুলি। কমাই দৌৰি
পৰি পৰে। তাইৰ গাৰ মুখৰোৰ বঙা পৰি

উঠে। বুকুখন যেন যেনে কঁপে।
পাহাৰ হাতত তাই ধৰা পৰে।

পাহাৰ পাতল বতাহ মাৰে। দূৰৰ গছপাতবোৰ
জিৰ জিৰকৈ কপে। আকাশৰ কলা ডাৱৰবোৰো

অলপ কপি উঠে।
বাহিৰৰ পাতল বতাহজাকত তাইৰ চুলিবোৰৰ

কক সৰু চউবোৰ কঁপে। ফাগুন মহীয়া পাত
ৰা গছৰ আগত যি উদাসীন শূণ্যতাৰ পৰশ

পাগে তাইৰ কোমল সৰু চুলিবোৰতো যেন তাৰেই
থকাৰ উঠে। মুনি চুনি বেলি অচিন বননিৰ

ফালে অকলশৰে উৰি যোৱা কোনোবা এটা
বগা পাখীৰ বগলীৰ দৰে উদাস শুভ্ৰ ব্যাকুল-

তাত যেন চুলিৰ চউবোৰ ধুসৰতাত বিহ্বল। —

জোনৰ পোহৰটি অলপৰ বাবে বেছি উজ্জল
হৈ উঠে। ডাৱৰবোৰ ভয়ত কপি কপি আতৰি

যায়।
—“তুমি তথাপি নোৱাৰিলা।”

—“কিয় ?”

—“মই হে ধৰা দিলো।” ডাঙৰকৈ হাঁহি কমাই
কয়। ইবাণেও হাঁহে।

—“বাক-কমা, সৌ ছবনিৰ পাহাৰবোৰে কাক মাতিছে-
“বহুদূৰত দেখা নোপোৱা-শুভ্ৰ পলনিৰ আকাশ

লজ্জা পাহাৰ খন যেন দেখুৱাই সি সোধে।
—“জানো”.....

—“মই কম”.....

—“কোৱা—” তাই হাঁহি কয়।

—“সিহঁতে আমাক মাটিছে—”

—“ইহ—” তাই ওচৰ চাপি আহে। সিও
আঁকোৱালি লয়। ওচৰৰ বিৰিণা বন জোপা

কিবা এটা অবুজ শুবত লৰি উঠিল। পাহাৰৰ
শিনবোৰ অলপ যেন সচেতন হ'ল।

তৰাবোৰৰ বুকুত কিবা এটা অবুজ অফুট
শুব বাজে। সেই শুব আকাশৰ নীলা বহনৰ

লগত মিলি পৰে। নীৰবতাৰ বুকুত কিবা এটা
অজানিত বিষাদৰ মাৰঘোৱা কোলাহল ক'ববাৰ

পৰা ওপঙি আহে।
জোনৰ পোহৰত তাইৰ মুখখন উজ্জলি উঠে

.....কিবা এটা অপূৰণ আশাত.....

জোনটো ডাৱৰ বুকুত ধীৰে ধীৰে লুকাই পৰে।

.....বাহিৰত বহি থকা ইবানলৈ বুলি কমাই
চাহৰ কাপটো আৰু জলপান লৈ যায়। সি বহি

চাই আছিল পৰ্বতে যেন। এই নীৰৱ ঘন বননি খন। তাৰ মাজত থকা সি আৰু তাৰ মৌন-
তাৰ শেষ সমল খিনিৰ কথা।

তাৰ চিন্তাত বাধা পৰে।—কমাই কাপটো
টেবুলত থয়। সি এটোক চাহ খায় আৰু কমাব
মুখলৈ চায়। তাৰ মনটো অলপ দুৰ্বল যেন সি
অনুভৱ কৰে। কিন্তু পিচ মূহূৰ্ত্ততে তাক পাহৰি
যায়।

—“তুমি বাক কি ভাবি থাক?”

হঠাত কমাব এই অস্বাভাবিক প্ৰশ্নত সি ব্যস্ত
হৈ উঠে। চঞ্চল বুকখন কঁপি উঠে।

এটা অজান ভয় তাৰ হিয়াত সোমাই পৰে
..... কিন্তু সি খন্তেকৰ বাবে। পিচ মূহূ-
ৰ্ত্ততে সি সেইবোৰ পাহৰি যায়। তাৰ মুখৰ
আগত ভাহি আছে কমাব বেদনা ভৰা চকুজুৰিবে
সৈতে কোমল মুখখন।

“কমা—তোমাৰ ছাগে ইয়াত খুব কষ্ট হৈছে
নহয়?”

তাই হাঁহি পেলায়। যেন তাৰ কথাষাৰৰ
কোনো মূল্যই নাই। শুকান কহুৱাৰ কপা।
পাতৰ কৰণতা লৈ উঠি যোৱা সমীৰ জাকক
কোনেও নিবিচাবে। শীতল চেচা বতাহ জাকে
সিহঁতৰ মাজত স্তম্ভিত অলসতা মানি দি আঁতৰি
যায়।

ইবানে ভাবে কমাব খুব কষ্ট। এই নিবিড়
ঘন বননি। বহুদূৰত আকাশ খন। তাৰ বুকুত
উজলি আছে—সক সক তবাবোৰ। আৰু শীতল
সেমেকা চেচা বতাহজাক.....

..... কমা.....?..... তাৰ চকুৰ আগত

উজলি উঠে কৰণতাৰে ঢাকি থোৱা এখনি নিৰ্ভ-
প্ৰাণভাৰময়ী ছবি... সেমেকা শীতল আভাখিনি
ঢাকি থোৱা তাৰ আশাৰ সৰুখাটী—

—“চাহখিনি চেঁচা হ'লছোন”

—“অ”—পাহৰি গৈছিলো কমা—সি এনে
খায় আৰু কাপটো টেবুলত থয়। সচাকৈ
চাহখিনি একেবাৰে চেঁচা।

—“অলপ ব'বা—নেযাবা দেই—” বুলি
ভিতৰ সোমাই গ'ল। সি উঠি কামলৈ যো-
পোচাক যোৰ পিন্ধিলেগৈ।

হাতত চাহ একাপ লৈ কমা সোমাই আহি
চাহকাপ গৰম, ধোঁৱা উৰি আছে। কোনো
নিজানত উৰি যোৱা শুকলা ডাৱৰৰ দৰে
বেকা ধোৱাৰ বেঙনি বোৰ.....

সি যায় গৈ। কমাই হাতত কাপাজাৰ
চাই থাকে ইবাৰলৈ বুলি। তাৰ সেই মন
সুঠাম দেহটো আৰু দীঘল খোজকেইটা। ওচৰ
বকুল জোপাৰ বুকুত নীৰৱ নিঠৰ বতাহৰ আলোড়ন
কল কেইটামান সবাই পেলায় কমাব বকৰ ওপৰে
বাগৰি যায়—এটা বেঠাৰ কৰণ ছমনিয়াহ।

আবেলি। চাৰ্টটো খুলি সি বেকত থয়।
বিচনা খনত বহি মাতে—“কমা—”
কোনো মাত নাই।—

সি আকৌ মাতে—“কমা—...কমা—...কমা—
একো নাই। মাথোন খুলি থোৱা খিৰিকী বন
মাজেৰে এটা মুছ গোক বতাহত উৰি আহে
কোমল চেঁচা—ঘন গোকটো।

সি বৰ অকলশৰীয়া যেন পালে। সোঁ ভৰি
জোতাপাতৰ ফিটাডাল খুলিব লৈ সি আকৌ

এবাৰ মাতে—“কমা—”

বাহিৰ বাবান্দাখনত এটা কলা ছায়া পৰিল।
সি ভাবিলে কমা আহিছে। অভিমানৰ অঙ্কুৰটো
হাৰ হিয়াত আকৌ উজলি উঠিল।—“কমা—”
“কমা বোঁটি আজি হেনো নাই”—“সি চায়
সেই তাৰ এজনী সম্পূৰ্ণ অপৰিচিত ছোৱালী।
সি সোতৰ ওঠমান।

সি নিজকেই চম্ভালি ললে। ছোৱালী জনীয়ে
হাৰ ফালে চাই কয়—“কিয়—আপুনি খুব আচ-
ৰিত হৈছে—নহয়?”

সি বুজি নেপায়। তথাপি কয়—“নাই—এ
নানে.....” “অম্মা—তই আহি চিনাকী হ'লি-
কি নেকি?”—কৈ কমাই ঘৰটোত সোমাই আহে।
হাঁহি হাঁহি অম্মাই কয়—“বোঁটি—মানে আপো-
না.....বৰ লাজুক।”—“পাগলী—আহ
কমা—কমা অম্মাক বাহিৰৰ বাবান্দালৈ টানি
গৈ যায়।

ইবাৰে এটা স্বস্তিৰ নিশ্বাস পেলালে। সি
ই খিনি সময় এটা কন্ধ কাবাগাৰ যেন পাই-
ছিল।

—“অম্মা।

ধুনীয়া নামটি।

বাহু দুটা সুঠাম পুৰঠ।

চুলিবোৰ ঢউ খেলি যোৱা বগা জলপ্ৰপাতৰ
টোৰ নিচিনা।” সি জোতাবোৰ খোলে। কমাই
হাতত চাহৰ কাপটি লৈ আহে।

—“অ আই, তুমি হাত মুখ ধোৱাই নাই—”
কমাই কৈ চাহৰ কাপটি প্লেট এখনেৰে ঢাকি
থয়।

ইবাৰে হাত মুখ ধুই আহে। কমাই টাৱেল
খন তাক দিয়ে। সি চাহ খাব ধৰে। এবাৰ
তাৰ অস্বাভাবিক চাবৰ মন গ'ল—এনেয়ে।
খুলি থোৱা দুৱাৰ খনেৰে সি উকি মাৰি চাই
দেখে—তাই পাকঘৰতে আছে। কমাব ছাগে
কোনোবা দিনৰ তাই লগৰী—সি ভাবে।
চিগাৰেট জলাই সি ধোৱাবোৰ এৰি দিব ধৰে।
অকাই পকাই যোৱা সেই শুভ্ৰ ডাৱৰৰ নিচিনা
ধোৱাৰ মাজতে সি পায়—অসীম তৃপ্তি-হেৰাই
যোৱা জীৱনটোৰ এটি পূৰ্ণ বিকাশ।

বেলিটো পশ্চিমৰ বাঙালী বুকুত মাৰ যাব
ধৰে। বঙা বহুৰ মাজত নাচি থকা কপালো
বেঙনিটোৱে তাৰ মনত ভাল পোৱাৰ জোঁৱাৰ
ফুটাই তোলে।

অলপ পিছতে অম্মা যায়গৈ। কমাই তাৰ
কোঠাটিলৈ সোমাই আহি কয়—“তুমি অম্মাক
নামাতিলা কিয়?”

—“অম্মা কোন?”

—তাই ইবাৰৰ ওচৰত গৈ বহে। তাৰ বনিয়ন
টোৰ মাজেৰে হাতখন স্তম্ভিত পিঠিখনত হাত
বুলাই দি কয়—“সকতে আমি দুয়ো একেলগে
পঢ়িছিলো। আজি হঠাতে শুনো তাইৰ দেউতাক
হেনো এই পাহাৰতে আহিছে—ফুৰিবৰ বাবে।
গতিকে আবেলি তাইৰ তালৈ গৈছিলো। তুমি
বেয়া পালা?” বৰ অনুশোচনাৰে তাই সোধে।

সি একো নকয়। বিছনাখনতে সি শুই
পৰে। কমাই উঠি গৈ লেমটো জলাব খোজে!
দেখে দিয়াচলাই নাই। আকৌ তাৰ ওচৰলৈ আহে।
—“দিয়াচলাইটো দিয়া—” তাই হাত পাতে।

—“কি?”

—“ইয়াতে বহা—”

—“বহা-আগে লেমটো জ্বলাই লও—”

—“ওহো-আগে ইয়াতে বহা—” “সি কমাক মাতে। বাহিবত আন্ধাৰ। গোটেই আকাশ জুৰি তন্দ্রালস বাতৰি গহীন নিবিড়তা। বতাহ জাকে কোনোবা অচিন দেশৰ বাজকুমাৰীক হাত বাউলি মাতি যায়। নিশাৰ নিবৰতাৰ বুকুত ঘুমটিৰ আতুৰ আয়োজন।

শীতল-চেচা আন্ধাৰ—আক ঘন কলা বতাহ।

—“কমা—?”

—“ইবাণ”—তাই ইবাণৰ গাঁত চলি পৰে। এই নিস্তন্ধ নিশাৰ চেঁচা বতাহৰ আঁতত কমাই ইবাণৰ বুকুত মূৰটো ভালকৈ স্তমুৱাই দিয়ে।

—“চাওঁ—এবি দিয়া—”

—“ওহো—”

—“দিয়া-মোৰ—”

—“নাই-নিদিওঁ—”

—“সোণ বুলিছো-দিয়া, এবি দিয়া—” তথাপি সি নিমাত।

—মই চিঞৰি দিম তেনে “ইবাণ এবি দিয়ে। তাই চাদবৰ আঁচলটি ভালকৈ লৈ লেমটো জ্বলায়। বতাহ জাক লাগি লেমৰ খীণ আগ খিনি জুমাৰ খোজে। ইবাণৰ পশ্চিমৰ খিৰিকী খন বন্ধ কৰি দিয়ে।

—তেতিয়াও সেই ঘন বনৰ মাজত বাজি থাকে বুজি নোপোৱা সুবৰ এটা মমতা-ভৰা নতুন-উষ্ণ বাগিনী।

—“মা—”

—“কি হ'ল অ’

—“এয়া-বাহিবত কোন আহিছে-চাহিচোন—” অম্মাই মাকক মাতি আনে।

মাকে ওবণিখন ভালকৈ লৈ ওলাই আহে ইবাণেও সকলৈ এটি নমস্কাৰ জনালে। অম্মাই “মাকৰ ফালে চাই কয়—” মা আজি বাতি বেঁট ইতক আমাৰ তাত ভাত খাব মাতনা।

মাকেও হাঁহি সন্মতি দিয়ে।

চাহ-জলপান খোৱাৰ পিছত ইবাণ উঠি আহিব খোজে, কিন্তু অম্মাই যাব নিদিলে। তাই ইবাণক তাই নিজে অঁকা ছবিবোৰ দেখুৱান আক নানান কথা। মাজতে অম্মাই সোধে—

—“বাক-কমা বোঁটিয়ে আপোনাক মৰম কৰেনে—”

—সি পাতলকৈ হাঁহে। একো নকয়। অম্মাৰ মুখলৈ চায়। হাঁহি থকা মুখ খনিৰে বেধুনিয়া দেখি।

—“আহক—সো নৈব পাবৰ ফলে যাওঁ অম্মাই তাক মাতে। সিও তাইৰ লগে লগে যায়।—

পৰ্বতীয়া সকলৈ নৈ।

পানীৰ সোঁতবোৰত চৌ উঠে—ক'ববাৰ ছবিৰ পাহাৰত খুন্দা খাই খলকনি বোৰ মাৰ যায় নৈৰ কোবাল সোঁতৰ বুকুত চৌবোৰ কৰবাট উঠি গৈছে—চকুৰে নেদেখা হৈ গৈছে। সেমেৰ শীতৰ পৰশত সিহঁতৰ দুয়োৰো কলা চুলিৰে বতাহত উৰে। অম্মাই ইবাণক দূৰত জিলিকি উঠা নীল কপালী চউবোৰ দেখুৱাই সোধে—“সউ পাৰ ভাৰোৱা চউবোৰ—তাৰ মাজতে লুকাই আছে—হয়নে অসীম বেদনাৰ এটা কাহিনী। কিন্তু তাই

I saw a New Heaven and a New Earth.—এই জীৱনতো যেন মাথোন তাৰেই ছন্দ।

সি ভাবে মানুহৰ জীৱনৰ পৰিবৰ্তনৰ কথা। সৌ দুৰ্গৰ গছজোপাৰ সেইজীয়া পাতবোৰ লাহে লাহে হালধীয়া হৈ আহিব, তাৰ পিছত ধাৰিবোৰ শুকাই আহিব, লাহে লাহে পশ্চিমৰ চেঁচা বলিয়া বতাহ জাক লাগি এখিলা এখিলাকৈ জুৰ জুৰকৈ সৰি পৰিব। গছৰ ডালবোৰ নঙঠা শুদা হৈ যাব। কেবল বৈ থাকিব পশ্চিমৰ বলিয়া বতাহ জাক—চেঁচা—কোমল.....

—কমা তাৰ ওচৰলৈ আহে। হাতত তাৰ বাবেই লগোৱা উলৰ চুৰেটাৰ এটা।

—কমাৰ মুখলৈ চায়। হাতত থকা নীলা বঙা ফুল দুপাহি সি কমাৰ খোপাত গুজি দিয়ে।

তাই এবাৰ তাৰ মুখলৈ চায়।—চঞ্চল চাৱনি বননিৰ ঘন জোপাহাবোৰৰ মাজেদি উঠি আহে এটি কৰুণ সুৰ। পাহাৰৰ শুভ্ৰ শৃঙ্গবোৰৰ বুকুৰ পৰা বগা বৰফৰ টোপাল সেউজীয়া ধবনী বুকুত খহি পৰা—এটোপ—দুটোপ—অলেখ।

ইবাণে কমাৰ ফালে চাই মাতে—“কমা—”

—তাই নেমাতে।

মুখত অভিমানৰ এটা পূৰ্ণ বিকাশ।

—“কমা—তুমি ঘৰলৈ কেতিয়াকৈ যাব খুজিছা—?” সি সুধি পেলায়।

—“মই ঘৰলৈ নেযাওঁ—” তাই সহজভাবেই উত্তৰ দিয়ে।

তাৰ মুখখন অলপ বঙা পৰি উঠিল। সি অৱশ্যে কেইদিনমান আগতে কমাক যাব দিব

গানেও বুজু-তেতিয়া তাৰ কি হ'ব বাক?

ইবাণে বুজি নেপায়। অম্মাৰ কথাৰ সি জ্বৰ দিব নোৱাৰে। মাথোন সি চায় অম্মাৰ বন-ফুলত স্তম্ভ দেহৰ মাজৰে ফুটি উঠা নিক-নিক স্থিতিৰ সপোনটিক।

তাইও ইবাণৰ মুখলৈ চায়। আক ভাবে মাজনী কিমান সুখী.....

“বাওঁ-বলা অম্মা” এইয়ে সি প্ৰথম তাইক মাকটি মাতিলে। অকনো সন্ধোচ নকবাকৈ। “ব'লক” দুয়ো আগ বাঢ়ে। ওলই খহি খোজা বেলিটোৰ চোকা পৰশবেৰে সিহঁতৰ গাত লাগে।

অম্মাক থৈ ইবাণ ঘৰলৈ আহে।

—“কলৈ গৈছিলো তুমি?” কমাই সোধে।

—“অম্মাইতৰ তালৈ”—সি কয় আক হাঁহে।

মই একো বুজি ও বুজি নেপায়—।

পিচদিনা দেওবাৰ। ইবাণে ঘৰৰ পটিকত হি আছে। হাতত কেইটিমান ফুল—

সি ভাবে—অম্মাৰ কথা।—কেনে চপলা-পলা ছোৱালীজনী লাজ-অভিমান একো নাই।

মই ভাল লাগে।—কোনো সাৰ্থকতা নাথাকিলেও ইয়াই থাকিবৰ ইচ্ছা যায়। এই নীল আকাশখন। সেউজীয়া গছ বনবোৰ, এই মিঠা

বোৰ—এইবোৰৰ কাৰণেই জীয়াই থাকিবৰ মন যায়! একেখিৰে অকলশৰে সি দূৰৰ পোহৰ

খহি নীলা আকাশখনৰ ফালে চায়। সেই নিস্তৰ পোহৰৰ মাজত, তাৰ চউদিশে সি যেন

ধনে—কাবোৰাৰ-নীৰব আহ্বান—তাৰ ননত পৰে কাহিনীবাই বাইবেলত পঢ়া এবাৰ কথা—And

নুখুজিছিল। কিয় নিদিছিল সি নিজেই নেজানে।
মাথোন সি জানে—কমা নহলে তাৰ বৰ
অকলশবোৱা যেন লাগিব।……শীতল একাৰ নিশাৰ
নীৰবতাবোৰ এনেয়ে উটি যাব।—ঘন চেচাঁ
বতাহৰ পৰশত সৰি পৰা বঁকুলৰ সুবভিখিনিও
কোনোবা অচিনত এনেয়ে মৰহি যাব……।
তাৰ মনটো বৰ বেয়া লাগে। সিয়ে আকৌ
আজি হঠাতে কমা বোৱা নোযোৱাৰ কথা সুধি
পেলায়—।

—“কমা—” সি আকৌ মাতে।

তাই উত্তৰ নিদিয়। চুৰেটাবটোৱে যেন
তাইৰ একমাত্র সমল।

—তুমি মোক খং কৰিছা—কমা—?” ইবাণে
বৰ মৰমেৰে তাইক সোধে।

তাই মূৰ তুলি চায়।

ইবাণৰ প্ৰতি তাই কৰা ব্যৱহাৰখিনি বৰ
নিষ্ঠুৰ যেন ধালে।

বৰ বেয়া লাগিল তাইৰ এই অভিমানী
মনটোক।

চুৰেটাবটো কাষৰ টেবুলত থৈ ইবাণৰ হাত
এখন তাই তুলি ললে। কোমল—চেচাঁ হাতৰ
পৰশত ইবাণে কমাৰ মুখলৈ চাই থাকে।

“কি চাইছা তুমি—?”

—“তোমাক—”

—“মোক—?”

—“ও”

—“কিয় ?”

—“ইমান ধুনীয়া তুমি—”

—“খেং তুমি বৰ দুট—”

—আক তুমি—?”

—তাই হাঁহি পেলায়। মূৰটো ইবাণৰ
কোলাত থয়।

সি খুনি আহিব খোজা আধা বান্ধ বেৰ
খোপাটো ভালকৈ দিয়ে। ফুলদুপাহিও লগতে—

পাহাৰৰ নামনিৰ শিলবোৰৰ বুকুত—বুজি
নোপোৱা কিবা এটা সুৰ বাজে।—শুকাঃ পাত
বোৰৰ আগত তাৰ সুৰটো কৰবাত ল
পায় যায়।—

“কমা—আক বিমান দিন……?”

—“বৰ দুট তুমি—” তাই ইবাণক সাবতি ধৰে

× × × ×

—কমাৰ এজনী ছোৱালী হৈছে।

—ধুনীয়া নিপোটল শবীৰ।

বঙটোও বগা—, দেখাত ঠিক কমাৰজনীৰ দৰে
কিছুদিন পিচৰ কথা। এদিন সন্ধিয়া কমা
লীনাক কোলাত লৈ বাহিৰৰ পটিকতে বাহি আছিল
লীনাৰ হাতত এটা সৰু পুতলা।

—“লীনা—”

—“অ, তুমি ইমান চিঞৰি আহিছা কিয় ?
কমাই ইবাণক সোধে……

—“চোৱা কমা, লীনাৰ কাৰণে অম্মাই
বোৰ কিমান বস্ত্ৰ দিছে।” সি পকেটৰ পৰা
উলিয়াই দিয়ে—লীনালৈ দিয়া অম্মাৰ উপহাৰবোৰ।

—তুমি সিহঁতৰ তালৈ গৈছিল—?” মূৰত
অলপ বিবল্ভিৰ চিন।

—ওঁ—কমা অম্মাজনী বৰ ভাল ছোৱালী

—অ—“তাই পাতলকৈ হাঁহে।

লীনাক বুকুৰ মাজত সাবতি লয়। লীনা
কান্দি উঠে।

—“চাওঁ মোক দিয়াচোন মই লওঁ—”

—“পিছত লবা এতিয়া থাকক। তাইক আজি
দিনটো একো খুওৱা নাই। …লীনাক লৈ
কমা ভিতৰ সোমাই যায়।”

ইবাণে বাহিৰৰ বেতৰ চোফাখনতে বহি পৰে।
ডাৱৰ লগত যুঁজি যুঁজি জোনটো ওলাই আহে।
গৰিওফালে তাৰ সৰু ঘৰটিৰ কাষত থকা সেউ-
জীয়া গছ পাতবোৰ উজ্জল হৈ পৰে। আকাশৰ
নীলা বহন ধৰাত উজ্জলতাৰ পূৰ্ণ সমাবেশ।
ঠোঁটৰ ফীণ পোহৰ তাৰ গাটোত আহি পৰে।

……দুৰণিৰ ধুনীয়া পাহাৰটো আক তাৰ
ভিতৰত লুকাই থকা নীৰস শিলৰ চপৰাবোৰ……

তাৰ কমা— আক……অম্মা সি ভাবে।

পিছদিনা। আবেলি অম্মা কমাৰ হাতৰ তালৈ
হাৰে। ইবাণ তেতিয়াও অফিচলৈ অহা নাছিল।
অম্মাই লীনাক লয়। কমাৰ ফালে চাই
কয়—বোটি—এইজনী ঠিক “আপোৰদৰে হব—”

কমাই হাঁহে। পাকঘৰৰ ভিতৰত সোমাই
একাপ চাহ আনি অম্মাক দিয়ে। তাই চাহ
খাব ধৰোঁতে ইবাণ আহি পায়।

—“অ আপুনি আহিল—”

—“অম্মা, কেতিয়া আহিলা—?”

—“অলপ আগতে—” চুটিকৈ তাই উত্তৰ দিয়ে।
সি কমাক মাতে। তাই ওলাই আহে।

মুখ ধন—মলিন, পাণ্ডুৰ।

—ইবাণে হাত মুখ ধুই উঠি চাহ খায়।
অম্মাই কমাক কয়—“যাওঁ দেই বোটি—”

—“বাবা—অম্মা! মইও তোমালোকৰ ফালেই যাওঁ।”

—ইবাণে কয়। আক কোটটো পিন্ধি অম্মাৰ

লগত খোজ দিয়ে।—

—আক কমা—?

তাৰ তাৰ পৰা চায়। ইবাণ আক অম্মাক।
তাইৰ মনটো বিদ্ৰোহী হৈ উঠে। কিহৰাৰ প্ৰশ্ন
তাইৰ বুকত বাৰে বাৰে উঠিব ধৰিলে—তাই
ভাবে—অম্মা—অম্মাতো—ইবাণৰ একো নহয়—
তথাপি ইবাণে অম্মাক ইমান মৰম কৰে—ভাল
পায়।—

ভিতৰত লীনাই কান্দি উঠে। কমাই দৌৰি
গৈ তাইক সাবটি লয়। তাইৰ ছয়োখন গালতে
পাৰে মানে চুমা ধালে।

—সন্ধিয়াৰ কামছীয়া ধৰাৰ বুকুত লাহে লাহে
নামি আহে।

—সিদিনা আকাশত জোন নাই। ডাৱৰবোৰে
চাৰিও ফালে উঠি ফুৰিছে। মাথোন একাৰ—।
গোটেই পৃথিৱীতে যেন একাৰৰ মায়া আবৰণ……
এই একাৰে ঢকা সন্ধিয়াতে কমাৰ বৰ ভয়
লাগে।—তাই লীনাক লৈ শুই পৰে।……

……অম্মা তাইৰ পৰা আঁতৰি গৈছে। পাহাৰৰ
শিলবোৰৰ মাজে মাজে দৌৰি আছে—অম্মা আক
ইবাণ। অম্মাই-ইবাণৰ হাতৰ পৰা সৰিব নোৱাৰিলে।
তাই ধৰা পৰিল।……দুয়ো গৈ নামনিৰ জুৰিটিৰ
পাৰত বহিল গৈ।……এছটা শিলত বহি অম্মাই
কোমল হাত দুখনেৰে জিৰ জিৰকৈ বহি অহা
পানীৰ সোঁতটো ভাঙি কেঁউপিনে ছটিয়াই দিয়ে।
গাৰ পাতল-বগা চাদৰখন বুকু খহি সৰি পৰে। ক’লা
ধুনীয়া—মিহি—চুলিবোৰ বতাহৰ লগত চৌথেলি
উঠি যায়।……ইবাণে দূৰৰ পৰা এইবোৰ চাই
আছিল। তাৰ ইচ্ছা হ’ল যেন—অম্মাক বুকুৰ

মাজত আকোৱালি লব। ইবাণে লাহে লাহে
অম্মাৰ ওচৰত যায়—অম্মাই তাক কাষতে বহুৱাই
লয়।

—ইবাণে কয়—“নিজৰ জুটিৰ পাৰটো মোৰ
বৰ ভাল লাগে—অম্মা”

—“মোৰো ভাল লাগে—নিজৰ কোমল উটি
যোৱা সোঁতটো এৰি বাবৰ মোৰ ইচ্ছা নহয়,
সদায় যেন ইয়াতেই থাকিম—সেই নাচি নাচি
যোৱা অকণি চউবোৰ কিমান বাং ঢালী—”
অম্মাই অকণি চউবোৰ দেখুৱাই কয়।—

—“সিহঁত বৰ বাঙালি নহয় অম্মা ?” সি
আকৌ কয়।

—“ও”—তাই উত্তৰ দিয়ে আৰু ইবাণৰ মুখলৈ
চাই সোধে।

—“আজি কালি আপুনি ইমান বেজাৰ মনেৰে
থাকে কিয় ?”

—“বেজাৰ মনেৰে থাকো ? তোমাক কোনে কলে
অম্মা ?” সি বুজি নোপোৱাৰ দৰে সোধে।

—“ময়েই কৈছো। আগৰ দৰে মোৰ লগত
আজি কালি প্ৰান খুলি কথা নকয়, কিবা এটা
ভাবে যেন আপোনাক আগুৰি ধৰিছে। অম্মাই
ক্লীণ সুবত কয়।

—“ক’ত মোৰতো একো হোৱা নাই—”

“তেনে মোৰেই ভুল হৈছে—মই ভাবিছিলো
হয়তো বোঁটিৰ সুকোমল বান্ধোনৰ পৰা এখাই
আহি বিচ্ছেদৰ বিহত এনে বিহ্বল হৈছে—” তাই
কৈ হাঁহি দিলে।

—“তুমি কিযে কথাবোৰ কোৱা, অম্মা।” ইবাণৰ
এটি চমু উত্তৰ। ইবাণে অম্মাৰ মুখলৈ চান

তাৰ অন্তৰৰ গুপ্ত বাসনাবোৰক চকুজুৰি
আবাধনাৰ মাজেদি প্ৰকাশ পায়।

—“এবা মইযে কি কথাবোৰ নকওঁ—
নেপাৰা দেই—” অম্মাৰ দীপ্ত চকুজুৰিত এটা
চাৱনি।

—“বাক অম্মা এটা কথা কওঁ, বেয়া পাবা

—“কওক—” তাইৰ চকুত বিজুলী খেলি যা

“কথাটো ভাবি চাব লাগিব—” সি কয়।

—“ভাবি নেচাই জানো কব নোৱাৰা—”

—“ওহে—”

—“কিয় ?”

—“এনেয়ে—”

ইবাণৰ চকুৰ আগত অপকণ মুৰ্তিমতী
অম্মা ধৰা দিয়ে। পখিলী জনীৰ দৰে লৰি
অম্মা হয়তো আজি গাভৰু.....

অম্মাৰ চকুজুৰি নিজৰ গাটোৰ ওপৰেদি বা
যায়।.....অম্মাই হাঁহে, জুটিয়ে হাঁহে—
হাঁহে। তাইৰ নিজৰ সকলোখিনি হেৰুৱাই পেলা

প্ৰকৃতিৰ তমাল কুসুমত.....

—“অম্মা—” সি মাতে।

—“কওক—”

—“মোক তুমি ভালপোৱা ?” তাৰ চকুত মন

এটা ক্ষীণ বেঙনি।

—“কোৱা অম্মা—”

—“ওঁ—” তাই উত্তৰ দিয়ে—সি অম্মাক বুজ

সাবটি লয়—দূৰণিৰ পাহাৰৰ বুকুত সিহঁতৰ মো

তাৰ কথা এনেয়ে মৰহি যায়—

—“অম্মা, তোমাক বৰ ভাল লাগে,” সি কয়

কমাই চিঞৰি উঠে—“ইবাণ—”

“কমা—কি হ’ল ?” ইবাণে সোধে।

কমাই সাব পায়। তাই দেখে ইবাণ তাইৰ
কাষতে শুই আছে। তাইৰ মুখখন বঙা পৰি
উঠে।

—“কিয় মাতিছিল, কমা—”

—“তুমি শুই আছিল—?” তাই সোধে।

—“মই কেতিয়াবাই আহি ছা। তোমাক অসময়ত

শোৱা দেখি ভাবিলো—তোমাৰ চাগে গা অস্থখ—

—“ইবাণ—কাষ চাপি যায়।”

—“মোক তুমি কমা কবা, ইবাণ—”

—“কিহব কমা ?”

—সচাকৈয়ে মই মিছা ভাবত বিভোৰ আছিলো

তাই ইবাণক সকলো কথা কয়—লগতে তাই

দেখা সপোনটিৰ কথাও।

ইবাণে শুনি হাঁহে। কমাক সি ওচৰলৈ আনে

তাইৰ গাটোৰ ওপৰত সি হাত বুলাই সোধে।

—“কমা—”

—“ইবাণ—”

—“তুমি মোক অবিশ্বাস কবা—”

—“তাই মুখেৰে একো নকয়।

—“কোৱা—”

—“তোমাৰ বাহিৰে যে মোৰ অবিশ্বাস কৰিবৰ

আন কোনোৱে নাই।—”

তাই কয় আৰু হাঁহে।

.....লাহে লাহে ডাৱবোৰ আঁতৰি যায়।

মাজ নিশাৰ নীৰব আশাত দুৰণিৰ বিহতবোৰ

ককণ সুবত শুই পৰে। জোনটো ওলাই পৰে।

খুলি থকা পছিমৰ খিৰিকী খনেদি শীতল জোন-

ৰ পোহৰটি সিহঁতৰ গাত লাগে। জোনৰ ক্লীণ

বগা পোহৰটি কমাব গাল দুখনিত ছল জোৰৰ

মাজেৰে পৰি জল মলাই উঠে।

“কমা—”

—“তুমি ইমান ধুনীয়া—”

কমাৰ মুখত হাঁহিব বেখা বিৰিঙি পৰে। খুলি

খোৱা খিৰিকী খনেৰে ইবাণে বাহিবলৈ চায়।

ডাৱবৰ আঁৰে আঁৰে নাচি ফুৰা জোনটো আৰু

বেছি উজ্জ্বল হৈ পৰে।

—আন একোৱেই নাই—মাথোন অসীম বেদনাৰ

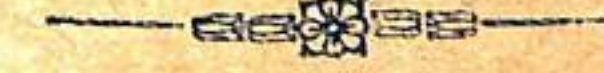
নীলা ধুনীয়া আকাশখন.....

হঠাত এজাক বতাহ মাৰে। পছিমৰ মলয়া

বতাহ জাক আৰু জোনৰ বগা ক্লীণ— পোহৰটি আন

আৰু একোৱেই নাই। শীতল কপোৱালী জোনৰ

পোহৰটি উজলি উঠে—

“অসম মৰিলে আমিও মৰিম এই কথাষাৰ নাগাহৰিবা।

দেশৰ ডেকাসকলক উদ্ধ কৰি

কৃষকসকলক জগাই তোলা।

অসম আকৌ মহান, আৰু গৌৰবাণ্ডিত হৈ উঠিব।”

—লক্ষ্মীধৰ শৰ্ম্মা।

বলো শইকীয়াই চাকৰি ইন্তকা দিনে কিস্য।

—প্ৰমী।

বলো শইকীয়া বারসায়ত কিস্য নামিল তাৰো
বহস্য আছে। বলো গ্ৰেজুয়েট, সেন এণ্ড দাসৰ
নোট মুখস্থ কৰি সি ইকনমিকস্ অনাৰ্চো পাই
ছিল। শহুৰেকে তেওঁৰ জীয়েকক তালৈ কি
বুলি উছৰ্গা কৰিছিল ক'লৈ টান। তাৰ ঘৃ-
ণীয়া মুখ আৰু হাঁহিৰে উজ্জল চকু দুটা দেখিয়ে
নে অনাৰ্চ লৈ বি-এ, পাছ কৰা কাৰণেই, নে
তাক হাকিম বনাম বুলিয়েই মই অধিক নাজানো।
তাৰ বিয়াৰ সময়ত মই নাছিলো। কেই মাহ-
মানৰ পাচত তাক লগ পালো। মই অলপমান
কৌতুহলৰ চকুৰে তাৰ মুখলৈ চালো। সুধিলো,
“কিহে নতুন সংসাৰ কেনে লাগিছে?”

“সংসাৰৰ বিষয়েনো তোমাৰ অভিজ্ঞতা কিমান,
এইদৰে যে সুধিছা?”

তাৰ চকুত হাঁহি, মুখখনত গোমোথা ভাব।

মই বুজিলো কলেজীয়া দিনৰ সপোন
তাৰ জীৱন চলা নাই। মই নিচেই সৰুটি
কলো, “নাই মোবনো অভিজ্ঞতা কিমান
ময়ো বিয়া কৰাবৰ মন কৰিছো, সেয়ে জানি
খুজিছো।”

অলপ বিজ্ঞভাবে সি কলে, “বিয়া একো
বেয়া বস্তু নহয়”, “অন্ততঃ নিজে জালত
খাই লৈছা যেতিয়া!” মোৰ মুখৰ পৰা ওলাই
গৈছিল।

“ও, তুমি হব পায় মোৰ লগত চুপতি
কৰিছা! মোৰ পৰা কথা উলিয়াব খুজিছা, নহয়
তাৰ ফাই উঠিলেই।

আঃ খং খাইছা কিস্য? তোমাৰ মেজাজ
বৰ ভাল, এইবেলি দেখোন অলপ কোনবা কে
পাইছো। এনেস্থলত মই যদি কিবা স
অৱতাৰ গ্ৰহণ কৰা পুৰুষ আৰু তিনিওজন

যো তুমি মোক জগব দিব নোৱাৰা।”

মোৰ তিতা মিঠা মন্তব্যটো শুনি ধৰা নপৰিবৰ
বিষয়ে মুখত অলপ হাঁহি টানি লৈ সি কলে,
“ই নাই, ক’ত খং খাইছো। শুনা বাক।
আৰ বিষয়েনো কি কম, তুমি অনেক ধৰণৰ
আপ পঢ়া, বিবিধ ধৰণৰ দাৰ্শনিকে এই বিষয়ে
কয় সেইবিলাক মোতকৈ তুমি বেচি জানা।”

“কিতাপত লিখা কথা আৰু বাস্তব অভিজ্ঞতা”।
“তাকেতো কৈছো। বাস্তব অভিজ্ঞতাৰ
থাক কওঁ।” তুমিতো জানাই মোৰ অনাৰ্ছ
খোঁটোহে আছে, পিচে তাৰেটো পেট নভৰে।
আগে ভাত দুমুঠিৰ আকাল নাই, খেতিয়কৰ
জন্ম লৈছো যেতিয়া।”

“তেনেহলে তোমাৰ সমস্যাটো কি? ছোৱালী
নিশ্চয় ভাল?”

“ছোৱালীজনী ভালেই, সেই বিষয়ে মোৰ কব
পীয়া একো নাই। সমস্যাটো হৈছে ককাইদেউ
কিজনমান লৈছে।”

“ককাইদেউ? সি আৰু কি কথা? কাৰ
ককাইদেউ?” বলোৰ কথা ততালিকে
পৰিলে টান।

“কাবনো হব, শ্ৰীমতীৰে ককাইদেউ।”
“আপোন?”

“কাৰ আপোন? সৰু ভায়েকহে আছে।
কেইজন আওপাকে সংগ্ৰহ কৰা।”

“কিনো কোৱাহে? কেইজন বাক?”
“এতিয়ালৈকে পাইছো তিনিজন, তিনিও
গনৈ বাৰ গ্ৰডাষ্ট, অৰ্থাৎ মহাৰণব পটভূমিত

গৰতাব গ্ৰহণ কৰা পুৰুষ আৰু তিনিওজনৰে
গন হৈছে, মটৰ গাৰী।”

মই যেন তাৰ অৱস্থাটো অলপ বোধ কৰিব

পাৰিলো। তথাপি আৰু অলপ পোহৰ পাবলৈ
আশা কৰি সুধিলো, “শ্ৰীমতীয়ে ককাইদেউ কেই-
জনৰ গুণকীৰ্ত্তন কৰেনেকি?”

“ঠিকই ধৰিছা! কথাই কথাই ককাই
দেউহঁতৰ কথা।”

“যেনে?”

“এই চিনেমালৈ যাবলগীয়া হ’ল, কাৰবাৰ
ঘৰত ফুৰিবলৈ যাবলগীয়া হ’ল, ডাক্তৰক আহ্বান
কৰিবলগা হ’ল—‘ককাইদেউহঁত ইয়াত থকা-
হেঁতেন আমাৰ একো অসুবিধাই নহলহেঁতেন;
সিদিনা দেউতাৰ অসুখ, ডাক্তৰ মাতিব লাগে, কি
কৰো, এনেতে আহি পালে নবেন ককাইদেউ,
তেওঁ নতুনকৈ জীপ এখন লৈছে নহয়, নবেন
ককাইদেউক কলো—‘বুজিছা ভাই, মোৰ সমস্যা
এয়ে।”

“হুঁ, সমস্যা জটিল যেনেই পাইছো। শ্ৰীমতীৰ
অভিনয়খিনি কিন্তু বেচ কৰিছা। পিচে তোমাৰ
এন্ধাৰ আকাশত অলপ পোহৰৰ বেঙনি দেখিছো
যেন লাগিছে।”

“যোৱাহে বেকাৰ মানুহৰ ক’ত পোহৰৰ বেঙনি
জীপ গাড়ী লোৱা দুৰৈৰ কথা, চা কৰি এটা পালেও
হয়।”

“ববা, হতাশ হবৰ কাৰণ নাই। পোহৰৰ
বেঙনি এই বুলিয়েই কৈছো যে তোমাৰ সমস্যা
ককাইদেউ কেইজন নহয়, জীপ গাড়ীখনহে।”
মই অকনমান হাঁহিলো।

সিও অলপ সৰুহ পালে হব পায়, তাৰ
চকু আকৌ আগবদৰে জিলিকি উঠিল। তাৰ
পাচত সি যিটো প্ৰস্তাব কৰিলে তাৰ কাৰণে মই

প্রস্তুত নাছিলো। সি কলে, “ভাই ছুদিন-মানব পৰা কথা এটা ভাবিছো। বারসায় কবিলে কোন দেখা?”

ব্যৱসায়? অনাচ্ছলৈ পাছ কৰা পেটে ভাতে খাই থকা খেতিয়কৰ ল'ৰা এজনে ব্যৱসায় কবিলে মূলধন জানো নালাগে? মুখ ফুটাই ক'লো, “তোমাৰতো এই ক্ষেত্ৰত অভিজ্ঞতা অকণো নাই, তাৰ উপৰি মূলধনো লাগিব।”

“অভিজ্ঞতা ক্ষেত্ৰত নামিলেহে হব, আক মূলধনৰ বিষয়ত তুমি জানো মোক অলপ সহায় কৰিব নোৱাৰা? তুমিতো মোক বিশ্বাস কৰিব পাৰা?”

সি বৰ আগ্ৰহেৰে মোৰ মুখলৈ চালে। তাৰ আগ্ৰহৰ পৰিমাণ দেখি মোৰ অন্তৰ কোচ খালে, কিয়নো টকা ধাবলৈ দিয়াটো টান কাম। তাৰ উপৰি বুলো শইকীয়াৰ পঢ়াশুনাতহে খাতি ব্যৱসায়ৰ ক্ষেত্ৰত যে তাৰ কিবা ব্যুৎপত্তি আছে এনে প্ৰমাণ মই ইমান দিনে পোৱা নাই। সি যি নহওক, একেবাৰে নিবাস কৰিবৰ মন নকৰি “অলপ দিন বাট চোৱাচোন, তুমি ইমান ভালকৈ পাছ কৰিছা, চাকৰি এটানো নাপাবানে”, আদি চলাহি কথা কৈ তাৰ সঙ্গ ত্যাগ কৰিলো।

অলপ দিনৰ পাচতে জানিবলৈ পালো সি হেনো চাবডেপুটি কালেক্টৰৰ কাম পালে। খবৰ টো শুনি ভালেই লাগিল। আক কিছুদিনৰ পাচত কোনোবাই কলে তাৰ হেনো ল'ৰা এটি হৈছে আক সি আছে কামপুৰত। ঘৈণীয়েকো লগতে।

তাৰো এবছৰৰ পাছৰ কথা। মই গধূলি

পানবজাৰৰ কিতাপৰ দোকান এখনত থিয় হৈ কিতাপ চাই আছো। অকস্মাৎ কোনোবা এজনে মোৰ পিঠিত থপৰিয়াই, দিলে।

উভতি চাই দেখো বুলো শইকীয়া। তাৰ মুখখন শুকান, গাৰ কাপোৰ-কানিত ইহি নাই, ধবণ-কবণত এটা বেপাৰোৱা ভাব। মই প্ৰথৰ দৃষ্টি এটা তাৰ ওপৰত থাপিলো। সি কলে, “ওলাই আহা, কথা আছে।”

বিয়া এখনত দুয়ো মোৰ ঘৰলৈ বুলি উঠি ললে। ওপৰত ডাৱৰ আছিল, বৰষুণ দিবৰ ভাব। “তুমি চৰকাৰী কামত আহিলানে কি? কামপুৰনে ক'ত আছিল নহয়?”

“চাকৰি এৰি আহিলো।”

“কিয়?” মই আচৰিত হলো।

“ঘৰত ক'ম ব'লা।”

ঘৰ পাই চাহ একাপ খাই লৈ গা টঙাই সি ক'লে, “ভাই, জ্ঞান লাভ কৰিলো।” “কি জ্ঞান?” মই অলপ জোকাই ল'লো।

দেখোন কি ধৰণে কথা কয় সি।

“এবা, জ্ঞান লাভ কৰিলো। জ্ঞান দিলে নদীয়াৰ তিবোতা এজনীয়ে।”

কথা জটিল হৈহে যায়। তাৰ কথা কেতিয়াবা কেতিয়াবা ধৰিবলৈ এনে টান। ক'লো, “অলপ সহজ ভাবে কোৱাচোন। মোৰ শুনিবলৈ আগ্ৰহ যিমানেই বাঢ়িছে তিমানেই তুমি মকৰাৰ দৰে জালৰ মাজলৈ গৈছা।”

“মই কৈ গৈছো, নুশুন কিয়?” সি আৰি বৰ গহীন। “বুজিছা, এদিন দুপৰীয়া আদালতত বহি আছো; মোকৰ্দ্দমা এটা আছে। মোকৰ্দ্দমা

টো অলপ বহুসময়। ধুনীয়াকৈ নদীয়াৰ ছোৱালী এজনী, অলপ লিখা পঢ়াও জানে। এই বুঢ়ীমাক আক ভনীয়েক এজনী। ঘৰৰ দিয়া ভালেই বুলিব পাৰি। যুদ্ধৰ দিনৰ কথা মনৰাকৈ থাকী কামিজ-পেণ্ট পিন্ধা আক ভবিত টি মৰা ডেকা এজন তাহাঁতৰ ঘৰত উঠেগৈ। পাজন কথাই-বতৰাই ভাল, দেখাই-শুনাইও পেল-গীয়া নহয় বুঢ়ীৰ তাৰ ওপৰত নজৰ পৰিল। তখিলে তাইৰ ডাঙৰ ছোৱালীজনীৰ কাৰণে চপাই লৈ দেখোন বেয়া নহয়। লবাজনেও আপত্তি কৰিলে। বিয়া হৈ গল। দুমাহমান সি বুঢ়ীৰ ঘৰত থাকিলে। পিচত এদিন সি ঘৈণীয়েকক নিজৰ ঘৰলৈ লৈ যাবলৈ মন মেলিলে। তাৰ ঘৰ বহুৰ ওচৰত। ছোৱালী গৈ এসপ্তাহমান থাকিয়েই নিজৰ ঘৰলৈ উলটিল। তাৰ ঘৰ পৰিবৰ হেনো একো নাই, খাবলৈ বৰলৈ বুলিও থকা নাই, ইত্যাদি তাইৰ অভিযোগ।

“সি ক'ত থাকিল? সি বাক কিবা কাম কৰা কৰা নাছিল নে?” “এম-ই-এছ নে ধৰাত কিবা এটা কৰিছিল, পিচে জানাই নহয়। দুদিন চাকৰি, বেংছতাৰ দৰে ওলাই দুদিন পাচে নাইকিয়া হয়। বৰা শুনা, তাৰ পিচত, সি দেখা দিবলৈ মোৰ ওচৰত তাৰ ঘৈণীয়েকৰ ওপৰত অধিকাৰ দাবী কৰি। মই আটাইকে চমন কৰিলো—লবাজন, ছোৱালী, তাইৰ মাক, ইত্যাদি! খাদ্যলভত কেহ তেতিয়াও উঠা নাই। এজ-গাচৰ কামতে একাঘৰীয়াকৈ গোচৰীয়া জগৰীয়া ইত্যাদি থিয় হৈ আছে। মই ঘটনাটো ভালকৈ জানিবলৈ তাহাতক কলো—এইটো তোমালোকৰ দৰা সমস্যা, তোমালোকে নিজেই কিবা এটা

মীমাংসা কৰিব পাবানে চোৱাচোন। মই তাহাতক যি পাবো বুজালো। তাৰ পাচত অলপপৰ মই বৈ আছো। কাণত পৰিল লবাজনে ছোৱালীৰ মাক বুঢ়ীৰ ওচৰলৈ গৈ এঘাৰ নে দুঘাৰ কিয়া কবলৈ চেষ্টা কৰিছে; কিন্তু তাৰ মুখৰ পৰা মাত ওলাবলৈ নো পাওতেই বুঢ়ীয়ে যি কেইশাবীহে বাণী দিলে সেইকেইশাবী বেছেবা নদীয়াৰ লবাজনৰ অন্তৰৰ কিমান ভিতৰ পালেগৈ কব নোৱাৰো, কিন্তু সি মোৰ হাকিমী বশ্য তেনেই ভেদ কৰিলে আক ডিঙি শুকুৱাই দিলে।”

“অৰ্থাৎ?”

“অৰ্থাৎ মই পেন্সাৰক খুজি পানী এগিলাছ খাই লৈহে শেঁতা পৰা মুখখনত এচৰেঙা তেজ ওভোতাই আনিবলৈ সক্ষম হলো।”

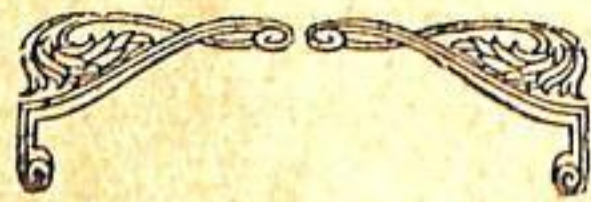
“কি হৈছিল কোৱাচোন।”

“কিনো কম ভাই।” সি জমুনিয়াই এটা পেলালে। “বুঢ়ীয়ে বৰ বেজাৰ মনে—যেন বহুত অনায়াস হে সহ কৰিছে এনে সুৰত ভূতপূৰ্ব জোৱায়েকক জ্ঞান দিবলৈ চেষ্টা কৰিলে এইদৰে—বোপাই, তোকনো কি কম, তোৰনো কি আছে—যে ছোৱালীজনী তোৰ তালৈ যাবগৈ। মই তাহানিয়ে কৈছিলো বোলো যুদ্ধৰ দিন, পাৰিলে লৰী-চৰী এখনকে যোগাৰ কৰিল, আজি কালি আটাইৰে মটৰ গাৰী; পিচে তই মোৰ কথালৈ কাণ নিদিলা; নিজে গাড়ী এখন কৰাৰ কথা বাক নকওৱেই, তইনো বাক ডাইভাৰ কাম এটাও যোগাৰ কৰি লব নোৱাৰিলি নে? তাইৰ অন্তৰৰ পৰা ওলোৱা যুক্তিৰ বিফল প্ৰাচীৰৰ সমুখত সিনো আক কি মাত মাতিব?”

“পিচে মোকদ্দমাটোৰ কি হ'ল?” মই কৌতুহলেৰে সুধিলো।

“মোকদ্দমাটোৰ কি হ'ল সেইটো আৱশ্যকীয় নহয়; এই যে মটৰ গাড়ীৰ দৰ্শন শিকা কৰিলো সেয়ে মোৰ চকুৰ পৰা পদ। এখন আঁতৰাই দিলে, মোৰ দিব্য জ্ঞান লাভ হল। সেইদিনা কাচাৰীৰ পৰা ওলাই যব পাইছোহে, এনেতে শ্ৰীমতীয়ে মুখখন ওন্দোলাই আগবাঢ়ি আহি মাত লগালে হেৰি, গাৰী এখননো কেতিয়া কিনিব? এনে অসুবিধা হৈছে আক! ‘মই গহীনকৈ সমিধান দিলোঁ। কালিলৈ চাকৰি ইস্তাফা দিম।’ কিয়।” ‘ডেবশ টকীয়া চাকৰিৰে মটৰ কিনিব নোৱাৰি, সেইকাৰণে।’ তাৰ পাচত অৱশ্যে এখন ঘৰুৱা সংগ্ৰাম, সেইবিলাক দৰ্কাৰী নহয়, ঘাই কথা এয়ে যে মই চাকৰি এৰিলো, এতিয়া ব্যৱসায় কৰিম। তুমি কি ভাবা?”

মইনো কি উত্তৰ দিম। মোৰ মনত নানান চিন্তাৰ তোলপাৰ—বলোৰ বিয়া, তাৰ বেকাৰ জীৱন, ঘৈণীয়েকৰ মুখত জীপ গাৰী দৌবোৱা ককাইদেউহঁতৰ গুণকৌন্তৰ্ন চাকৰি এৰি ব্যৱসায়, অথচ নাই তাৰ টকা-পইচা, তাৰ অৱস্থাটো বুজি লৈ বেজাৰো লাগিল।

মই গুণা-গথা কৰি থকা দেখি সিয়েই আৰম্ভ কৰিলে, “বুজিছা ভাই, তোমাৰ টকা-পইচা আছে, সেইকাৰণে সংসাৰৰ আও-ভাও বুজিবলৈ তোমাৰ অলপ অসুবিধা। তথাপি তুমি যদি মোৰ এই পৰম অভিজ্ঞতাখিনি টোকা কৰি থোৱা ভবিষ্যতে দহৰ উপকাৰ হব পাৰে।”

মই মুছ হাঁহি মন্তব্য কৰিলো, “অৰ্থাৎ—পাবিলে গাৰী দৌবাৰা, নোৱাৰিলে বন্ধু-বান্ধৱৰ গাৰীত কুৰিবা, তাকো নোৱাৰিলে ড্ৰাইভাৰ হবা, নহলে বাটত লোকৰ গাৰীৰ ধূলি খাবা, আৰু যদি কপাল একেবাৰেই মন্দ তেতিয়া গাৰীৰ তলত পৰি চেপেটা হবা—হৈছেনে?”

“তোমাৰ সাহিত্যত হাত আছে, সেইকাৰণে কণাটো ভাঙি মুকলিকৈ দেখুৱাব পাৰিছা; হয়, সেয়েই মোৰ অভিজ্ঞতা।”

“বাক বাক, পিচে তোমাৰ শ্ৰীমতী এতিয়া?”

“পিতৃগৃহত।”

“বাক তোমাৰ প্লেন হ'ল—ব্যৱসায়, তেখেতৰ বা কি?”

“দেশৰ কাম, বাইজৰ সেৱা।”

কাশ্মীৰী আপেল

—উপেন্দ্ৰ গোস্বামী।

কালি গধূলি অতি আৱশ্যকীয় দুই-চাৰি বিধ ষ্টু কিনিম বুলি চকলৈ গৈছিলোঁ। যাওঁতে অনাবিধ ফলৰ পাঞ্জাবী দোকানবোৰ বাটতে পায়। খেন দোকানত নানা বঙৰ সুন্দৰকৈ সজাই থোৱা আপেলবোৰ চকুত পৰিল। জিভাৰ পানী পৰিলে ধৰিলে। আজি কালি শিক্ষিত সমাজত ভিটামিন আৰু প্রোটিন শব্দৰ প্ৰতি বিশেষ চকু থা এটা প্ৰৱৰ্ত্তিয়েই হৈ পৰিছে। বিলাহী-বেঙেনাৰ প্ৰথমে সোধোঁতাই নাছিল। আজি-কালি বিলাহী-বেঙেনা ভোজনৰ এটা আৱশ্যকীয় অংগ হৈ পৰিছে। গাজৰো প্ৰথমতে দুখীয়া সকলৰ পেট পূৰোৱা বস্তুহে আছিল। ধনী মানুহবোৰে গাজ ‘হ’লৱা’হে খাইছিল। এতিয়া গাজৰত বহুত ভিটামিন থকা বুলি প্ৰমাণিত হৈছে। সেই কাৰণে গাজৰৰ স্থান আজি কালি মেজৰ ওপৰত। আৰু আপেলৰ বিষয়ে? আপেলৰ বিষয়েতো মানুহে ইয়াকে কয় যে আপুনি যদি দৈনিক একোটাকৈ আপেল খায়, তেনেহলে আপোনাৰ ডাক্তৰৰ আৱশ্যক নহয়। ডাক্তৰৰ হাত সাৰিবৰ কাৰণে আমি নানাবিধ তিতা বস্তুও খাওঁ। বস আৰু সোৱাদৰ

পিনৰ পৰা চালে আপেল আমতকৈ কোনো গুণে হীন নহয়।

আপেলত অকল সোৱাদেই নাই, গুণো আছে। আমি দোকানিৰ লগত দাম-দৰ ঠিক কৰিলোঁ। আৰু আধা সেৰ আপেল দিবলৈ কলোঁ।

দোকানিয়ে কলে—বাবুজী বৰ সুন্দৰ আপেল আহিছে,—কাশ্মীৰৰ আপেল। আপুনি লৈ যাওঁক। খাই বৰ বং পাব।

মই কমালখন উলিয়াই তেওঁক দি কলোঁ—বাচি বাচি দিবা।

দোকানিয়ে তজুখন হাতত লৈ চাকৰৰ ল’ৰা জনক আধা-সেৰ কাশ্মীৰৰ আপেল চাই-চিতি আনিবলৈ কলে।

চাকৰটোৱে চাৰিটা আপেল আনিলে। দোকা-নিজনে জুখি এটা লেফাফাত ভৰাই কমালখনত বান্ধি মোক দিলে। মই চাৰি অনা পইচা তাৰ হাতত পেলাই দিলোঁ।

ঘৰলৈ আহি লেফাফাটো যেনেকৈ আনিছিলোঁ তেনেকৈয়ে থৈ দিলোঁ। বাতি আপেল বা যি কোনো ফল খোৱাটো নিয়ম-বিৰুদ্ধ। ফলাহাৰৰ

সময় হৈছে প্ৰাতঃ কাল। বাতিপুৰা মুখ-হাত ধুই এটা আপেল উলিয়ালোঁ। দেখোঁ যে আপেলটো পচা। এটা টকাৰ আকাৰৰ বাকলি থিৰি একেবাবে গেলি গৈছে। ভাবিলো বাতিৰ কথা। দোকানীয়ে বোধ কৰোঁ দেখাই নাপালে

আন এটা উলিয়ালোঁ। সেইটোও আধা গেলা। দোকানীয়ে মোক ঠগিলে বুলি মোৰ সন্দেহ হ'ল। তৃতীয়টো উলিয়াই দেখোঁ যে সি যদিও পচা নাই তথাপি কিহৰাৰ হেচা লাগি তাৰ আদ ফাল একেবাবে নষ্ট হৈ গৈছে। চতুৰ্থটো উলিয়ালোঁ। সি দেখাতো বেচ ভালেই আছিল। কিন্তু তাৰ মাজেৰে এটা ক'লা বিন্ধা আছিল। কাটি যে চাওঁ ভিতৰতোও ক'লা ক'লা দাগেৰে ভৰা। এটা আপেলো খাব উপযুক্ত নহয়। মোৰ মনত বৰ বেজাৰ লাগিল। চাবি অনা পইচাৰ কাৰণে মোৰ সিমান দুখ লগা নাছিল। দুখ লাগিছিল সমাজৰ এই চাৰিত্ৰিক পতনৰ বাবে। দোকানীয়ে জানি-শুনি মোক ঠগিছে। যদি এটা আপেল বেয়া হ'লহেঁতেন তেনেহলে ভাবিলোঁ-হেঁতেন যে দোকানীৰ চকুতে নপৰিল। কিন্তু চাৰিটা আপেলৰ ভিতৰত চাৰিওটাই বেয়া ওলোৱাত প্ৰমাণিত হ'ল যে ই দোকানীৰ সম্পূৰ্ণ ঠগামি।

কিন্তু এই ঠগামিৰ লগত মোৰো সহযোগ আছিল। দোকানীৰ হাতত মোৰ কমালখন দিয়াৰ মানোই আছিল তেওঁক ঠগিবলৈ প্ৰেৰণা দিয়া। তেওঁ বুজিলে যে এই ভদ্ৰলোক গৰাকীয়ে নিজ চাৰে চাই কাম নকৰে আৰু এওঁ ঘৰৰ পৰা বস্তু ওভোতাই অনা বিধৰো নহয়।

* প্ৰেমাচন্দৰ হিন্দী গল্প এটাৰ অনুবাদ।

বেইমানী কৰাৰ সুযোগ পালেহে মানুহে বেইমান কৰে। বেইমানী কৰিবলৈ সুযোগ দিয়াটো হৈছে বেইমানীৰ সৈতে সহযোগ কৰা। শূন্য কৰা বাবু আৰু কৰ্মচাৰী সকলকতোহে কালি কোনোৱে বিশ্বাসেই নকৰে। কোনো কাছাৰী নাইবা মিউনিচিপেলিটিলৈ আপুনি আপুনি এনে দুৰ্গতি ভুগিব লাগিব যে জপ বৰ ডাঙৰ লোকচান হলেও সেইবাবলৈ পুনৰ ইচ্ছুক নহব। বেপাৰী সকলৰ মাজে আজি কিছুদিন আগলৈকে ঠিকেই আছিল এনেয়ে বস্তু জোখোঁতে হয়তো ছটাক ছটাকৰ—হেৰফেৰ দেখা দিব পাৰে। পাঁচ টকাৰ ঠাইত আপুনি দহ টকীয়া এখন দি আহিলেও আপুনি একো ভাৱ আৱশ্যক নকৰিছিল। আপোনাৰ টকা সুৰাৰ ভাবেই থাকিছিল। মোৰ মনত আছে, মহৰমৰ মেলাৰপৰা মই এজন দোকানীৰ এপইচাৰ চুজি কিনিছিলোঁ আৰু এপইচাৰ আধলি এটা দি আহিছিলোঁ। ঘৰলৈ যেতিয়া নিজৰ ভুলটো ধৰা পৰিল, তেতিয়া দৌৰি গৈ দোকানী জনৰ ওচৰ পালোঁ। ভাণ নাছিলোঁ যে সি আধলিটো ওভোতাই কিন্তু সি প্ৰসন্নচিত্তে ওভোতাই দিলে আৰু কৈ মোৰ ওচৰত ক্ষমা মাগিল।

আৰু ইপিনে কাশ্মীৰী আপেলৰ নামত আপেল বেচা হয়। মোৰ নিচিনা আনে চকু মুদি বজাৰ কৰিবলৈ নাযায়। নহলে লোকেও কাশ্মীৰী আপেলহে পাব।*

ফুটুকোৰ বোল

—অমৰ বৰুৱা

কনেজলৈ গহা নহলেইহেঁতেন।

সংসাৰৰ বহুবোৰ আমনি-আছকাল চেৰাই আহিলো তৰ পিছতহে এইখিনি। কোটোহাৰ খোঁচটো আঁচোৰটো খাই খাই লৰালি নো-উকলোঁতেই 'মানুহ' হৈ পৰিছিলোঁ। এৰা, সংসাৰৰ তিতা-কঁহা ধূলীয়া কালৰে পৰা অলপ অচৰপকৈ চিনি-লোঁ। কপালখনৰ গঢ় দিবলৈ সংসাৰত ধনৰ বড়ুনিৰ নিবিখেই আটাইতকৈ সবহ—তেতিয়া আন বুজিলেও অন্ততঃ এইখিনিৰে বাককৈ বুজ পাইছিলোঁ।

এইবোৰ হলে চহা বাপেকৰ পুতেক এটাই বুজিবৰে কথা। কমান শ্ৰেণীৰে পৰা মেট্ৰিকটো পাছ কৰালৈকে অকল কিতাপ কিনা, মাছুল দিয়াকে লৈয়ো নাই নাই বুলি কমবোৰ পইচা লাগেনে?

বোপায়ে কৈছিল, 'লাগ বুলিলেইনো মাহে প্ৰতি দুকুবিকৈ ধন দিওঁ কৰ পৰা অ'—তইতো আৰু পেটমচা লৰা নহৱ, তাতে বুজনো হৈছহি,

ঘৰখনৰ কথাও অলপ অচৰপ ভাবিব লাগে নহয়।

“এৰা অ বাপেকনো কিমানটো চহকী মানুহ। আৰু পঢ়ি-শুনি হৈ কণিৰিনো কিটো? নেচাৰ কিয় মিনাই পণ্ডিতৰ সোণামুৱা পোৱেকলৈ?—বেচেৰাই বোলে বি-এ টোও পাছ কৰিলে। চহ-বত এতিয়া তেওঁ ডেবকুৰি বেতনৰ কেৰাণীহে সো-মাইছেগৈ!”—অভিজ্ঞ ওচৰ-চুবুৰীয়াহঁতে মোক অঁকিয়াই দিলেহি।

মগজুত ভুৰে বাঁহ লৈছিল নেকি নেজানো, মই হ'লে এখোজো নলৰিলো। গোঁৱাৰ গোবিন্দ টো হৈ বৰলোঁ। স্কুলৰ হেডপণ্ডিতে মোৰ হৈ ওকলাতি কৰি-দেউতাক কলে।

‘চোকা ল'ৰা, পোন্ধৰ টকা বৃত্তিও পাইছে। আপুনি মাথোন ডেবকুৰি দিলেই হ'ব। তাৰ চেমনীয়া উছাহকনো মাটি কৰে কেলৈ।—আৰু চানকাই কোৱা জানো মনত নাই, বোলে 'লৰা-ছোৱালীক পঢ়াব নোখোজা মাক আৰু বাপেক

উভয়ে শত্রুত্বলা ?.....

দেউতাই তেখেতৰ কথা পেলাবলৈ টান পালে বুলিছে আজি এইখিনি পাইছোঁহি। টানি-টুনি, টাকটুকৈ চলিছোঁ কোনোমতে। ...কলেজ পঢ়িম বৰমানুহ হম—বুকুত বক্ততো আশা পুছিছোঁ। তানিৰে পৰা এতিয়ালৈকে ইমান-বোৰ বিসঙ্গতিৰ মাজতো আশাপোষ দেখোন লেবেলিবও জনা নাই !.....

খুব মনদি কিতাপ পঢ়ো।

কেমেণ্ট্ৰি ফবমুলা, গণিতৰ প্ৰৱেশ, ফিজিক্সৰ থিয়ৰি—এই আটাইবোৰৰ মাজতে নিজক উটাই দিওঁ।—কেতিয়াবা ভাবো, এইযে এইবোৰ পঢ়িছোঁ আৰু সোঁ তাত মোৰ গাওঁখনৰ সেইবোৰ ডেকাই বোকাপানী খচকি কেকোবা নাঙলেবে পণ্ডাৰ চহাইছে, গাভৰুহঁতে বুকুত মেথনি মাৰি ভুই কইছে, বুঢ়াইতে বলদহাল জুটি লৈ মৰণা মৰাত লাগিছে—এইবোৰৰ লগত মোৰ ফবমুলা, প্ৰৱেশ থিয়ৰিবনো সামঞ্জস্য কোনখিনিত ?...

অথচ মোৰ গাৱঁৰ গঞা আৰু এইবোৰ মানুহ যিবোৰে এজন হবলৈ বিচাৰিছোঁ মই, দেশখন গঢ়াত ইহঁতৰ কাৰো বৰঙণি ফেৰা চোন উলাই কৰিব নোৱাৰি। কাকোচোন গেলাবালী বুলি চূৰনীত জাহ যাবলৈ দিব নোৱাৰি।

এৰা, কাকোৱেইতো পেলাব নোৱাৰি; পিছে দুয়োপক্ষৰ সহায় সহযোগ আৰু জানাজানিৰ মাজে-দিহে দেশখনে উধাব পাৰিবনে কি !

ঘৰলৈ গলে, মজ্জালৈকে মাটিৰ মাটিয়া বঙতো আঁকখাই থকা মোৰ গঞাহঁতক মই সেয়ে প্ৰায় কণ্ট এইবোৰ কথা। হুই এজনে বুজে যেন

লাগে। কোনোৱে কোনোৱে হ'লে কয়:

খ, খ বোপাই সেইবোৰ কথা। চহৰৰ বৰ বৰ বাবু আৰু গাৱঁৰ বোকাপানী কেনেকৈ মাটি চাহোৱা হালোৱাই হ'লে সমান হ'ব কেনেকৈ অ' ? —এওঁলোকক কথাষাৰ বুজাবলৈ ভালেখিনি বেলি লাগে।

চুটা কলেজীয়া বছৰ শেষ কৰি অ'টাই ঘৰ ওলাইছোঁহি। আই-বোপাই আৰু ভাই-ভনী হাল উধাতু খাই লৰি আহিল।

আয়ে কলে—মানুহটো চিকণ হবহে নেজানিলি। বোপায়ে ক'লে—সি ইয়াতে বিহে অনিয়মীয়া। তাত আকোঁ চাওঁতাই নাই। কোব চৰিছেৰে ছাগৈ !'.....

মাক বাপেকৰ চকুৱে পো-জীয়াবীহঁতক শৰ্ট নেদেখাটো জগতৰে বীতি—নেকি ! আমাৰ লগত পঢ়া সেই তিনিমোনীয়া বৰহাটো। ঘৰলৈ গলে হেনো তাকো মাকে কয়; বাপুটো তেনেই দৰিং যেন হৈ আহিছে।—থাবলৈ ইটো সিটো যতাই দিওঁতে ঠবকাছুটিকে হেকৰাব খোজে মাকে। ভোকে অভোকে ঠলি পুৰাকৈ খাই লগত দহ পোন্ধৰ সেৰ যোগ কৰিলৈ বকুৱাও গোটে নোদোকা কুকুৰাটো যেন হৈ হোফেল ওলায়হি।

কথাষাৰ মনত পৰি মনতে অলপ হাঁহিলো।

হাত-ভৰি হাল ধুই-পখালি পোনচাবেই ভাত পাটত বহিলোঁহি। মায়ে পাতনি মেলিলে। চহৰৰ মাছে-মঙহে খোৱা মুখ, থাবলি-পছলা জুটি পাৱনে নেপাৰ বা !

মনে মনে ভাবিলোঁ মেচৰ সেই কোনো দিনা বহুদাইল বাতিৰে, কোনোবা দিনা আকোঁ

দিও নোতোৱাকৈয়ে বাই শেষ কৰা ভাত কাঁহীৰ নাই হবলা !

কথা। কবলৈ হ'লে একো নহ'ল। আইজনীক মিছাকৈয়েনো মনত দুখ দিওঁ কিয় ?—এনে অভাৱ-অনাটনৰ দিনত দুকুটিটা টকাৰে দুবেলা দুমুঠি যতনাই লোৱাই টান, তাত আকোঁ পঢ়া শুনা, দিহা-ইবা আটাইবোৰেই কৰিব লাগে। ইপিনে স্বত ত'ত দিবলগীয়াৰ নিবিখো দিনে দিনে বিছেহে !.....

তথাপি ঘৰৰ লোণ তেলৰ ভ'ত মুঠিও হ'লে সোৱাদ যেন লাগে। লাগিবৰে কথা। ঘৰৰ ভাতত মৰম, চেনেহ থাকে। মেচৰ ভাতমুঠি-ভাত স'চেই নেথাকে। কোনোবা দিনা পঢ়াই আঠাতে পলম হলে চাকৰটোৱে বৈ বৈ আমনি লাগি মই নজনাকৈ মোকে উজাৰি থোৱা গালি শপনিৰ ভাপহে আকোঁ পাওঁ—চেনেহবতো লেশেই নেথাকে চেঁচা হৈ যোৱা ভাত কাঁহীত !.....

গধূলি বেলিকা গাওঁ ফুৰিবলৈ বুলি ওলাই পেহীহঁতৰ ঘৰ পালোঁহি। বাটচ'ৰাৰ নঙলা-মুখতে বঙিলীক লগ পালোঁ। চুটা বছৰৰ আৰতে ভাই বৰ এজনী হলহি। পছলিৰ কাষতে অক-মান ভায়েকটোক ওমলাই আছিল। মই কথা শুধিলোঁ। তাই অলপ লাজ কৰিহে উত্তৰবোৰ দিলে। ...লাজকুৰীয়া হৈছে পখিলীজনী ! হবই হোৱাৰে বয়স। তাইৰ লাজ মিহলি কথাবোৰত, চকুহালৰ কোমল চাইনীটোত হলে অসমীয়া গাৱলীয়া গাভৰু এজনীৰ নিজস্ব সৌন্দৰ্য্য মই ভালেখিনি দেখিলোঁ।—এৰা, চহৰীয়া গাভৰুহঁতে পছিমীয়া চালচলিবোৰ যোল অনাই লৈ নিজৰ ফেৰা তেনেই বাদ দিয়াটো বাক হোৱা

পিছে মোৰ কথা বৰকৈ ধৰিব লগীয়াও নহয়। গাওঁখনক ভাল পোৱাটো মোৰ মজ্জাতে বৈ যোৱা দোষ কিজানি ! মই তেওঁ গাঁৱৰ ধূলি মাক-তিব জীয়হে। চহৰৰ উলগোঁঠা গাভৰুজনীতকৈ গাঁৱৰ ভুই বোৱা গাভৰুজনীক বেছি শুৱনী দেখোঁ—ই মোৰ পক্ষপাতি ভাওতো হব পাৰে।

পেহীটিৰে ভালেখিনিপৰ মেল কৰিলোঁ।

তেওঁ কথাই কথাই কলে ! পঢ়াশুনা কৰিহ—ভালেই হৈছে। বৃত্তিও পাইছ বোলে, পিছে বৰ পোটা হৈ ঘৰৰ কাৰলৈ কাণ নকৰাহে অতিপাত অশুৱনী।

মই উচপ খাই উঠিলোঁ।

—‘কি, হ'ল পেহীটি ? তিবন্ধাৰ খিনি সমূলি হজম নহ'ল।’

—‘হব আৰু কিটো ! তোৰ খবছ জোগাব-লৈ বাপেৰে বাসৰ ফালৰ বোৱতী মাটি তিনি ডৰা তিনিকুৰিত বিকিলে। জানই, এইবোৰ বাপনি সাহোন স্থাৱৰ সম্পতি। এবেলি হাত বাগধিলে আৰু দুনাই পাবলৈ টান।

মোৰ লাজতে মৰি যাবৰ মন গ'ল। ঘৰখনৰ বৰ পোটা হৈ ইমান ডাঙৰ কথা নজনাটো লাজৰে কথা। আই-বোপাইৰ ওপৰত বৰকৈ খং খালে খঙৰ ভমকত শুধিলোঁ।

—“মাটিবোৰ কিয় বেছিলে দেউতা ?”

—“ক'তনো গুনিলি তই ?”

—“কিয় মই আগেয়ে জনাহলেনো কি লেঠাটো লাগিলহেঁতেন ?”

—“তইনো জানি-বুজি কৰিবি কিটো ! আগলৈ

হাকিম-মুন্সীফ হলে দেখোন তিনি ডবা কয়, তেনে মাটি হালে হালে কিনিবুটি লব পাৰিব।”
গোবৰুৱা হাঁহি এটা মাৰি দেউতাই কলে।

কিবে গোলগোজ ভকত দেউতাকে! গৃহস্থ-
খন খণ্ড পোত বাবনৈ দি মোক পঢ়াই শুনাই
হাকিমৰ বাপেক হ'ব তেওঁ।

এনেতে আই সোমাই আহিল। খবখেদাকৈ
কলে.....

—“ঈকৰামী নকৰ বাপু। এইবাব সংসারী
কথাবনো আঁত বিছাৰিছ কেনৈ?” —এইবেলি
মোৰ খঙবোৰ যেন জাঙ্গুল খাইছে উঠিল।

—“কলেজলৈ নোযোৱা হলে ময়ে এইবাব
ভাবিলোঁ, মেলিলোহেঁতেন আই। আৰু কলেজ
পঢ়িলোঁ বুলি মই চহাব লৰা চহা গুছি আন
কিবা হলোনে?” মোৰ ভকত চৰিহে গৈছিল।
পিচে দেউতাক হ'লে বৰকৈ শালিলে কথাবোৰে।

—“নপঢ়িবলৈ তোবনো হৈছে কিটো অ' ?
মাবেই মবিল নে বাপেৰেই মবিল?” —মই
একো নাগাতিলোঁ। দেউতাব উঠি অহা খঙ-
খিনিৰে আগত সেও মানিলোঁ।

আৰু মাথোন চাইটো বছৰ! —পঢ়িশুনি
পণ্ডিত মানুহ হ'ম, প্ৰফেছাৰ হ'ম, ডেকাইঁতৰ
সন্মান ল'ম—বহুতো হেপাহ কৰি আহিলোঁ।
ইমান দিনে তাৰ মবিল নজনা হেপাহটো আজি
হলে ভালেখিনি চেচাঁপৰি গ'ল। ভাবিছিলোঁ।
—ঘৰখন উছন নিয়াই বৰ মানুহটো হলে কৰিম
কিটো!

ঘৰৰ কথাবোৰ মনলৈ আহিল।

.... মানুহ দেউতা। কৰোঁতা

মেলোঁতা। তাকৰ হোৱা গুণে এইবেলি
মাটিও চন পৰিল। আয়েতো দিনটো
কৰি, আখলাৰ জাঁজ মাৰি উশাহ সলাই
আহিৰি নাপায়। ইপিনে চ'ৰা ঘৰটো
পৰোঁ। বৰ ঘৰৰ পিৰালীৰ মাটিও এচাম
ছালিখন কোনোমতেহে বৈছে শালখুটা
ভেজা দি। বাৰীখনো চিকুনাৰই পৰা
নগৰবেৰাই পোহৰ নমৰাকৈ ছাতি
ইপিনে ভাই-ভগ্নী হালিকো কিতাপ চিলি
কুটি দি পঢ়াশালিলৈ পঠাবৰে হ'ল।

সিহঁতৰ পঢ়াশুনাৰ যতনো মই বৰককায়েক
কৰিব লাগিব। নহলেনো আছে কোন?

ঘৰৰ কথাবোৰ আজিহে লেখত
ডাঙৰ পোৱে ব'ব লগা ভাবটোৰ হেঁচা
গহীন আজি হ'ব বজিলো। —এবা,
শেষ চোৱাত ৩০ দি কৰ্কাল পৰা এই
টোৱেনো হ'ল বুলি আৰু কিমানদিন
হেঁচা সহিব! দেউতালৈ মোৰ পুৰো উপায়ে

মনৰ চোঁটামোজাৰ মাজতে দিন
সৰকি গ'ল। পৰীক্ষাৰ খবৰো ওলাল। এই
কুৰি টকায়া এটা পালে। এছাল ছিগিলেও
আইবোপাইহালে টানি ধৰিলত ময়ো
ওলালোঁ। ঘৰত থকা দিন কেইটা
কাম কৰি টকা কেইটামানো গোটা হৈ
—বুকুত নকৈ আশা বান্ধি আকোঁ আৰু
এই ছটা বছৰ কোনোমতে সৰকি গ'লেই
উপায় এটা কৰিব পাৰোঁ। পিছৰ বছৰ
কাৰণে বৰকৈ নাভাৰোঁ এতিয়া। সময়ৰ
সময়ৰ মূৰকত বিহয় কৰিম আৰু! —

বোণে সিঁচি পোক লগাওঁনো কেলেই?

পেটে পেটে ভাবিলোঁ দেউতাক আৰু এই-
বেলি বেছি হেঁচা নিদিওঁ। টিউশ্যনকে ল'ম
লাগিলে আৰু এটা।

আহিৰৰ বেলিকা ভাইটোৱে কলে; “ডাঙৰ
হ'লে মোকো কলেজলৈ যাবলৈ দিবি দেই
ককাইদেউ! ময়ো তোৰ দৰে কিতাপ পঢ়িম—হাকিম
হ'ম!” —তাৰ প্ৰতি থকা দায়িত্বটোৰ বিষয়ে
সি যেন মোক সজাগ কৰি দিলে।

ভনীজনী আহি কোলাত সোমালেহি। তাই
হ'লে একোকে নকলে। বন-বাৰী, বোৱা-কটা
মিকাই বিয়ালৈ বুলি বলিৰ পঠাটোৰ
দৰে সাজু বনাই খোলাত বাজ তাইৰ
আমাৰ সমাজৰ বিধানত আন উপায় নাছিলো।
এবা, তাই কোৱাহলেও একোকে কৰিব নোৱা-
বিলোহেঁতেন কিজানি!

আই-বোপাইহালৰ চকুত চকুলো বিবিঙিল।
হৰিষৰ চকুপানীয়ে হ'ব লাগে। মন মোলান
পেলাবলৈনো আছে কিটো! তেওঁলোকে কিজানি
মই বৰমানুহ হোৱাৰ কথা ভাবিছিল, দুদিনৰ
পিছৰ নবোৱাবীজনীৰ কথা ভাবিছিল—আৰু
হয়তো বহুতো আন কিবা ভাবিছিল—মই নজনা
কথা।

এবা, ছাগৈ কত আশাই তেওঁলোকে নকৰিছে
মোক লৈ! তেওঁলোকৰ মৰমৰ চাহনীটোৱে মোক
যেন কৰ্মতৎপৰ হবলৈ উদগাই দিলে। বুকু
ডাঠি লবৰ অনুপ্ৰেৰণা পালে। যেন তাত! সঁচা,
ভালপোৱাৰ টানে মানুহৰ মনটো দৃঢ়তা আনি
দিয়ে।

কলেজলৈ আহি ফিজিক্সৰ অনাৰ্চ লৈ
প্ৰফেছাৰহঁতৰ বৰ প্ৰিয় ছাত্ৰ হৈ পৰিলোঁহি।
তেওঁলোকে বহুত আশা দেখুৱালে। মনটোৰ
কোনোবা চকত পাতলতা একণ আছিল যদি
সিও নাইকিয়া হ'ল। মনপুতি পঢ়াত লাগিলো।
জাপ জাপ কিতাপৰ মাজত কিতাপৰ পোকটো হৈ
সোমাই পৰিলোঁ।

ব্যস্ত দিনবোৰৰ মাজত কেতিয়াবাহে মাথোন
ঘৰৰ কথাবোৰ স্মৰণ মনটো গোমোঠা পেলাব-
লৈকে আহিৰি অকণ পাওঁ।

পঢ়োৱা শেষ কৰি গধূলিবেলিকা ঘৰলৈ
উলটিছো। বাটতে মিনাই পণ্ডিতৰ পুতেক
বমেশ্বৰ লগত দেখা। সি হেনো শ্বিলঙত কেৰাণী-
গিৰি কৰিছিল। ছুটি লৈ আহিছে হবলা
লাইফ আৰু ফাইলৰ সম্পৰ্কটো দুদিনলৈ পাহৰি
থাকিবৰ আয়াসত।.....শুকাই উবাই মানুহটো
তেনেই কেঞা বনছাল হৈছেগৈ। মনটোও বৰ
মৰা যেন দেখিলোঁ।

তাৰ লগত ভালেখিনিপৰ কথা হলোঁ। সি
হলে উত্তৰেহে দি গ'ল। সৰহ নকলে। তাহা
নিৰ উমান কথকী আৰু হাহিয়াল মানুহটো
নিচেই নিবোকাটো হৈ পৰিল। ওৰচোঙলী যেন
বঙিয়াল ডেকাটো তেনেই চেচাঁপানী যেন হ'ল।
বৰ আচৰিত হালোঁ। স্মৰিলত কলে:

সংসাৰে টেটুপাতত খামুছি পৰিলোহি ভাই।
কথা কবৰ মাতেই হৰিল।” —বমেশ্বৰ হেনো
বহুত আশা কৰিছিল, বহুতো বিচাৰিছিল, পিছে
আটাইসোপা হেনো ফুটুকাৰ ফেন গলাদি গলিল।
কালৰ কালিকাৰ জোটা-সাঙোৰে বোলে আটাই-

বোৰ শেষ কৰিলে ।আশা, হেপাহ, উছাহ
বাগী কুঠাবোৰে চৰিয়াই শেষ কৰি এতিয়াহে সি
হেনো বেচ আৰম্ভত আছে ।

এৰা, সি ম'থোন টা চাইহে লৰিছিল ।

ডাঙৰ হোৱাৰ হেপাহ, আশা, আৰাধ্যা ।
এইবোৰেই বোলে জীৱনটোৱে আনি দিয়ে
অসন্তোষৰ এন্ধাৰ, বাৰ্থতাৰ তেজগোৰা বেদনা ।
ইহতক বাদ দিলেই জীৱনটো বোলে হৈ পৰে
অৰ্থহীন প্ৰজুৰেখা এডাল—তাত জীয়াই থকাৰ
নিছা নেথাকে । জীৱনৰ মোহ তেতিয়া হেনো
পৰাণে আক নিবিচাবে । অ'ত এনিশা ত'ত
এনিশাকৈ খুজি-মাগি খোৱা খোজনীয়াটোৰ দৰেই
বোলে মানুহ তেতিয়া সুখী হ'ব পাৰে ।

সি পিছদিনাই গলগৈ । তাৰ কথাবোৰে
মোৰ মৰটোত হলে ভালমান দিনলৈ উখলমাখল
লগালে । ভগাকাহৰ বজনজননিটো যেন বাজিয়াই
থাকিল ।

ৰমেশৰ সেই হতাশ আৰু আবেগ মিহলি
কথাবোৰ মই যেন পাহৰিবই নোৱাৰা হলো ।
তাৰ সেই নিৰাশাৰ স্তবটো মোৰ প্ৰাণটোৱে যেন
শুহি ললে । মোৰ মাজতে সি যেন ভুত হৈ
সোমাই বসিল । নিজৰ ভবিষ্যত সম্বন্ধে অকাৰণত
মোক সন্দেহান কৰি তুলিলে ।

খিলং গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰৰ সৌজন্যত

ভাবি ভাবি মনটো অতিপাত তিতা লাগিল
সংসাৰখন নিচেই অসাৰ যেন লাগিল ।—
ডেকাবয়সৰ বঙা নীলা বঙৰ মাজেদি চায়া
খন কলাহে দেখিলো ।

কথাবোৰ পাহৰিবকে নোৱাৰা হলো ।
খনলৈও বৰকৈ মনত পৰিবলৈ ললে ।

কলেজৰ পৰা উলটি আহি বাবাগুৰ তুলি
বঙাই মেধিক বহি থকা দেখিলো । অলপ
পোৱা যেন লাগিল ।

'বঙাই কাইচোন! আহিলি কেতিয়া?—
বা বতৰা কচোন!' একে উশাহে সুখি
ঘৰৰ বাতৰি পাবলৈ মোৰ মনটো বৰকৈ উচি
আছিল । পিছে বঙাইৰ গোমোঠা মুখখন
বুকুখন ধপহকৈ মাৰিলে । ভবিষ্যল কঁপি উঠি

'দুখ নকৰিবি বাপু! নবমনিচৰ এই।
উশাহ লোৱা জীউ—এই আছে এই নাই।
তই হলি জনাবুজা লৰা । যোৱাজন
নেচাই গলেই । কান্দিলে ফিৰি জানো?

'এইবোৰ কি কৈছ ককাই?' মই খবৰ
সুধিলো । মোৰ মগজুৰ শিৰাদালেদি তপত
এসোঁতা যেন হিলডল ভাঙি বৈ গল ।

'বাপেৰ যাবৰ আজি দুদিন হল ।'
বেলি বৈ থাকি বঙায়ে কলে ।

বেচেৰা !

—ভুবন মোহন দাস ।

"ঐ" বিজন....বিজন ঐ....

বিজন....ঐ বিজন..... ।

টোপনি কেতিয়াবাই ভাগিছিল ; গৰমত ছট
কট কৰি তন্দ্রাচ্ছন্ন হৈ পৰি আছিলোঁ । মাত্ৰ ।
পূৰ্ব পৰা ভাঁহি অহা ককণ বিননি শুনি থক
ককৈ উঠি বহিলোঁ । পাঁচ বাজিছে । সূৰ্য্য
পে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ সিটো পাৰে পাহাৰৰ কোলাত আশ্ৰয়
লৈছে । বেয়া লাগিল ইমান বেলিলৈ শুই
থকাই । লগৰ ল'ৰাবোৰ ছাগৈ ফুৰিবলৈ ওলালেই,
মুখ হাত ধুই চাহ টোপা খাই ময়ো লাগিলো
প্ৰসাধন কৰাত । তেতিয়াও মাজে মাজে কাণত
পৰি আছিল সেই বিনানিটো—

"ঐ বিজন....বিজন ঐ ।"

কিন্তু কোন ফালৰ পৰা আহিছে তত ধৰিব
পৰা নাই । চেষ্টাও কৰা নাই । কি প্ৰয়ো-
জন মোৰ বিননি শুনিবলৈ, কোনে বিনাইছে
তাক চাবলৈ কত হাজাৰ হাজাৰ লোকেই
আজি বিনাৰ লাগিছে খাবলৈ নাপাই, অৰ্থ

চিন্তাত—অৱশ্যে অৱস্থা বুজি বেলগ বেলগ
ধৰণে অশিক্ষিত, অমার্জিত ভিক্ষাৰীবোৰে বিনাইছে
বাজ আলিৰ দাঁতিত বহি লোকৰ ককণাৰ পাত্ৰ
হবলৈ । মধ্যবিত্ত পৰিয়ালৰ লোকে ওৰে দিন-
টো হাবাধুৰি খাই গাৰ ঘামেৰে কামিজটো
তিয়াই কতো একো সুবিধা কৰিব নোৱাৰি
নিৰীহ দৈন্যিকৰ ওপৰত খং জাৰিছে । বেচেৰা
গৃহিনীয়ে তাৰেই প্ৰতিক্ৰিয়া ৰূপে পুতেকৰ গালত
বজ্জাইছে খাচ-খাচকৈ চৰ । এইবোৰ জানোঁ
বিননিৰেই বিভিন্নৰ ৰূপ নহয় ? এনেকৈয়ে চলিব
লাগিছে সংসাৰ খন—আজি নহয় ; কত যুগ
ধৰি । ইয়াৰ জানো সংশোধন নাই ? ইয়াতো আছে
কিন্তু কি...আঃ, মই কি ভাবিছোঁ ; কি হ'ব
বাক ভাবি এইবোৰ ?

ফুৰিবলৈ ওলাই গলোঁ—আনদিনাৰ দৰেই ।
বাটতে সত্যেনক লগ ধৰি যাওঁ । সত্যেন থাকে
আমাৰ ঘৰৰ ওচৰতে ।
ডাঙৰ মানুহৰ ল'ৰা সি । তাৰ দেউতাক অগাধ

সম্পত্তিৰ মালিক ; বিখ্যাত ব্যৱসায়ী, এজন সমাজ সেৱী ।

আজিও গলৈ। সত্যেনক লগ ধৰিবলৈ। আঃ কি বিপদ ! যাৰ কথা অৱজ্ঞাবে নাভাবি ওলাই আহিছিলে। সি দেখোন স্বয়ং বহি আছে সত্যেনহঁতৰ গেটৰ সমুখত। তালৈ নোচোৱাকৈয়ে গেটটো খুলিলে। হঠাতে সি চিঞৰি উঠিল—“অ” বিজন, বিজন ও।” ঘূৰি গ'লে। মুখখন দেখি পুৰ্তো জন্মিল। হয়তো ইও এটা আমাৰ বিলাস। এনেয়ে সুধিলে—“কি হৈছে তোমাৰ কিয় এনেকৈ ঘৰৰ ছোৱা মৃত বহি চিঞৰি আছে ?”

“কি কৰিম বোপা দেউতা !” বৰ কৰুণ ভাৱে সি কলে, “এনেয়েনো চিঞৰো নে ? আজি দুদিন হ'ল একো খোৱাই নাই বুলিব লাগে। যাৰে ঘৰলৈ যাওঁ সেয়ে এটা মাতেৰে খেদি দিয়ে। দুখীয়া বুলি কৈয়ে পুৰ্তো নকৰে ; ওঁহো মোক মৰম নকৰে..... বেৰে নহয়, মৰম কৰিছিল এজনে। ভতিজা বেটা বিজনে...সিও আজি নাই। চাৰিদিন হ'ল মৰি থাকিল। তাকেই মাটিছে।”

মানুহজন বলিয়া নেকি ? মৰা মানুহক নো কোনোৱাই মাতেনে ? ফুটাই কলে—“তোমাৰ বিননি শুনি কৰবাত মৰা মানুহ উঠ আহিব নে ?”

“নাহে বোপা নাহে, ময়ো জানে।। আক, ভাকতো মই মাতাও নাই, মাতিছোঁ তাৰ আত্মা টোকহে।” অলপ কঠোৰ হৈ সি কলে, “মই ভালদৰে জানে। তাৰ যুক্তি হোৱা নাই।

সংসাৰত তাৰ বাসনা কামনা বহুত আছিল কিন্তু একো পূৰণ নহল। সি নিশ্চয় ভূত আছে.....হাঃ হাঃ হাঃ।” সি ডাঙৰকৈ হাঁহিলে।

উঃ উপায় নাই মানুহজনৰ লগত তাৰ দুটা পইচা দি বিদাই দিয়াই ভাল। কান্ধি মোনাত হাত ভৰালে—এটা আধলি, এটা দুইটো একানি—বাৰ অনা পইচা আছে মাত্ৰ এটা পইচাও বেচি নাই তাক দিবলৈ। ..ওহে, ইয়াৰ পৰা ইয়াক দিব নোৱাৰি আজি সত্যেনহঁতক চৰবং খুওৱাৰ আছে দুদিন ফাকি দি আছোঁ-আজি নোৱাৰিম।আক, এক অনা পইচা দিওৱেই বা ; কিনো হব তাৰ। আজিৰ এই এক অনাৰে কি খাব বাক !কিন্তু কথা এনেকৈ এক অনা, দুপইচা কৰিয়েই হবগৈ এটকা।ওঁহো, আক নোৱাৰিব। হয়তো তাক দিবলৈ বাধ্য হৈ যাম। লৰালৰিকৈ সোমাই গলৈ। সত্যেনহঁতৰ ঘৰলৈ। ‘ড্ৰইং কম’ত বহি সত্যেনৰ দেউতা আক মাকে কথা পাতি আছিল। দুই এপৰ মোৰো কাণত পৰিল—

“কেনে পালা ?” দেউতাকে সুধিলে।

“ভালেই। বৰ ভাল হৈছে।

আপুনি সভাপতিৰ আসনৰ পৰা পঢ়িলে হাত চাবিৰ কোবত কাণত হাত নিদিয়াকৈ সভাখন খকাই টান হব।” নাকেৰে টানি টানি উত্তৰ দিলে।

“হুঁ হুঁ হু.....” দেউতাকৰ আত্ম তৃপ্তি হাঁহি শুনা গ'ল —“এইখিনি বাক কেনে পাল

চাৰাচোন আকো পঢ়ে।—

‘ধনী, দুখীয়া, সক, বৰ উচ্চ নীচ, স্পৃশ্য অস্পৃশ্য এইবোৰ বাক সৃজন কৰিছে কোনে ? নহয় নহয় জানো ? সৃষ্টিৰ আদিত কোনে কৰিছিল, কোনো বৰ নাছিল। সকলোৱে পাইছিল সমান অধিকাৰ। মানুহৰ গুণ অনুসৰি যিবোৰক বিভিন্ন ভাগত ভগাই দিয়া হৈছিল ; আক সেই অনুসৰিয়ে তেওঁলোকে পাইছিল নাম। সেয়া সেইবোৰ আছিল কৰ্মগত। কিন্তু আজি আমি দেখিবলৈ পাইছোঁ কি ? আজি সেইবোৰ কিবোৰে মানুহৰ জন্মগত। এইবোৰ কৰি নিজ স্বার্থ পূৰণৰ চেষ্টা কৰিছে। এমুঠি বিশ্ববাদীৰ দলে।’

আক শুনা—

‘আমি এঠাবোৰ বিৰুদ্ধে থিয় দিব লাগিব। কঠিৰ, কুসংস্কাৰ যেতিয়ালৈকে সমাজৰ পৰা উঠিব পৰা নাযায়, তেতিয়ালৈকে সমাজৰ উন্নতি নহয়।.....’

দেউতাকে পঢ়ি গ'ল। মোৰ শুনি, ভাল লাগিল। সদায়ে সভা-সমিতিত শুনি, কিতাপে-কাগজে পঢ়ি মুখস্থৰ দৰে হৈ গৈছে। আক নো কিমান শুনিম ?

“অ সত্যেন ; সত্যেন” বুলি ভিতৰলৈ সোমাই গলৈ। আজি দেখোন সত্যেনৰ কোঠাটো বৰ সুন্দৰ সজোৱা। কোঠাটোৰ মাজতে এখন মেজ—নতুনকৈ অনা হৈছে। ধক্ ধক্ কৈ এখনৰে মেজখন ঢাকা। মেজৰ বগা-কাপোৰ চাৰিখন চকি। কাৰোবাক খুৱাব চাবিওফালে নাইতা ? সত্যেনে ব্যস্ত ভাৱে

চাকবোৰক ইটো কৰ সিটো কৰ বুলি কামবোৰ ভগাই দি আছিল। কোঁতুহল দমন কৰিব নোৱাৰি তাক সুধিলে—“কিহে সত্যেন, কি কৰিছা !

“নকৰা ভাই ! দেউতাৰ বন্ধু দুজনমান আহিছে তেজপুৰৰ পৰা। বাতি ইয়াতেই থাকিব তেওঁলোকৰ খোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিছোঁ।” সি উত্তৰ দিলে।

“কিয়, তোমালোকৰ দেখোন প্ৰকাণ্ড ডাইনিং কম’ সজ্জিত হৈ আছে।”

“আছে সচাঁ, কিন্তু বান্ধনিঘৰ আৰু ডাইনিং কমৰ মাজৰ পৰা ‘পাৰটিচন’ নাই। একেটা ঘৰেই। তাতে আকো মাইতেও সেইখন টেবিলতে খায়।”

সত্যেনৰ কথাবোৰ কিবা কিবা যেন লাগিল। কয় কি সি ! বন্ধা বঢ়া খোৱা বোৱা কৰিলেই বা একেটা ঘৰতে, অশান্তি কিহৰ ?

“হ'ল বাক তেনেকুৱাই। কি হ'ল তাতে ?”

“তুমিও ভাল দিয়া ভাই, এই সাধাৰণ কথাটোকে বুজা। আমি বায়ুণ মানুহ। কিন্তু যি দুজন আলহী আহিব তেওঁলোক.....এই ধৰা মানে....

“নীচ কুলৰ অস্পৃশ্য—এয়েতো !” সি সঙ্কোচ কৰা দেখি ময়ে কৈ পেলালোঁ।

“ঠিক সেয়ে নহয়.....মানে আমাতকৈ অলপ তল খাপৰ। বুজিলো তো—মা দেউতা বুঢ়া মানুহ। বেয়া পায় দিয়াচোন যেনে তেনেকৈ খাবলৈ।”

“কিন্তু আলহীৰ সন্মানৰ বাবে তোমাৰ দেউতাহাই তো ?

ইয়াতে একেলগে খাব লাগিব।”

“তোমাৰ লগত নোৱাৰি দেখিছোঁ। ইমান
সবল হলে আজি আক কাম নচলিব।...ধৰা
আজি দেউৰাৰ কিবা ব্ৰত আছে, ভাত নাখায়।
বেচ সকলো গোলমালৰ ওৰ পৰিল।”

“অ” সকলৈ কৈ থলৈ, “তেন্তে তোমাৰ

আজি ওলাবলৈ সময় নহব, নহয় নে?”

“ওঁ নহবইতো তুমি আগবাঢ়।”

বেয়া লাগিব সত্যম আহিব নোৱাৰাত
বেচেৰা মানুহজন! তাৰ মিছাতে পইচা চাৰি
নিদিওঁ, সত্যমইতৰ বাবে লাগিব বু।।
বেগা বেগিকৈ ওলাই আহিলোঁ।। মানুহ
নাই, কবলৈ গল ছাগৈ।

“সাম্য, মৈত্ৰী, স্বাধীনতা সুবে গান গাওঁ

জগত বাসক একে ভাত ভাৱে চাওঁ।

বিসদৃশ কালে আহি অসম গ্ৰাসিলে

ভেটি মাটি নোপ পাব অমিল থাকিলে।”

—কমল কান্ত ভট্টাচাৰ্য।

কমবেড

বচনা—মেক্সিম গোকী

অনুবাদ—প্ৰভাত গোস্বামী

নগৰখনৰ আটাইবোৰেই আছিল অদ্ভুত আৰু
অস্বাভাৱিক। গীৰ্জাবোৰৰ কলনী বিলাক
ছিল আকাশ লম্বা, কিন্তু কল-কাৰখানা বোৰৰ
ওপৰি আৰু চিমনি বিলাক ‘বেল টাৱাৰ’তকৈও
উঁচৰে উঠি ওখ আছিল। ধূলি মাকতিৰ তলত
পৰি গৈ থকা ফুলা ফুলৰ নিচিনাকৈ এই ‘বেল
টাৱাৰ’ বিলাকো বেৰবোৰৰ মাজতেই লুকাই
ছিল। আনকি সন্ধিয়া প্ৰাৰ্থনাৰ ঘণ্টাৰ ধ্বনিও
দেৱালবোৰ ভেদি দূৰলৈ যাব নোৱাৰিছিল।
অটালিকা আছিল অসংখ্য। সিহঁত দেখিবলৈ
সোণা আছিল, কিন্তু মানুহ বিলাকহে আছিল
কালোৰেণু চেপেটা। সিহঁতে দিনৰ দিনটো
গলিগলিৰ মাজে মাজে ঘূৰি ফুৰিছিল—
কোনোপাই এমটি খাবলৈ পোৱাৰ আশাত, কোনো-
এটা আমাদ লভাৰ আশাত, আন কিছুমান চাৰি
ফালৰ চকত থিয় দি নিৰ্বলীয়ে বলীৰ ওচৰত কৰা
স্ব-সমৰ্পণ ব্ৰত চাই বৈছিল। বিজয়ী বীৰৰ দৰে
কোনো বিলাকেই আছিল বলী। ধনই আছিল

স্বাধীনতা আৰু কমতাৰ মূল। কমতা ভাল
পাইছিল আটোয়েই। ধনীবিলাকৰ বাহাদুৰি
আছিল দুখীয়াক ঘৃণা আৰু তিবক্ষাৰ কবাত
সিহঁতৰ কোনোৱেই ধন-সোণৰ ৰাণ-বাণনিতকৈ সঙ্গী-
তৰ মুৰ্ছনা ভাল নাপাইছিল। সিহঁতৰ মাজত
অনল আৰু অসূয়া আছিল চিৰ-বৰ্তমান। সিহঁত
শাসিত হৈছিল নিৰ্দয়তাৰ দ্বাৰা।

নগৰখনত বেলিৰ পোহৰ পৰিছিল সঁচা;
কিন্তু তাৰ জীৱন আছিল সদায় একাৰ আৰু তাৰ মানুহ
বিলাক আছিল একাৰৰ মাজৰ ছাঁৰ দৰে। সন্ধিয়া
চাকি লগোৱাৰ লগে লগে ক্ষুধাতুৰ তিৰোতাবোৰ
ৰাজ আলিলৈ ওলাই আহিছিল গ্ৰাহক বিচাৰি,
সুস্বাদু খাদ্যৰ মলমলীয়া গোন্ধে গোটেইখন ছাটি
পেলাইছিল আৰু পেটৰ ভোকত কল-মলাই
থকা নৰ-ককালবোৰে খাবলৈ নোপোৱাৰ ভাগৰৰ
দীঘল দীঘল হুমুনিয়াহ কাটিছিল। নগৰৰ বুকুত
এই হুমুনিয়াহবোৰৰ প্ৰতিধ্বনি উঠিছিল।

জীৱন আছিল তাত নিৰস আৰু অশান্তি

পূৰ্ণ। প্ৰতিজন মানুহেই তাৰ মিছলীয়া আৰু প্ৰত্যেকই প্ৰত্যেকৰ শত্ৰু। কেজনমানে নিজে ভাবিছিল সং বুলি, দৰাচলতে সিহঁত আছিল জন্তুকৈও বৰ্দ্ধৰ; যি কোনো হিংসা জন্তুকৈও নিষ্ঠুৰ। আটাইবোৰে ইচ্ছা আছিল বাচি থাকিবলৈ কিন্তু কোনোৱে নজানিছিল কেনেকৈ জীয়াই থাকিব লাগে।

আকাশ্য কলৱতী কৰিবলৈ কোন পথ লব লাগে সিহঁতে থিৰ কৰিব নোৱাৰিছিল; ছবুত-বোৰৰ পৰা পাইছিল পদে পদে বাধা।

প্ৰতি জনেই বৰ্দ্ধৰতাৰ পীড়ণত অসহায় ৰূপ লৈ আছিল আৰু জীৱনৰ প্ৰতি দেখুৱাইছিল লেবেলা আদৰ। প্ৰত্যেকৰ অন্তৰতে হেজাৰ হেজাৰ নিঃসহায় তনা-হাবী আৰু পীড়িত শেতা প্ৰতিচ্ছবি জিলিকি আছিল। সিহঁতে নিবৰে কেতিয়া মানুহক দুখৰ চেঁচানিব সুৰ, পীড়িতৰ আন্তৰ্ভাৱ, নিঃসহায়ৰ ওপৰত কৰা অত্যাচাৰৰ সামৰণি ঘটিব তাকেই বাট চাই আছিল।

তাত সদায়েই বিষাদ, অশান্তি আছিলেই আৰু নিবস নগৰখনৰ গীৰ্জাবোৰ দ'ম দ'ম ইটা আৰু শিলৰ গাঁথনিৰে বেষ্টিত জেলখানা যেন হৈ লাগিছিল।

জীৱনৰ ছন্দ আছিল হতাশ আৰু বেদনাৰ সুৰ, ঘৃণাৰ ফুঁচফুচনি, নিৰ্দয়তাৰ গোজবগী, হিংসাৰ থিচ্‌থিচ্‌গি.....

(২)

শোক আৰু নিৰাশাৰ ধুমুহাৰ মাজত, আৱশ্য-কতা আৰু আকাশ্যৰ উত্থান পতনৰ মাজত, অহংভাৱৰ কুঁৱলীৰ মাজত ভবিষ্যতৰ সোণালী সপোন দেখা এদলে সম্পদৰ প্ৰকৃত উৎপাদক অথচ

খাবলৈ নোপোৱা বোৰৰ মাজত বিপ্লৱৰ শুমুৱাই গৈ—সেইবোৰ সত্যৰ ফিৰিঙতি। নি-মানুহবোৰৰ অত্যাচাৰত উৎপাদনৰ যন্ত্ৰ বি-দাৰ কণা আৰু খোৰা হোৱা, শোকত ভাৰত দাসবোৰৰ সত্যৰ বাণী শুনি চকুত এটা আশাৰ বেঙনি ফুটি উঠে।

ভবিৰ তলত গছকি বখা এই অন্ধ বোৰে প্ৰথমতে নতুন কথাবোৰ অবিশ্বাসেৰে নিস্তৃত লাহে লাহে সিহঁতৰ অতদিনীয়া অ-বাণী মূৰ ডাঙি উঠিছিল, শক্তিমান বিলাকৰ মি-জালেৰে মেকাই বখা বাদোন চিঙি ও-আইছিল। সিহঁতৰ জীৱন আছিল তে-ই নি-সহা কৰিছিল অপমান, হেজাৰ বিজাৰ পাপে অ-খন কলুষ কৰি তুলিছিল, শক্তিমানৰ জ্ঞানৰ ব-বক্তাই মনটো কৰি তুলিছিল সজতিবিহী-এইবোৰৰ মাজেৰেই তিত্ত অপমানবোৰ ফ-হৈ আহিছিল। আৰু স-পোতা বিতৰা কথা একাকি ও-আছিল।

“কমবেড”

এইটো সিহঁতলৈ নতুন নাছিল। এই শব্দ সিহঁতে আগেও মুখৰ ভিতৰতে কৈছিল। ইয়া-আগলৈকে আন একেধৰে কথাৰ দৰে ই-আছিল একেধৰে। কিন্তু এতিয়া ই এটা ন-সবল আৰু স্পষ্ট ধ্বনি। ইয়াক কোৱা-নতুন অৰ্থ প্ৰকাশক ৰূপে। ইয়াত আছে ই-নিচিনাই টান আৰু উজ্জ্বল কথা।

সিহঁতে খুব সাৱধানতাবে এই শব্দটো প্ৰ-কৰিছিল আৰু উচ্চাংগ কৰিছিল। নতুন

থকা ঘৰ আৰু গীৰ্জাবোৰ বিষাদেৰে পৰি-পূৰ্ণ হল। মৃত্যুৰ নিস্তৃততাৰ দৰেই আনি পদূলি বোৰ নিঃপ্ৰাণ হৈ পৰিল জীৱনৰ গতি স্তব্ধ হৈ গ'ল—কিয়নো দাসবোৰে সিহঁতৰ অন্তৰৰ বেদনা প্ৰকাশ কৰিবলৈ ভাষা পাইছিল আৰু দৃষ্টিকৰ্তাৰ শক্তি বুজি পাইছিল।

সেই দিনবোৰ, জীৱনৰ অধিকাৰী বুলি ভবা শক্তিমান সকললৈ আছিল দুখৰ। এনিশাই হৈছিল হেজাৰ নিশাৰ নিচিনা, দুখ ইমানেই বেছি হৈছিল, বেদনা ইমানেই কঠোৰ হৈছিল যে নগৰৰ ঘৰে ঘৰে জ্বলা চাকিবোৰ জ্বলিছিল ধিমিক ধামাক-কৈহে, আৰু অতদিনে দুখীয়াৰ তেজ শুহি খাই এই নগৰখন সজা দৈত্যটোৱে কদাকাৰ কাঠৰ নিজীৱ স্তম্ভৰ নিচিনাই পৰিল। থিৰিকিবোৰে আজি জীৱনৰ নতুন গৰাকী সকলে নিৰ্ভয়ে, আনন্দেৰে আলিয়ে আলিয়ে ঘূৰি ফুৰা চাবলৈ ধৰিলে। সিহঁতৰো ভোক লাগিছিল, কিন্তু আগৰ তুলনাত সেই ভোকৰ জ্বালা সিমান তীব্ৰ নাছিল—কিয়নো সিহঁতে নতুন আনন্দৰ উমান পাইছিল। সিহঁতৰ চকুত আগৰ দিনৰ মুখৰ ছবিবোৰেই ভাঁহি উঠিছিল।

ইমান দিনে জেলখানাৰ নিচিনাকৈ আৱদ্ধ থকা নগৰ খনৰ বুকুৰ আলিবোৰেদি সিহঁতে ফুৰিছিল। ইয়াতেই সিহঁতে অসম্ভৱ বেদনা, কল্পনা কৰিব নোৱাৰা শাস্তি ভুগিছিল! আজি সিহঁত নিজেই জীৱনৰ গৰাকী, আইন গঢ়োতা আৰু স্ৰজোতা। সিহঁতৰ মুখৰ পৰা আনন্দ উল্লাসত আকৌ এবাৰ ওলাই আহিছিল।

“কমবেড!”

ওপজা কেচুৱাৰ প্ৰতি মাকে যি মৰম চেনেহ দেখুৱাই সিহঁতেও ইয়াৰ প্ৰতি তাকেই কৰিছিল। যিমানেই সিহঁতে এই শব্দটো অনুভৱ কৰি-ছিল সিমানেই সিহঁতে বেছি উজ্জ্বল, বেছি ধনীয়া যেন পাইছিল।

“কমবেড্!”—সিহঁতে কৈছিল।

এই শব্দটোৱে সমগ্ৰ পৃথিবীক একত্ৰিত কৰিবলৈ, নতুন বান্ধোনেৰে বান্ধি আটাইকে স্বাধীনতাৰ উচ্চ শিখৰত তুলিবলৈ আৰু মানুহৰ স্বাধীনতাৰ প্ৰতি সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰিবলৈ অহা বুলি সিহঁতে ভাবিছিল।

যেতিয়া এই শব্দটোৱে অন্তৰবোৰ অন্তৰ স্পৰ্শ কৰিবলৈ পাৰিলে, তেতিয়াই এদিনাখন দাসবিলাক স্বাধীন হ'ল; সিহঁত আৰু দাস হৈ নাথাকিল। এদিনাখন সিহঁতে গোটেই নগৰৰে প্ৰভুসকলৰ আগত ঘোষণা কৰিলে।

“যথেষ্ট।”

ক'বাত জীৱনৰ সোঁত থমকি ব'ল। কিয়নো সিহঁ-তেই আছিল প্ৰাণ। পানীৰ ধাৰ বন্ধহৈ গ'ল। ছুই নুমাই গ'ল, গোটেই নগৰখনেই একাৰত ধপিয়াৰ ধৰিলে। শক্তিমান বিলাক কেচুৱাৰ নিচিনা নিঃসহায়—অৱস্থাত পৰিল।

শোষণকাৰীসকলৰ অন্তৰত ভয়ৰ সঞ্চাৰ হ'ল। নিজৰ উলাইতে সিহঁতৰ উৰ্দ্ধমুকনি লাগি ভয়ত আৰু আতঙ্কত বিদ্ৰোহীবিলাকৰ প্ৰতি সিহঁতে ঘৃণা ত্যাগ কৰিলে।

কুখাৰ তীব্ৰ জ্বলাই সিহঁতক অগ্নিৰ কৰিলে। সিহঁত লৰা হোৱালীবোৰে একাৰৰ মাজতে ধপিয়াবলৈ ধৰিলে।

ইয়েই বৰ্তমানৰ মিছাৰ সপোনৰ মাজত সোণালী ভবিষ্যতৰ উজল শঙ্খনাদ। ন জীৱনৰ আশা পালিছে প্ৰত্যেকেই—সকলোৱেই।

(৩)

সেই সিদিনালৈকে এই বাটটোতে আধাপোটে থকা পশু এজনীয়ে সামান্য ধনৰ বিনিময়ত তাইৰ নাবীত্ব বেচিবলৈ খাপ লৈ আছিল। আজি বেপ্ৰা কথাবাৰেই বৰ টান, তাই আজি তাৰ আক পুণৰাভিনয় কৰিবলৈ সাত কৰা নাই। আগৈয়ে কেতিয়াও এই বাটেৰে নহা মানুহ এখন আহি তাইৰ কান্ধতে হাতখন থৈ কাল;

“কমবেড”—যেন তাইৰ কোনোবা আত্মীয় তাই লাগকৈ ল'জকুৰীয়া হাঁহি এটি মাৰিলে। আনন্দত তাইৰ দচকু চলচলীয়া হৈ পৰিল। ইমান আনন্দ তাই আগৈয়ে কেতিয়াও পোৱা নাছিল। কালি মাথোন সন্দেশৰ চকুৰে চোৱা চকুলো—নবজাত আনন্দৰেই চিন। এনে আনন্দ ত নগৰৰ সকলো সমাজছাত শোভা আৰু চেচাঁ চকুতেই বিৰিঙি উঠিল।

সেই সিদিনালৈকে যিবিলাক বাটৰ ভিকত্ৰে কুৱেৰটতৰ এটা পইচাৰ বাবে টান কথা শুনিব লাগিছিল, সিহঁতোও এই যাদুৰ শব্দ শুনিছিল।

শিলগুটিৰ বাণবাননিত কান কলা হৈ পৰা, আজীৱন আধাপেটীয়েই কটাই যোৱা টমটম গাড়ীৰ চলকেও এই শব্দটো শুনিছিল। সিহঁত আজি আনন্দৰে, হাঁহিগুথে ওচৰৰে ঘোৱা জনক শুনিছিল।

“উঠিবা নেকি—কমবেড”

ওচৰৰে ঘোৱা জনে তালৈ চাই মূৰ জোকাৰি

মিচিকিয়া হাঁহি এটা মাৰি কৈছিল, “ধনাবা কমবেড! নালাগে, মই বেছি দূৰলৈ নাযাওঁ।”

হাঁহি হাঁহিয়েই চালক জনেও খুব জোৰে গাড়ী চলাই গুচি গৈছিল। বাটে বাটে কুৰি ফুৰা মানুহৰ জুমাৰাৰ মাজত এই একেটা কথাৰে সলনা সলনি হৈছিল,

“কমবেড”

ৰাজহালিৰ ওপৰত বঢ়া মানুহ এজনক আজি মেল মাৰি থকা জুম এটাৰ পলিচ এজন ওচৰ চাপিল। অলপ সময় তেওঁলোকৰ আলোচনা শুনি উঠি কলে;

“হালিবাটত মেলমাৰি থকাটো আইন বিৰুদ্ধ কথা। ড'ঙৰীয়া সকল, অনুগ্ৰহকৈ আপোনা-লোক আতৰি যাওক?”

এক মন্ত্ৰৰ মনে মনে থাকি সি কোমল স্তৰেৰে কলে;

“কমবেডসকল।”

অন্তৰ্বেৰে এই শব্দটো ভাল পোৱা সকলৰ মনত একতাৰ মহানন্ত্ৰী কপী এই যাদু শব্দটোৰ উদ্ভৱক সকলৰ অন্তৰত ই আজি ধ্বংস হব নোৱাৰা অন্ত হব নোৱাৰা।

সৈন্য বিভাগৰ যিবিলাকে এদিনাখন এই স্বদেশপ্ৰেমী সকলৰ স্বদেশপ্ৰেমৰ পুৰস্কাৰ দিছিল শান্তিৰে তেওঁলোকেও আজি শাহীপাতি থিয় হৈ এওঁলোকক অভিবাদন জনাইছে।—“কমবেড!”

নগৰৰ ঠেক গলি বাটবোৰত, ওখ দেৱাল-বোৰৰ মাজত—সকলোতে ভাতৃ মূলভ একেটা শব্দৰ প্ৰতিধ্বনি উঠিছে;

“কমবেড”।

অত অত ধিমি ধিমি জলি থকা জুই বোৰ গো—হোৱাই জলি উঠা উঠা যেন হৈছে। ইয়ে ভত্থৰ ইন্ধনো এনেকৈ উজলাই ৰাখিব। ই আমাক কলুষিত কৰা পৃথিৱীৰ অন্যায়, ঘৃণা হিংসাৰ অৱসান ঘটাব, সৎ, মহৎ লোকসকলৰ হৃদয়ৰ সোজা সূত্ৰ বঢ়িব।

অন্যায় অত্যাচাৰে ৰাজত্ব কৰা মৰা নগৰ খনৰ বুকুত সিহঁতে বিশ্বাসৰ গুটি সিঁচি দিছিল। অশান্তিৰ ধুমুহা, নিৰাবন্দৰ মাজত একেটি মাথোন শব্দই ভবিষ্যতৰ সন্ধাগী পোহৰৰ দৰে অন্তৰে অন্তৰে জিলিকি উঠিছিল।

“কমবেড”

—০৪—

সিহঁত কেতিয়া ৰাতনা হব?

—পূৰ্ণ কৃষ্ণ দাস।

পুহমহীয়া জাব! ঘন কুঁৱলীয়ে গোটেই জগতখন ঢাকি পেলাইছে। মাজে মাজে একো চাতি পুৱতি নিশাৰ শীতল বতাহ মাৰি কুঁৱলী বোৰ চাৰিও ফালে সিঁচবিত কৰি পেলাইছে। চাৰিও ফালে কেৱল নীৰবতা আৰু নিস্তৰ্দ্ধতাই বিদ্যাজ কৰিছে। সকলো টোপনিত লাল-কাল। সেই গহীন নাৱৰতাক ভেদ কৰি হঠাতে বাজি উঠিল টং... টং কৈ ষ্টেচনত চাৰি বজাৰ গাড়ীৰ ঘণ্টা। সেই ঘণ্টাৰ শব্দত যাৰ পাই ধৰ্ফৰ্ফকৈ বিচনাৰ ওপৰতে উঠি বহে সি। বিচনাৰ ওপৰতে থকা থিৰিকখন ডাঙি সি বাহিবলৈ চায়, পোহৰ হৈছে নে নাই। বাহিবৰ এজাক চেচা বতাহে

তাৰ গোটেই গাটো কপাই পেলাই। “ইস বৰ জাব—” সি হঠাতে কৈ উঠে। তাৰ কাষতে শুই থকা ঘৈণীয়েকৰ মুখলৈ সি এবাৰ চায়... মাতিবৰ মনেৰে কিন্তু নামাতে তাই এতিয়াও টোপনিত। চাৰিটা বাজি গল। গাড়ী আহিবলৈ আৰু বেচি দেবি নাই সি নিজে নিজে কয়। তাৰ সেই কথা কেইটাত ঘৈণীয়েক লখিমীয়া যাৰ পায়।

“অ তুমি উঠিল?” লখিমীয়াই মুখখন মোহাবি গিৰীয়েকলৈ চাই কলে। “উঠিলো লখি!” গাড়ী আহিবৰ হৈছে। যাছোন সোনকালে চাহ এটোপা কৰগৈ।

“বাক বাওঁ । তুমি মূখ হাত ধোৱাগৈ”
এই বুলি তাই চাকিটো জ্বলাইলৈ বান্ধনি ঘৰলৈ
গল ।

অলপ সময়ৰ পাছতে লখিমীয়ায় এবাটি চাহ আনি
বামসুন্দৰৰ আগত থলে । “এইয়া চাহ দিচৌ ।
গৰমে গৰমে খাই লোৱা, গাটো গৰম লাগক ।”
“বাক” বুলিকৈ বামসুন্দৰে তাৰ ফটা কাপোৰখন
ভালকৈ মূৰে গায়ে মেৰিয়াই ললে । পাছত
চাহৰ বাটিটো লৈ লাহে লাহে খাবলৈ ধৰিলে ।

—“অ” শুনিছা ! আজি কিন্তু সোনকালে
আহিবা । যোৱা নিশাও একো খোৱা নাই ।
ভোকত দুখ পাবা” । লখিমীয়াই গিৰীয়েকলৈ
চাই কথা কেইটা একে উসাহতে কলে ।

মোৰ কথা যে কৈছ তই জানো কিবা খাই-
ছিলি ? তয়ো দেখো লঘোণে অ’ছি” । কালিৰ
দিনটো কাম নকৰোটেই এবেলা লঘোণ খাটিব
লগা হল । অজিও বা কি হয় ! গা বেয়া
কৰিলে আজিও কাম কৰিব নোৱাৰিম । কাম
নকৰিলেনো পইচা ওলাব কৰ পৰা, আক পইচা
নহলে খাবলৈ পামেই বা কৰ পৰা ? “আমাৰ
কাৰণে ঈশ্বৰ নাই, নহয় লখি ।” কথা কেইটা সি
বৰ বেজাৰে কয় ।

“কিয়-আমাৰ কাৰণে ঈশ্বৰ নহব ! ঈশ্বৰ সক-
লোৰে কাৰণেই আছে । বাক যোৱাছোন ।
গাৰ অস্থখ কৰিলে কাম কৰিব নালাগে, গুছি
আহিবা । সিদিনা সোঁ মোজাদাবৰ ঘৰত ধান
বানি দিয়া চাৰি অনা পইচা পাব লগীয়া আছে ।
তাকে কৈ মেলি আনি এই সাজটোৰ দিহা
কৰিম ।

বামসুন্দৰে আক একো নকলে । সি
পৰা ওলাই লাহে লাহে ষ্টেচন বুলি খোজ লৈ
বাটত গৈছে আক ভাবিছে । ভাবিছে তাৰ দুখ
আগৰ দিনবোৰৰ কথা । সি যেতিয়া বাগিচা
চাকৰী কৰিছিল,—বাগিচাৰ বৰ চাহাবৰ চৰী
আছিল তেতিয়াৰ কথা । তেতিয়া সিহঁতৰ নাই
কি ? সিহঁতৰ ধন বস্তু সকলো আছিল
সিহঁতে তেতিয়া আনক সহায় কৰিছিল । কি
ক’লে এতিয়া সিহঁতৰ জীৱনৰ এক মহান
বৰ্তন আনি দিলে । আজিৰ সাজ খাই কাইলৈ
সাজৰ কথা ভাবিবলৈও তাহাঁতৰ আজি উপায়
নাই ।

—তাৰ সেই সৰু ছোৱালীজনী মিনীৰ, তেতিয়া
বহুত ছবছৰ । সি তাইক বৰ মৰম কৰিছিল
মৰমতে তাইক সি লগে লগে লৈ ফুৰিছিল
লখিৰটো কথাই নাই । মিনীৰ আলপৈচা
ধৰিয়েই তাই ব্যস্ত । কিন্তু ঈশ্বৰৰ এইবোৰ দেখি
শুনি সহ্য নহল । এদিন হঠাতে মিনী গ্ৰহণীত
পৰিল । কত ধন ভাঙিলে সুন্দৰে তাইৰ লগত
কত দিন মাকে তাইৰ লগত নিশা উজাগৰ
কটালে, কত ডাক্তৰ কবিৰাজৰ সিকিৎসা কৰালে
কিন্তু একোৱেই ফল নধৰিলে । মিনীক এইবোৰ
একোৱেই ভালৰ ফাললৈ আনিব নোৱাৰিলে ।
কালে এদিন সিহঁতক কন্দোৱাই সিহঁতৰ বুকু
পৰা—মিনীক চিৰদিনৰ কাৰণে আঁতৰাই লৈ গল ।
তেতিয়াৰে পৰা মনৰ দুখত সুন্দৰে কাম কৰি-
বলৈ নোযোৱা হল । লখিয়ে তাক কত কলে,
কত বুজালে কিন্তু সি আক কাম কৰিবলৈ
নগল । দুখে বেজাৰে দিনে দিনে ছবছৰ হৈ

শেতে সিও বেমাৰী হৈ পৰিল । বহি খাওতে
লাহে লাহে সকলো শেষ হ’ব । বৰ চাহাবেও
গৰ দাবা কাম নচলাত তাক বিদায় দি আন
মানুহ ললে । তাৰ পাচত সি ঘৈণীয়েকক লৈ
কত ঠাইত কাম বিচাৰি ফুৰিলে কিন্তু কতো
কোঁ কাম নাপালে । শেষত সিহঁত ইয়ালৈ
হ’ল । এঘৰ মানুহে মৰম কৰি সিহঁতক
ধৰিলে এটা ঘৰ দিলে । আক শেষত উপায়
হাতে থাকি সি ফেশ্বনৰ যাত্ৰীবীলাকৰ মাল
বঢ়িৱাত লাগিল । কিন্তু ইমানতো ভগৱানে
সিহঁতক চকু মেলি নাচালে । দুবেলা কঠোৰ
পৰিশ্ৰম কৰিও সিহঁতে পেট ভৰি খাবলৈ
নপায় । এই বিলক ভাবি ভাবি দুটোপা
চক্কো বৈ গল তাৰ ধুগালেদি । সি যে আহি
ষ্টেচন পাইছে সেই কথা তাৰ মনতে নাই ।
কত গাড়ীৰ ঘৰ্, ঘৰ্, শব্দ শুনিছে তাৰ চমক
গিলিল ।

সুন্দৰে লবালবিকৈ গাৰ কাপোৰখন মূৰত
ভালকৈ মেৰিয়াই গাড়ীৰ ওচৰ পালেগৈ । কোনোবা
জন যাত্ৰীয়ে মাতিলে বাম সুন্দৰৰ ফালে চায়
“এই কুলি ; এই কুলি ! এই ফালে আহ ।” বাম
সুন্দৰে যাত্ৰীজনৰ ওচৰলৈ গৈ কলে “কুলি
গিৰি নেকি বাবু” “অ—মোৰ এই বস্ত্ৰবোৰ
মূৰত তুলি দিব লাগে । কিমান লবি ক”
বিমানো লম । বহুত মাল আছে—। চাইচিতি
কোঁ দিব বাবু । বাক চাৰি অনা দিম । ল,ল,
সোনকালে তুলি ল”

“চাৰি অনা”—বামসুন্দৰে জোৰ কৰিয়েই
কলে । তাৰ পেটে পেটে বৰ খং উঠিল ।

ইমান কাম কৰাই অথচ ইয়াৰ বাবে দিয়ে চাৰি
অনা পইচা । এনে স্বার্থপর মানুহবোৰ । সিহঁতে
আমি মানুহ নহও বুলিয়েই ভাবে । এইবোৰ
ভাবি চিন্তি থাকোঁহি আন এটা কুলিয়ে আহি
“হাম লেগা বুলি তুলি ললে বস্ত্ৰবোৰ । সুন্দৰে
আক একো প্রতিবাদ নকৰিলে ! এনোত এজন
কোট পেণ্ট পিন্ধা বাবুৱে তাক মাতি কলে
“হেৰ ! মোৰ এই বস্ত্ৰবোৰ লৈ বল ।” পাৰিবি !
সি একো সামতিলে মাথো বস্ত্ৰবোৰ মূৰত তুলি
ললে ।

“বাবু কোন ফালে যাব লাগিব” বামসুন্দৰে সুধিলে ।
“ময়ো গৈছো বল” এই বুলি বামসুন্দৰৰ আগে
আগে বাবুজন যাবলৈ ধৰিলে । অলপ বাট গৈয়ে
তেওঁ কলে “হেৰ তোৰ বহুত বস্তু হৈছে । চাওঁ
চুটকেচটো মোক দে” ।

“নালাগে বাবু মায় পাৰিম ।”

“নহয়, চাওঁ চুটকেচটো মোক দেছোন” এই
বুলি তেওঁ চুটকেচটো হাতত ললে ।

বামসুন্দৰে এইদৰে বহুত মানুহৰ মালবস্তু বিচনা-
পাটি কঢ়িয়াইছে কিন্তু আজিলৈকে সি এনে ভাল
বাৰহাৰৰ মানুহ কেতিয়াও পোৱা নাই । এই
মানুহজনক তাৰ আগতে দেখাও মনত নপৰে ।
মানুহজননো কোন-জানিবৰ তাৰ বৰ ইচ্ছা হল ।
সি সুধিলে, “বাবু আপুনি আগতে ইয়াত নাছিল
নেকি ? মই আগতে ইয়াত আপোনাক দেখা
নাই ।”

“অ মই বহুত দিন ইয়াত নাছিলো মই
থাকো যোৰহাতত । তাৰ এখন চাহ-বাগিচাৰ মই
মেনেজাৰ ।”

“চাহ-বাগিচাৰ মেনেজাৰ” তাৰ মুখখন গধুৰ হৈ উঠে। সিওটো এদিন চাহ-বাগিচাত কাম কৰিছিল। তাৰ চকুৰ আগত ভাহি উঠে দুবছৰৰ আগৰ তাৰ স্থখৰ দিনবোৰ। “বাবু দুবছৰমান আগতে ময়ো বাগানতে চকীদাৰ কাম কৰিছিলো” সি কলে।

“পাছে কিয় এৰি দিলি?”

উদ্ভৱত বামসুন্দৰৰ এটা ভূমীয়াহ ওলাল। সি কৈ গল তাৰ দুবছৰৰ আগৰ জীৱনটোৰ কথা, আকৌ কৈ গল তাৰ মৰমৰ ছোৱালী মিনীৰ কথা—তাই সিহঁতক কেনেকৈ এৰি গল। তাইয়ে তো আজি সিহঁতৰ এই দুখৰ এখৰ কাৰন।

“বাবু তেতিয়া মোৰ ছোৱালীজনী, মিনীৰ দুবছৰমান। তাইয়ে আমাৰ প্ৰথম সন্তান আছিল। কবলৈ গলে তাইয়ে আমাৰ শেষৰো সন্তান কাৰন তাই জন্মৰ পাছত আৰু আমাৰ কোনো লৰাছোৱালী হোৱা নাই। তাইয়ে আমাৰ প্ৰথমৰ ছোৱালী কাৰনে তাইক মই আৰু লখি অৰ্থাৎ তাইৰ মাকে বৰ মৰম কৰিছিলো। তাই চকুৰ আগত নাথাকিলে আমাৰ পেটলৈ ভাত নগৈছিল। খাওঁতে বহোতে কেৱল মিনীৰহে কথা আমাৰ মাজত হৈছিল। কিন্তু ঈশ্বৰে তাইক আৰু আমাৰ মাজত বেচিদিন নাৰাখিলে। তাই যোৱাৰ লগে লগে আমাৰ সকলো গল। বাগিচাৰ চাকৰী গল ধন সম্পত্তি গল আৰু শেষত দায়ত পৰি হলো ফেচনৰ মাল কঢ়িওৱা কুলি। কিন্তু তাকে ক'ও যদি দুবেলা দুমাজ পেটভৰি খাবলৈ পালোহয় তেও আছিল। এনে কাম নকৰিবলৈকে কত ঠাইত আন এটা কাম বিচাৰিলো কিন্তু কতো এটা কাম

নাপালে। কি কৰিম সকলো যে কৰ্মফল।” অলপপৰ ভাবি বাবুজনে কলে “তই বাগিচাৰ কাম কৰিব?” “পালেটো কবোয়েই। কিন্তু ক'ত? কোনে ভাল কাম এটা পালে কুলি বেচিব কাম কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে।”

“হুওঁতে ময়ো তোক.....কাম এটা দিব পাৰে যদিহে কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰ। আমাৰ বাগিচাতে এটা চকীদাৰৰ দৰকাৰ হৈছে। কামটো বেচ নহয়। দৰমহাও বেয়া নহয়—দুকুড়ীৰ ওপৰ হ'ব। কাম কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিলে দুই-চাৰি দিনৰ ভিতৰতে ওলাব লাগিব। পাছে তোৰ..... কাম কৰিবলৈ ইচ্ছা আছেতো।

“সেইটো আৰু সুধিব লাগিছেনে বাবু? এটা ভাল উপায় পালেনো ইমান তেজক পানী কৰা ক'ই কৰি দিন কটাবলৈ মোৰ কি আনন্দই পাইছে। কিন্তু.....আমি যে বৰ দুখীয়া মানুহ বাবু! পইচাৰ অভাৱত প্ৰায়ে লঘোণে থাকিব লাগে। এনেকুৱা অৱস্থাত আমি বিদেশলৈ কাম কৰিবলৈ যাবলৈ গাড়ীৰ ভাৰা পাও কৰ পৰা?

“তই গাড়ীৰ ভাৰাৰ কথা ভাবিব নালাগে। অকল যাৰি নে নাযাৰ সেইটোহে ক’?”

“মইতো কৈছোৱেই বাবু! আকনো মোৰ কি আপত্তি আছে। আমাৰ নিচিনা.....দুখীয়াৰ এই ফেৰা উপকাৰ কৰিলে, ঈশ্বৰে আপোনাৰ ভাল কৰিব।”

“বাক তোৰ ঘৰ ফেচনৰ পাছফালেই নহয়? “হয় বাবু;—আলিৰ দাতিতে।” মানুহক শুধিলেই আমি থকা ঘৰটো দেখুৱাই দিব।

“বাক নেন্তে—কেইদিন মানৰ ভিতৰতে তই

তোৰ তালৈ মই এজন মানুহ পঠাই দিম। তেওঁ তেওঁতক বোন গাড়ীত উঠি ক'ত যাব লাগিব, আৰু কেতিয়া যাব লাগিব সকলো বুজাই কব। তেওঁ কোৱা মতে গলেই আমাৰ বাগিচা পাবিগৈ। ম...গাড়ীৰ ভাড়াও তহঁতলৈ তেওঁৰ হাততে পঠাই দিম, বুজিছ?

“সুন্দৰে কৃতজ্ঞতা পূৰ্ণ দৃষ্টিৰে তেওঁলৈ ক্ষন্তেক চাই থাকি উত্তৰ দিলে....“ভাল বাবু।

কিছু দূৰ গৈ “যোৱাৰ পাছত, সুন্দৰে লাহে কৈ কলে, আপোনাক আৰু কিমান দূৰ আগবঢ়াই থব লাগিব বাবু,?”

—অ সোঁটো ঘৰ পালোহিয়েই নহয়। আহ, সোমাই আহ। হেৰ বস্তবোৰ সোঁ কোঠাটোতে একাঘৰীয়াকৈ থগৈ। মই ভিতৰলৈ গৈছো। তই অলপ বৰি, বুজিছ?”

বামসুন্দৰে বস্তবোৰ লাহে লাহে মূৰৰ পৰা নমাই ভালকৈ ধৰলৈ ধৰিলে। নিশা একো নোখোৱাৰ কাৰনেই নেকি তাৰ আজি গাটো দুৰ্বল যেন লাগিছে; আনকালে সি ইয়াতকৈ বহুত বেচি মালবস্ত কঢ়িয়ায়, কিন্তু তেতিয়াতো তাৰ এনে কেতিয়াও হোৱা নাই। সি ঠিয় হৈ থাকিব নোৱাৰি বস্তবোৰৰ ওচৰতে বহিছে, এনেতে এজন মানুহে কিছু জলপান আৰু চাহ এবাটি ভিতৰৰ পৰা আনি তাৰ আগত থৈ কলে “চাহ ধোৱা।” বামসুন্দৰে অবাক হৈ মানুহজনৰ মুখলৈ অলপ সনয় চাই থাকি কলে “বাবু এতিয়া নাহিব নেকি?”

“তেওঁ চাহ খাব ধৰিছে। তুমি চাহ খোৱাছোন তেওঁ এতিয়াই আহিব।” মানুহজনে কলে।

সুন্দৰে লাহে লাহে জলপান খাবলৈ লাগিল। খাই শেষ কৰিছে এনেতে বাবুজন ওলাই আহিল। হেৰ চাহ খালি?” বাবুজনে সুধিলে।

“খালো বাবু।

“অ...বাক” এই বুলি তেওঁ পাচটকীয়া নোট এখন উলিয়াই বামসুন্দৰৰ ফালে আগবঢ়াই দি কলে “এয়া নে তোৰ পইচা।”

বামসুন্দৰে ভয়ে ভয়ে তাৰ হাতখন আগবঢ়াই নবঢ়াওঁকৈ আগবঢ়াই দি কলে “বাবু মোৰ হাতত তো খুচুৰা.....।”

“ল ল, মই তোক খুচুৰা চুচুৰা বিচৰা নাই। এই পাচ টকাকে তোক দিছো। তহঁতে ইয়াৰে খৰচ পাতি কৰি এই কেইদিন খাবি। হেৰ নে নিনিয় কিয়, কি ভেৰা লাগি মুখলৈ চাই আছে?”

বামসুন্দৰে টকা কেইটা লৈ তললৈ মূৰ কৰি লাহে লাহে কলে “বাবু আপুনি আমাক বহুত উপকাৰ কৰিছে।”

“বাক থ এতিয়া সেইবোৰ কথা। হেৰ শুন, তহঁতে বাগিচালৈ যাবলৈ ঠিক হৈ থাকিব। মোৰ মানুহ গৈ পালেই তেওঁ বুজাই দিয়া মতে তহঁতে সোনকালে বওনা হ'ব। বাক তই এতিয়া যাগৈ।”

“বাক বাবু এতিয়া যাওঁ তেন্তে”, এই বুলি বামসুন্দৰে দীঘলীয়া চালাম এটা কৰি ঘৰৰ ভিতৰৰ পৰা ওলাই যাবলৈ বুলি খোজ ললে।তাৰ মনটো আজি বৰ পাতল যেন লাগিছে তাৰ মুখত অজি অলপো দুখ বেজাৰৰ ছাঁ নাই। সি আগৰ দৰে তাৰ অতিতৰ দুখ-কষ্টৰ দিন

বোবৰ কথা নাভাবি আজি সি ভাবিছে তাৰ ভবিষ্যতৰ বাগিচাৰ চাকৰী জীৱনটোৰ কথা। —সি নানা কথা ভাবি ভাবি আহি বজাবৰ ঘৰ পালেহি। তেতিয়াহে তাৰ ঘৰলৈ মনত পৰিল।” ইম আজি যে ঘৰত খুদ এমুঠিও নাই; ঘৰলৈ গৈ খাম কি? “লখি”জনী ইমান পৰে মৌজাদাৰৰ ঘৰৰ পৰা পইচালৈ ঘূৰি আহিব পায়। তাই চাইগৈ এতিয়ালৈকে একোকে খোৱা নাই। চাউল পাত কেইটামান সোনকালে কিনি নি “লখিক” বান্ধিবলৈ দিবলৈ লাগিল। অ—মিঠাই অলপ মানো “লখিলৈ নিব লাগিব”—এইবোৰ ভাবি সি বজাব সোমাল। বজাবত মানুহ আজি বৰ ভীৰ। অহা আহিছে, যোৱা গৈছে, কিনাই কিনিছে। সুন্দৰে সেৱ আধৰ চাউল পাত আৰু অলপ মিঠাই কিনি তাৰ কাপোৰ খনেৰে ভালকৈ বান্ধি লৈ বজাবৰ সৰু গলি এটাই দি মানুহৰ ভীৰ ঠেঁসি ওলাই আহিব ধৰিছে, এনেতে কিবা এটা পৰাৰ শব্দ তাৰ কাণত পৰিল। সি হফাল সিকফালকৈ চাই দেখে এটা টকাৰ বেগ মাটিত পৰি আছে। বেগটো দেখি লেই তাত যে শ পাচেক টকা আছে সেইটো বুজিব পাৰি। বোধহয় কোনোবা ধনী মহাজনৰ টকা অলপতে জেপৰ পৰা পৰি গৈছে। সুন্দৰে অলপ সময় বৈ বেগটো তুলি লবলৈ গল—কিন্তু নোৱাৰিলে। কিহবাই যেন তাক বাধা দিলে এনেতে কেইটামান স্কুলীয়া লৰাই আহি তাৰ ওচৰ পালেহি। ৰাম সুন্দৰে সিহঁতক চিনি পায়। আটাই কেইটা ধনী মানুহৰে লৰা। সিহঁতৰ ভিতৰে এটাৰ বেগটোৰ ওপৰত

চকু পৰিল। সি সুন্দৰক ঠেলামাৰি অহি বেগটো তুলিলে আন লৰা কেইটালৈ চাই কলে “আজি দাঙ মাৰিলো বহ।” বাকী লৰা কেইটাই “কি হল, কি পালি” বুলি তাৰ ওচৰ পালেগৈ—

“কি হব আৰু টকা”—সি কলে। “ভাল হল—পূজাটোও আহিছে, খৰচ পাতিকে ওলাব তেও। কোনেও দেখা পোৱা নাইতো?”

“নাই নাই কোনেও দেখা নাই—পিছে যে মটীয়া তোৱহ কথা কব নোৱাৰিলো। সিহঁত দেখিব পায়। দেখিছানে আমাৰ ফালে কেনেকৈ চাই আছে”—

“এহ তাকো ভয় কৰিব লাগিছে। তাৰে কেইটামান টকা দিলেই হল। টকা পালে সি কাক কবলৈ যাব?” আহোঁন তাক কও—“এই তই ইয়াত কি কৰিছ?” —আপোনালোকক চাইছো বাবু—মোক টকা কেইটামান দিয়ক”

—“এতিয়াই আপোনালোকে পাইছে নহয়? সেইটো ময়েই আগতে দেখিছিলোঁ।” “হয়নেকি বাক তই কাকো নকৰি। আমি তোক কুৰি টকা মান ৰূপ ইয়াৰ পৰা দিম। পিছে এতিয়া টকা দিলে বেগটো কোনোবাই দেখিব। গধূলি কৈ তই আমাক ইয়াতে লগ ধৰিবি। আমি ইয়াতে তোলৈ বৈ থাকিম। বাক এতিয়া তই সোনকালে ইয়াৰ পৰা যোগে।

“বাক যাওঁ” বুলি বেগা বেগিকৈ তাৰ পৰা সি ওলাই আহি বাট পালেহি। সি আৰু কত পলম নকৰি ঘৰলৈ খোজ ললে।

“কুৰি-টকা ৰূপ পালে কাপোৰ কানি কেই তোখ মানকে লব লাগিব। আন হওক নহওক “লখিক” শাৰী এখন আনি দিবই লাগিব। ইফালে সিকফালে যাওতে পিন্ধিবলৈ তাইৰ ভাল শাৰী এখন নাই—এইদৰে ভাবি আহি সি ঘৰ পালেহি। সি অহা গম পাই লখি ওলাই আহিল।

—“তোমাৰ আজি ইমান পলম হল?” তাই কলে,

—“অ অলপ পলম হলতো”।

ধিয় হৈ থাকিল যে,—বহা। সুন্দৰে হাতৰ টোপোলাটো এফালে থৈ বিচনাৰ ওপৰতে বহিল। “বা চাহ এটোপা কৰোঁগৈ” এই বুলি তাই ঘৰলৈ ওলাল বান্ধনি ঘৰলৈ “মই চাহ নাখাও বন্ধি, খাই আহিছো। তই খাব যদি খাইগৈ। ইয়াতে তোলৈ অলপ মিঠাই ও আনিছো”।

—“ময়ো তোমালৈ বৈ বৈ তুমি নহা দেখি এই নাত খালো”।

—“পিছে “লখি” তই এটা কথা শুনাই নাই”

—“কি কথা কোৱাছোন”

—“মই বাগিচাত চাকৰি এটা পাইছো নহয়।

—এই বুলি সি তাইৰ আগত কেনেকৈ সি আজি মেনেজাবক লগ পালে, তেওঁ তাক কত টকাৰ দিব, খৰচ খাবলৈ আজি পাছ টকা দিলে আদি সকলো ডাঙি কলে।

—“পিছে কেতিয়াকৈ বাগিচালৈ যাওঁ বুলিছা?”

—“কিয়, তই হবলা নাযাৱ”

ঘৰলৈ নিদিয়া যদি নাযাও।”

—“তোক হলে মোৰ অকলে এৰি থৈ যাবলৈ ভয় লাগে,—মোক এৰি জানোচা কাৰোবাৰ লগত”—

“ইস, যোৱা তোমাৰ লগত আৰু কথা নাপাতো—কৃত্ৰিম খং কৰি তাই আতৰি যায়। তাইৰ অলপ আগতে জুইৰ তাপত বঙা হৈ থকা গাল দুখন লাজত আৰু বেচি বঙা হৈ উঠে। সুন্দৰে তাইক হাতত ধৰি টানি আনি কাষতে বহুৱাই লয়।

—ইস এইজনীৰ খংটো উঠিলেই। মই ধেমালীহে কৰিছিলো। আমি দুখীয়া হলো বুলি ধেমালিও কৰিব নাপাইনে? তই বেয়া পালি নেকি লখি?”

“লখিয়ে” অলপ বৈ ভঙা ভঙা মাতেৰে কলে “নাই পোৱা”।

“চাও বাক মোৰ মুখলৈ চা ছোন”—সুন্দৰে তাইৰ মুখখন ডাঙি ধৰিলে। তাই সুন্দৰৰ মুখলৈ এবাৰ চাই আকৌ তলমূৰ কৰিলে। সি মৰমতে তাইৰ কোমল বুকুখন টানি আনি তাৰ বুকুত সাবতি ললে আৰু তাইৰ কেকোৰা ছুলি কেইডালত লাহে লাহে হাত বুলাই সি কলে “সোনকালে তাত কেইটা বান্ধ গৈ যা লখি”।

আজি এঠাইত কুৰিটামান টকা পাব লগীয়া আছে, যাব লাগিব—“কতনো তোমাৰ টকা পাব লগীয়া আছে? মই দেখো শুনাই নাই।” অ তোকতো মই সেইটো কথা কোৱাই নাই—এই বুলি সি বজাবত ঘটী সকলো ঘটনাৰ বিবৰি কলে। সুন্দৰে আশা কৰিছিল যে লখিয়ে টকাৰ কথা শুনি ভাল পাব। কিন্তু তাই

এই বিষয়ে একো কথাকে নকলে। সুন্দৰে লোৱাৰ আমাৰ কি দৰকাৰ। ইখৰে দিলে আ
কলে—“লখি তই দেখো একোকে নকলি? এদিন ইয়াতকৈও বহুত বেচি টকা হব।
উত্তৰত তই কলে “তুমি টকা আনিবলৈ যাব কেইখাৰ সুন্দৰৰ মনত ববকৈ লাগিল।
নালাগে। টকা কুৰিবে, আনাৰতো গোটেই মনত পৰিল তাৰ ছদিনৰ পাছৰ বাগিছাৰ জীৱন
জীৱন খাবলৈ নাতে—আকৌ কাম কৰিবই কোনে জানে সিহঁত বাগিছালৈ কে
লাগিব। গতিকে লোকৰ পৰি যোৱা টকা কেইটা বাওনা হব—সিহঁতৰ নতুন কৰ্মৰ সন্ধানত।

নববাগ সংঘৰ উদীয়মান শিল্পী আৰু একনিষ্ঠ
কৰ্মী ৩প্রাণকৃষ্ণ দাস

তেওঁৰ জন্ম হয় ১৯৩০ চনৰ চেপ্তেম্বৰ মাহৰ ৭ তাৰিখে আৰু মৃত্যু হয় ১৯৪৯ চনৰ
চেপ্তেম্বৰ মাহৰ ২৭ তাৰিখ শুক্ল পূৰ্ণিমাৰ দিনা—বিয়নি বেলাত।

তেওঁ কটন
বলৈজি.২.ট স্কুলত নবম মান শ্ৰেণীত পঢ়িছিল আৰু অসম আৰ্ট স্কুল-
ত চিত্ৰ বিদ্যা শিকিছিল। তাৰোপৰি নববাগ সঙ্ঘক ন.ৰূপ দি
তুলিবলৈ তেওঁ অপ্রান চেফ্টা কৰিছিল। অতি কম সময়তে
প্রাণকৃষ্ণ দাসে চিত্ৰবিদ্যাত যিখিনি পটুতা দেখু-
ৱালে তাক সচাকৈয়ে শলাগিব লগীয়া।

তেওঁৰ অত্যাৱ সদগতিৰ
অৰ্থে ভগবানৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা জনাওঁ।

পৰিহণা।

—বোমান চন্দ্ৰ দত্ত।

নৈৰ পাৰৰ আলিৰ দাঁতিতে চাপ্লাই চুপা-
বিনটেণ্টে মিঃ বৰুৱাৰ ঘৰ। বেচ ধুনীয়া ঘৰটো
—দেখিবলৈ। আগফালে এখন বিতাপন ফুলনি।
নান তবহৰ ফুলৰ গোন্ধে আমোলমোলাই আছে
পৰাৰ থিৰিকিৰ পৰ্দাবোৰো বিলাতী বাপোৰোৰ
পাছৰ। এজন মানুহ আহি ভিতৰলৈ সোমোও
নোমোমোওকৈ গেটৰ সম্মুখত উপস্থিত হয়হি।
তাৰ পিচত গেটখন খুলি ঘৰৰ পোৰি টকৰ আগত
থিয় হলহি। তাৰ নাম বাজেন। সি ভায়ে ভায়ে
লাহকৈ মাত লগালে, “চাব আছে নেকি?”
কিন্তু কোনো উত্তৰ নাহি। কিছু সময় থিয়
হৈ থাকি আকৌ মাতিলে কিন্তু সেইবোৰো কোনো
সমিধান নাই। ভিতৰত মানুহ আছেনে নাই
সি একো থিবাং কৰিব নোৱাৰিলে। সেইকাৰণে
সি কান ঠিয় কৰি ভিতৰত মানুহ আছে নে
নাই তাৰ শুংসুত্ৰ উলিয়াবলৈ চেষ্টা কৰিলে।

ভিতৰত নানা বৰকমৰ শব্দ শুনিবলৈ পালে
সি। ভিতৰত মানুহবোৰ খোৱাতই ব্যস্ত।

—“কোন আছে। চাব আছে নেকি?”—সি
আকৌ এবাৰ মাতে।

—“হু” কোননো আহিল? এই বয় কোন আহিছে
বাহিৰত চাচোন” এইবুলি চাপ্লাই চুপাৰিটেণ্টে
মিঃ বৰুৱাই কলে।

—“কি লাগে আপোনাক?”—বয়টোৱে শুধিলে।

—“চাব আছে নেকি? মোৰ অলপ কাম আছে।
মাতি দিব পাৰিব নে?” বাজেনে শুধিলে।

—বাক মই কওঁ। আপুনি সৌ ব্ৰেঞ্চ খনতে
বহক।

—দেউতা! আপোনাক এজন মানুহে বিচাৰি
আহিছে।

এই কতা মানুহবিলাকৰ পৰা অকণো সময়কে
নাপাওঁ—বৰুৱাই কয়।

এইবুলি কৈ তেওঁ ডুইং-কমত সোমাই ফেণখন
খুলি দি চোফা এখনত বহিল। বামুৱে ঘূৰঘূৰি
পাইপডাল আনি হাতত দিলেহি। বৰুৱাইও
হাতত লৈ টানিবলৈ ধৰিলে। অলপ সময়তে

গোটেই কোঠাটো ধোঁৱাবে ভৰি গ'ল। পোন্ধৰ মিনিটমান থকাৰ পিছত বাহিৰত তেওঁৰ অপেক্ষাত থকা বাজেনক লগ ধৰিবলৈ গল।

—কোন আহিছে?

—মই চাব।

—কোন...মই? এইবুলি আগৰ কোঠালৈ ওলাই আহিল।

—নমস্কাৰ চাব। দুয়োখন হাত যোৰ কৰি নমস্কাৰ দিয়ে।

—মই এটা বিপদত পৰি আপোনাৰ ওচৰলৈ আহিছোঁ। আপুনি যদি দয়া কৰে তেন্তে.....

—কি হ'ল কোৱাচোন।

—ঘৰত মোৰ ভাইৰ বহুত দিনৰপৰা টায়ফয়েদ হৈছে আৰু মোৰ ভগ্নীজনীয়ে এইবাৰ ইণ্টাৰমিডিয়েট দিব। সেই কাৰণে চেনি আৰু চাফা কেবাচিন তেলৰ এখন পাৰ্মিট বিচাৰি আহিছোঁ।

—পাৰ্মিট, পাৰ্মিট খুজিলেই পায় নেকি? তাতে আকৌ তুমি খুজিছা চেনি। এনেয়ে চেনি নাই। পূজাত মানুহক দিব পাবো নে নোৱাৰো তাৰেই একো ঠিক নাই। তেল আহিয়েই পোৱা নাই। লাগিলে বঙা তেল লেখি দিব পাৰোঁ।

—নহয় চাব। ডাক্তৰে খুব নেমুৰ চৰবৎ খুৱাব দিছে। কাৰণ টায়ফয়েদ হৈছে নহয়।

—হেৰা ভোগালোকে এনেয়ে জ্বৰ হলে পোনে পোনেই টায়ফয়েদ বুলি কোৱা। কাৰণ কৰবাত শুনিলো টায়ফয়েদ হৈছে। এইয়ে আমাৰ অসমীয়া মানুহ।

—মোৰ ভাইৰ মূখলৈ চাই এখন চেনিৰ পাৰ্মিট দিয়ক। আমি দুখীয়া মানুহ অলপ দয়া কৰক

চাব। আপোনালোকে যদি এই গৰীবৰ পিচাৰ নাচায় তেন্তে আমি কি কৰিম?

—মই একো কৰিব নোৱাৰো। যোৱা মোক কাম আছে—বকুৰা ভিতৰলৈ সোমাই যায়।

বেচেৰা বাজেনে কি কৰিব উপাই নাপাই মনৰ দুখত ঘৰলৈ উভতি আহিল। হাত দুখান্ত হাততে থাকিল। ঘৰলৈ আহি দেৱে ভায়েকে পিয়াহত চৰবৎ বিচাৰিছে। শুনিলে বাজেনৰ বৰ দুখ লাগিল। সি আকৌ ওলাই গল চেনি বিচাৰি।

এখন নতুন গাৰী আঠি বকুৰা চাহাৰৰ আগত বলহি। এজন বৰ ধুনীয়া পেটটো বাহিৰলৈ ওলোৱা মাৰোৱাবীক গাৰীৰ পৰা নামা ধৰি গ'ল। গেট খুলি ভিতৰলৈ সোমাই আহি মাৰ দিলে—“বাবুজী আছে নাকি?”

—“আৰ্ছা বহক”—ভিতৰৰ পৰা বকুৰাই সমিধা দিয়ে।

অলপ পিচতে বকুৰা ওলাই আহে।

—বাম...বাম বাবুজী।

—বাম, বাম।

—কি বকম আছে। শৰীৰ ভাল আছে ত।

—হয় আছো আপোনালোকৰ আশীৰ্বাদে।

—মোৰ ভাইকা সাদী আছে। মোক কি চেনিৰ পাৰ্মিট দিব লাগে। হামি আপোনাৰ কিছু সুবিস্তা কৰি দব।

—মই বাক দিবলৈ চেষ্টা কৰিম। কিন্তু মোক ফালে

—বাক! বাক, হামি ঠিক কৰি দিম। আপোনাৰ নাক খুচি কৰি দিম। কিছু না ভাবিব।

—বাক হৈ যাব।

—এতিয়া যাওঁ বাবুজী। এই বুলি মাৰোৱাবীজন গুচি গ'ল।

বাজেনে গৈ চৰকাৰী দোকানৰ সন্মুখত থিয় হ'ল। লাহেকৈ সোমাই মহাজনৰ ওচৰলৈ গৈ খুব কৰণ ভাবে কবলৈ ধৰিলে—“মোক আধাসেৰ চেনি দিব নে?”

—পাৰ্মিট আছে নেকি?

—পাৰ্মিট? পাৰ্মিট নাই মহাজন বাবু।

—পাৰ্মিট নোহোৱাকৈ মই কেনেকৈ দিম?

—আপুনি ইচ্ছা কৰিলে দিব পাৰে। মোক যেনে ছেনে অলপ চেনি দিয়ক নহলে মোৰ ভাই.... ভাইৰ টায়ফয়েদ হৈছে।

—ডাক্তৰক দেখুৱাই ঔষধ খালেই ভাল হব।

মই কোনো মতে চেনি দিব নোৱাৰো।

বাজেনে বৰকৈ কাকুতি মিনতি কৰিবলৈ ধৰিলে। উপাই নাপাই মহাজনে কলে, “তোমাক যদি চেনি লাগেই তেন্তে মই আন দোকানৰ পৰা অনাই দিব পাৰোঁ। কিন্তু তিনিটকা আঠানা সেৰে প্রতি লাগিব।” উপায় নাপাই বাজেনে তৎক্ষণাত কৈ বাবু অনা পইচা পকেটৰ পৰা উলিয়াই দিলে। মহাজনে গোমস্তাক আন দোকানৰ পৰা চেনি আধাসেৰ কিনি আনি দিবলৈ কলে। প্ৰায় আধা ঘণ্টা মান বহি আমনি লগাত বাজেনে কলে, “আক কিমান দেবি আছে?”

—“অলপ দেবি বেচি দেবি নাই” মহাজনে কলে। ঠিক এনেতে চেনি আধাসেৰৰ টোপোলা এটা আনি বাজেনৰ আগত থলেহি। বাজেনে চেনি লৈ ঘৰলৈ বুলি খোজ ললে।

বাটত মনতে ভাবিছে! ভায়েকক চৰবৎ দি ডাক্তৰৰ তালৈ গৈ ঔষধ আনি এদাগ তাক খুৱাই টিউচনলৈ যাব! কাৰণ টিউচনলৈ নগলে কোনে খুৱাব? আক ক্ষতি কৰিলে দৰমহা দিনে কাটিব। এইদৰে নানা কথা ভাবি ভাবি গৈ আছে।

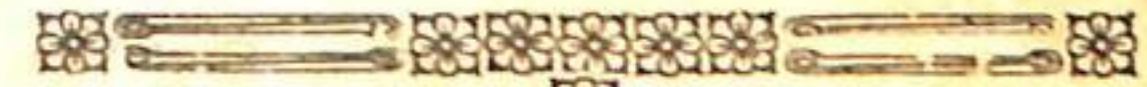
ইফালে তাৰ ভায়েকৰ নৰীয়া বেচি হৈছে। সি মাত্ৰ ককাইদেউ কলৈ গ'ল বুলি চিঞৰি ধৰিছে। বায়েকে ওচৰত বহি মূৰত বিচি সান্তনা দিব ধৰিছে। আক কৈছে, “এতিয়াই আহিব। তুমি মনে মনে থাকা সোণ। ককাইদেউ আহিব তোমালৈ ঔষধ চেনি আদি লৈ। তুমি খাবা আৰু ভাল হবা।” লাহে লাহে নৰীয়া টান হৈ যাব ধৰিছে। বাজেনে উধাতু খাই আহি ঘৰ সোমাইছেহি। ঘৰ সোমাতই তাৰ ঘেন গোটেই গাতো সিঁয়ৰি উঠিল। পোনেই ভায়েকৰ ওচৰ পায়গৈ। ভায়েকৰ তেতিয়া প্ৰায় শেষ অৱস্থা। শেষ অৱস্থাত দেখি বাজেনে কিছু সময় মাতিবই পৰা নাছিল। লাহেকৈ উঠি গৈ নেমুৰে সৈতে খুব ভালকৈ এগিলাচ চৰবৎ কৰিছেহি এনেতে ভায়েকৰ প্ৰাণ বায়ু উৰি গল। কান্দোনৰ বোল উঠিল। বাজেনেও চৰবৎ গিলাচ লৈ দৌৰি আহিল। হাত অৱশ হৈ গ'ল! গিলাচ পৰি চুৰমাৰ হ'ল। ভায়েকক সাবতি ধৰিলে। চিঞৰি ধৰিলে আৰু শেষত ঢলি মাটিত পৰি গ'ল।

কিছু সময়ৰ পিচত বাজেনে জ্ঞান পাই চিঞৰি ধৰিলে—“মোৰ ভাইৰ টায়ফয়েদ, এখন চেনিৰ পাৰ্মিট লেখি দিয়ক।”

বাজেনৰ ভায়েকৰ মৃত্যুৰ খবৰ পাই ওচৰ
চুবুৰীয়াই সিহঁতৰ লগতে দুখ প্ৰকাশ কৰিবলৈ
গোটেই ঘৰ ভৰি পৰিলহি। ছুৰ্ভগীয়াসকলৰ হা
-হতাশ আৰু কান্দোনে ঘৰখন তেনেই খলক
লগালে।.....এনেতে আমাৰ চাপ্লাই চুপাৰি-

নটেণ্ডেণ্ট পেটুৰ মাৰোৱাৰীজনৰ চক্চকীয়া মৰ্তক
উঠি আনন্দ মনেৰে চিগাৰেট ছপি সিহঁতৰ দ্বা
কাষেৰে যোৱা আলিবাটটো ধুৱলী-কুৱলী ৰা
যায়—মাৰোৱাৰীৰ গোলালৈ।

❧ সমাপ্ত ❧

শাৰদীয় পূজা উপলক্ষে আমাৰ গ্ৰাহক গ্ৰাহিকা
সকললৈ ওলগ জনালো।

আমাৰ ইয়াত সুদক্ষ কৰ্মচাৰীৰ দ্বাৰা চাইকেল,
গ্ৰামোফন, বিজ্ঞা আদি মেৰামতি কৰা হয়।

প্ৰোঃ মঃ ইমবাণ আলি।

ইদমত আলি চাইকেল ওৱাক্স

উজানবজাৰ, গুৱাহাটী।

ইয়ং চছিয়েলিষ্ট লীগ (অসম)ৰ
'সঙ্কেত পটক'।

বহুৰেকীয়া বৰঙণি— ২১০ অনা

ছমহীয়া „ ১ ৬/০ „

প্ৰতিখনে „ ১৬

এজেন্সি, জাননী আদিৰ বাবে খবৰ কৰক—

মেনেজাৰ "সঙ্কেত"

সঙ্কেত কাৰ্যালয়

কলেজ হোষ্টেল ৰ'ড

গুৱাহাটী।

- পূজা কনচেচন =

চিহ্ন :-

বেনাৰচা—

বিষ্ণু পুৰী—

মুণিদাবাদ—

ভাগল পুৰ—

সূতী :-

শান্তিপুৰী—

টাঙ্গাইল—

ৰাজ্জালোৰ—

পাটলী—

—অন্যান্য পোচাক আৰু সকলো বকমৰ পাহৰা—

শাৰদীয় পূজা উপলক্ষে আমাৰ গ্ৰাহক গ্ৰাহিকা সকললৈ ওলগ জনালো।

চাইনিং ষ্ট'ৰচ,

ফ্লেক্স সাৰ এজেন্ট

গান বজাৰ গুৱাহাটী।

“আধুনি অসমীয়া গল্প সংগ্ৰহ ।”

তলত দিয়া দোকান বিলাকত কিনিবলৈ পাব—

- ১। নববাগ সঙ্ঘ গুৱাহাটী ।
- ২। টাইঅ’ ষ্টোৰ, পানবজাৰ ।
- ৩। লয়াৰ্চ বুকষ্টল, পানবজাৰ ।

অসমৰ সকলো ঠাইতে এজেক্ট লাগে !

এজেন্সীলৈ লিখক—

সম্পাদক,
নববাগ সঙ্ঘ
স্থঃ ১৯৪৭
গুৱাহাটী ।

তলত দিয়া কিতাপবোৰ উচ্ছ কমিচনত আম
তাত কিনিবলৈ পাব ।

অসমীয়া জন সাহিত্য, নতুন যুগৰ সাহিত্য
সঙ্কলন, তৰুণ জাগৰণ, যুগৰ কবিতা, দুমুঠ ছোৱালী
জনী, দেশভক্ত তৰুণ বাম ফুকণ, কবিতাৰ
নাথ চৌধুৰী, জয় প্ৰকাশ নাৰায়ন, সীমান্ত কেশী
বাপু মোৰ আই, আৰু অনাতাঁৰ শিল্পী দেৱেন্দ্ৰ
নাথ শৰ্ম্মাৰ—

- ১। “শলিতা” [গীতৰ পুঠি]
- ২। “আজলী বাইদেউ মোৰ” (অলপতে
ওলাব !

নববাগ সঙ্ঘ গুৱাহাটী ।

মিষ্টাৰ দাসৰ ভেজাল নোহোৱা কথা

মূল্য ১/-

ইয়াত পাব যুদ্ধৰ পটভূমিত আপডাল পোৱা
মানুহৰ জীৱনৰ ব্যঙ্গ ছবি । লিখকৰ চৰিত্ৰ
অঙ্কণত হাত আছে । পঢ়ি সোৱাদ পাব ।

পোৱাৰ ঠাই—
নববাগ সঙ্ঘ
গুৱাহাটী ।

মহাভাৰতৰ আখ্যান মূলক শিশু উপন্যাস
“মৰণ বিজয়ী”

লিখক—শ্ৰীভগগিৰী ৰায় চৌধুৰী
পোৱাৰ ঠাই “নববাগ সঙ্ঘ
গুৱাহাটী ।